

Najmoderniji univerzalni sistem ispunjava sve potrebe za štampom zasnovanom na digitalnoj tehnologiji. Postizanje slike najvišeg kvaliteta i odličan odnos rezultat-troškovi.

R1 SUPER, minilaboratorija novog standarda u digitalnoj eri!

HRS
HI - RESOLUTION SCANNER

digital
ICE
APPLIED SCIENCE FICTION

Konica Color QA Paper
Type AD

Beam Convergence Head
B.C.H.

Još kvalitetnije fotografije

- Skener filmova sa vrhunskim performansama i rezolucijom omogućava najkvalitetnije skeniranje fotografija i efikasnost u radu
- Potpuno nova komponenta za štampanje (BHC exposure engine) proizvodi fotografije najvišeg kvaliteta
- Originalna Konica tehnologija za poboljšanje kvaliteta unešenog materijala AIE (Automatic Image Enhance) daje reprodukciju koja je lepša nego ikad
- Digitalni kanal omogućava najviši kvalitet štampe fotografija, nezavisno od filma ili vrste medija
- Dodatne funkcije, kao što su korekcija ogrebotina/prašine (Digital ICE) i korekcija crvenih očiju, garantuju visok kvalitet fotografija

Jednostavnost rukovanja

- Jednostavan proces rukovanja omogućava čak i početniku da za kratko vreme odštampa fotografije
- Veliki izbor opcija, uključujući narezivanje CD ROM-a na samoj mašini pritiskom na samo jednu dirku
- Specijalna nova tastatura, jednostavna za rukovanje
- Jednostavna, brza i najkvalitetnija reprodukcija već gotovog materijala

Izvanredne mogućnosti proširenja sistema, kao i odnos rezultat-troškovi

- Odvojeni input i output segmenti omogućavaju povezivanje sa različitim tipovima input stanica i štampača
- Primanje porudžbina putem Interneta ili PC terminala. Sistem funkcioniše kao mrežni štampač
- Povoljna nadogradnja analogne minilaboratorije iz serije Konica 8 u potpuno digitalni sistem postiže se jednostavnom zamenom štampača

Jednostavno i čisto rukovanje

- Optimalna digitalna ekspozicija uz upotrebu specijalnog digitalnog papira (Konica color QA, tip papira AD)
- Jednostavna zamena ekološki ispravnog ECOJET sistema
- Pojednostavljeno servisiranje

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Milentija Popovića 9 (Sava Centar), 11070 Novi Beograd
tel: 011 311-4322, 311-4323/lok 575, tel/fax: 011 143-541, e-mail: mdeki@net.yu

REFOTO

DIN. 180, 10 KM,
HR 35 kn, 5 €

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | broj 18 | avgust 2003. | www.refoto.co.yu

FOTOGRAFI

Aleksandar Dolgij
Branislav Brajan Rašić

AKTUELNOSTI

NPCI 2002-2003
Dani fotografije u Srbiji
Žisel — Omoljica

FOTO-ŠKOLA

Homo Faber
Faktor površine
Elementi dizajna
Digitalna foto-laboratorija
Kenneth Kobre
FOTONOVINARSTVO

TEHNIKA

Kodak Dcs Pro 14 N
HP Photosmart 7550 i 735
Olympus Camedia C-740
Canon Powershot A-60
Nikkor AF-S VR 70-200 mm
Kodak System 89 DLS
Adobe Camera RAW i JPEG 2000
Bessa T i R2
Agfa Ultra Colour 100

Nikon D2

EOS 10D

DIGITAL

6.3 Megapix

design Promo.co.yu

1.999 €

BEOGRAD
TEL: 011/655 100
655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE,
BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

you can

Canon

PROFI FOTO

 official distributor

Vaš pouzdan partner za savete, kupovinu i servis vam nudi

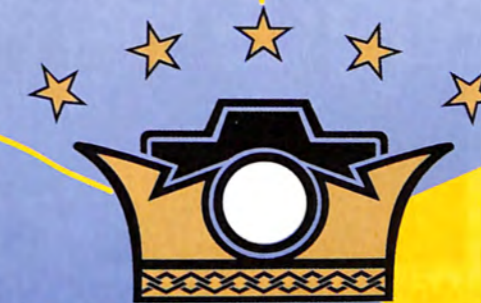
ORDER STATION-napravite sami porudžbinu

Kodak System 89 DLS
DIMA pobednik 2003.

najbolja Digitalna Foto-laboratorija do 8"

BG Elite FOTO

Profesionalnim fotografima
usluge digitalne fotografije
po ekstra povoljnim cenama

- Pakon High Speed Film skener
- arhiviranje na CD sa indexom
- E6 proces na NOVOJ mašini

2000x3000 ppi

Pakon F235 High Speed Film skener

Digitalni dodatak za analogne mašine

Beograd, Knez Miletina 26, tel. +381 11/ 32 20 692, 32 22 912. fax 32 48 630 bgelitefoto@sezampro.yu

NOVITETI 4-5

FOTO-AKTUELNOSTI 6-13

MOJE ISKUSTVO 14-16

Svetislav Dragović
Meko — reč koja stvara zabunu

OSVRT 18-19

Ivana Brezovac
Svi znaju sve!

FOTOGRAFI

Aleksandar Dolgij — Intimni pogled 20-27

Branislav Brajan Rašić — Muzika na slici 40-45

Dani fotografije u Srbiji 48-50

NPCI 2002 — 2003 52-53

"Žisel" — Omoljica 54-55

FOTO-ŠKOLA

Mitar Trninić — Homo Faber — knjiga 28-29

Vladimir Červenka — Faktor površine 30-32

Ivana Brezovac — Perspektiva II 34-35

Milan Živković — Digitalna foto-laboratorija IV 36-38

Imre Szabó — Kenneth Kobre FOTONOVINARSTVO — vesti 46-47

40 ROLLING STONES
Branislav Brajan Rašić

"Ne umem da sviram niti pevam, a ipak sam postao deo muzike — most između muzike i slušaoca. Takav mi je i odnos prema fotografiji. Preneti ono što čujem, i vidim, naravno. Mislim da je jačina mojih fotografija upravo u emociji prema muzici".

46 FOTONOVINARSTVO
— VESTI

Mudrim političarima jasno je da će njihov reizbor umnogome zavistiti i od dobrih nastupa u medijima, a vrednost dobre fotografije na naslovnim stranama novina od neprocenjivog je značaja

20 INTIMNI POGLED
Aleksandar Dolgij

Ako postoji autor koji može da izlaže nepotpisane fotografije, a da svi znaju čije su, onda je to Aleksandar Dolgij, decenijama prepoznatljiv po svojim fotografijama žena, portretima s fluidom erotike i aktovima koji imaju obeležja portreta

56 KODAK DCS PRO 14 N

Jednooki refleksijski digitalni fotoaparati predstavljaju malu digitalnu foto-laboratoriju u jednom aparatu čija je veličina jednaka 35 mm snimku i ima efektivnu rezoluciju od čak 13,7 miliona piksela

58 HP PHOTOSMART
7550 i 735

Jedan od štampača koji zajedno s digitalnim fotoaparatom predstavlja malu digitalnu foto-laboratoriju u jednom aparatu jednostavan za korišćenje i s povoljnom cenom

62 NIKKOR AF-S
VR 70-200 mm
F/2,8 G IF-ED D

Profesionalni telesum objektiv visoke klase sa stabilizatorom slike

48 Dani
fotografije
u Srbiji

U Čačku je od 27. do 29. juna priređena fotografska manifestacija koja je obuhvatila: Skupštinu Foto-kino saveza Srbije, republičku izložbu fotografije FKS Srbije, izložbu deset najuspešnijih autora FKS Srbije...

52 NPCI 2002 — 2003

Na konkurs je pristiglo preko 26.000 fotografija, od toga preko 8.000 iz 102 različite države, što predstavlja najveći broj nacija koje su ikada učestvovala za 34 godine postojanja konkursa

36 DIGITALNA
FOTO-LABORATORIJA IV66 ADOBE KAMERA
RAW I JPEG 2000

Na ovogodišnjem PMA sajmu u Americi prikazan je novi dodatak za Adobe Photoshop, Adobe Camera RAW & JPEG 2000 plug-in. To je program koji omogućava direktnu obradu fotografija snimljenih u RAW formatu

Iznenadujuće "radno" leto

Stonsi kod nas definitivno ne dolaze, to svi vrlo dobro znamo, no kad malo bolje pogledamo u svoje "dvorište", to nije ni čudno! Možda oni jesu malo preceñeni gosti, ali to nas ipak ne čini boljim domaćinima. E pa, s obzirom na to da nećete imati priliku da uživo čujete najslavniju četvorku na svetu, mi vam donosimo ugodaj u slici i reči. Nekoliko fotografija, uključujući i onu na naslovnoj strani, ekskluzivno smo dobili pre nekoliko nedelja od Branislava Rašića s njihovog koncerta u Minhenu, takoreći još "sveže"!

Neobično za leto i, tipično opušteno atmosferu na ovim područjima, fotografska dešavanja kao da su se utrivala za našu pažnju. Mi, kao i uvek, trudimo se da ispratimo sve, pa se nadamo da će mnogi od vas pronaći svoju fotografiju na nekoj od stranica časopisa. Prikazali smo dešavanja iz Čačka, Omoljice, brojne izložbe u Beogradu ... Dani fotografije u Čačku bili su radni, ali poslednji dan svi su se odmarali, pa i mi iz redakcije, na lepom izletu u okolini Čačka, što se i vidi u reportaži koju objavljujemo.

Bukvalno rečeno, s druge strane sveta, stigli su nam rezultati najpoznatijeg foto-konkursa — Nikon međunarodni foto-konkurs, koji je ove godine pomalo razočarao rezultatima. Ko je kriv, fotografi ili žiri, nikada nećemo saznati, šteta je samo što ste se u toliko malom broju odazvali na konkurs, pa nema nijednog našeg imena među 151 nagrađenim! U suprotnom, možda i ne bi bio toliko lošiji, ko zna, uvek vredi pokušati, zato ne zaboravite sledeće godine!

Na ovoj, nadam se probuđenoj fotografskoj sceni, više neće učestvovati jedan od velikana jugoslovenske fotografije — Branibor Debeljković, koji je preminuo 13. jula. Sa svojih proživljenih 90 godina, i pre svega veoma uspešnih, imao je tu čast da bude svedok pozicioniranja fotografije kao novog, jedinstvenog jezika umetnosti, pa sve do njene neverovatne transformacije u novom vremenu i ka novim medijima. Naravno, klasičar po svom fotografskom opredeljenju, Branibor Debeljković pripada onoj vrsti fotografa koji su, kao i Bresson, postavili stubove temelje na kojima će svaka nova generacija graditi svoje znanje i nove, drugačije poglede na umetnost i svet oko sebe.

I na kraju, verujem da ste svi primetili, ovaj broj specifičan je po naslovnoj strani koja će vam se, nadamo se, dopasti. Naravno, trudimo se i ubuduće da budemo tako "upečtljivi" kao što je i Mick Jagger.

Ivana Brezovac

REFOTO — časopis za kulturu fotografije:

www.refoto.co.yu

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17;
tel. 011/2456-151; 2448-662; faks. 011/4460-234, e-mail: refoto@net.yu;
žiro račun 255-0009770101000-53; Cena pojedinačnog broja 180 dinara

Direktor: Slobodan Vukadinović

Glavni i odgovorni urednik: mr fot. Ivana Brezovac

Redakcija: Boris Bjelica, mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović, Goran Malić, Miroslav Nikoljačić, Nijaz Selmanović, Imre Szabó, Tomislav Peternek, Dragoljub Tošić, mr fot. Mitar Trninić, Srđan Vuković, Milan Živković

Saradnici: Nebojša Babić, Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt), Stevan Ristić

Tehnička redakcija: Slobodan Ivašković, Petar Vukadinović, Sanja Kovačević,
Lektor: Biljana Gordić

Marketing: REFOT B, Uzelac Radan, tel. 011/2456-151; faks. 011/4460-234,
e-mail: refoto@net.yu

Štampa: Štamparija "Stojkov", Novi Sad, Pre-press: REFOT B
Rukopisi i priloge se ne vraćaju. Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije broj 413-00-00244/2002-04 časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet

NIKON D2H

Novi Nikon D2H ima rezoluciju od 4,1 miliona piksela, omogućava fotografisanje osam snimaka u sekundi i ima bafer memoriju koja dozvoljava da bez pauze snimimo 40 fotografija u JPEG formatu ili 25 u NEF (RAW). Karakteristično je da koristi potpuno novi tip senzora zasnovan na JFET LBCAST tehnologiji koja je veoma slična CMOS tehnologiji, ali s bržim prenosom podataka, većom osetljivošću i s manjim žumom slike. Druge interesantne novine koje donosi novi Nikonov profesionalni fotoaparatus jesu: direktan daljinski prenos fotografija pomoću dodatka WT-1, koji je kompatibilan IEEE802.b; USB2.0 veza s računarom; novi sistem merenja balansa belog s ambijentalnim senzorom za balans belog; TFT LCD monitor od 2,5 inča sa 211.000 piksela; mogućnost izbora balansa belog prema vrednostima u Kelvinima; istovremeno snimanje u JPEG i RAW formatu; informaciju o boji kada se koristi novi blic SB-800; autofokusni sistem sa 11 polja; kašnjenje okidanja smanjeno na 37 ms, a ogledalo je zaklonjeno svega 80 ms. Nikon D2H ima novi dizajn s telom napravljenim od legura magnezijuma, otporniji novi mehanički zatvarač i mehanizam ogledala, tražilo koje pokriva 100% vidnog polja, novi sistem za osvetljavanje autofokusnih polja, litijumsku bateriju za napajanje. U prodaji bi trebalo da se pojavi u oktobru, a maloprodajna cena biće oko 4100 evra. Uporedo s ovim novim digitalnim fotoaparatom Nikon je predstavio i tri nova objektivna, od kojih su dva sa oznakom DX, namenjeni isključivo digitalnim fotoaparatusima: AF-S DX 17-55 mm f/2,8G IF-ED, AF DX Fisheye 10,5 mm f/2,8G ED i AF-S VR 200-400 mm f/4G IF-ED.

NIKON Coolpix 5400

Nikon Coolpix 5400 je direktni naslednik Coolpixa 5000 sa četverostrukim zumom 5,8 – 24 mm koji bi bio ekvivalent objektivu 28 – 116 mm kod lajka formata i opremljen je CCD čipom od 5,2 megapiksela koji je fizički nešto manji (7,2 x 5,3 mm) nego čip kod prethodnog aparata (8,8 x 6,6 mm). Makro-snimanje je ovim aparatom moguće već sa 1 cm, a formati u kojem se fotografije mogu snimati jesu TIF i JPEG, dok je RAW format kod ovog modela izostavljen. Osetljivost kod ovog modela podesiva je od 50 do 400 ASA (kod prethodnog modela je do 800 ASA), a masa mu je nešto manja 380 g.

HASSELBLAD Xpan II

Ponekad se dešava da u kvadrat na filmu ne može da stane sve što biste želeli i panoramski format više bi vam odgovarao. Za to se pobrinuo ovaj poznati švedski proizvođač fotoaparatusa sa svojim Hasselblad X sistemom kod kojeg uvek možete izabrati standardni lajka format ili pak panoramski format na istoj rolnoj filma i dužine koji odgovara onom kao kad biste snimali aparatom formata 6 x 7 cm. U odnosu na raniji XPan, ovaj novi aparat nazvan XPan II poboljšan je time što se podaci s displeja sada mogu videti u tražilu, zatim, omogućena je višestruka ekspozicija do devet puta, najduža ekspozicija od 540 sekundi, kod vraćanja filma moguće je ostavljanje jezika filma izvan kasete, podešavanje jezičnice na tražilu i njeno zaključavanje, kao i daljinska kontrola uz nabavku kabla za to. Cena ovog aparata kao i kod svih Hasselbladovih proizvoda prilično je visoka. U Americi smo ga pronašli za 2.320 USD s objektivom od 45 mm / f 4, a u Evropi je znatno viša cena.

OLYMPUS E-1

Već smo u broju 13 našeg časopisa pisali o najavi novog tročetvrtinskog sistema digitalnih aparata koji je nastao u saradnji Kodaka i Olympusa. Sada se konačno pojavio i novi sistem digitalnog refleksnog aparatusa Olympus E-1 sa serijom Zuiko Digital objektivna predviđenim samo za ovaj sistem i od septembra bi trebalo da se nađe u široj prodaji. Baza sistema zasnovana je na CCD čipu od 5,6 megapiksela veličine 18 x 13,5 mm s kojeg se podaci mogu pamtit u RAW, TIFF i JPEG formatu (omogućen je i istovremeni RAW i JPEG zapis) na CompactFlash ili MicroDrive kartice. U prvo vreme proizvođače se objektivni ED 300 mm, F 2,8 tele (600 mm) E 14 – 54 mm, F 2,8 – 3,5 zum (28 – 108 mm), ED 50 mm F 2 makro (100 mm), ED 50 – 200 mm, F 2,8 – F3,5 zoom (100 – 400 mm), E 11 – 22 mm, F 2,8 – F 3,5 zoom (21 – 44 mm) i blic čija je brojka vodilja 50. Okidač može da eksponira u rasponu od 60 s. do 1/4.000 s i proizvođač garantuje 150.000 okidanja. Veza s računarom je preko USB 2 i Firewire protokola. Predviđena cena aparatusa je 2.199 USD, a objektivna od 599 do 7.999 USD.

TOSHIBA M serija digitalaca

Toshiba Imaging Systems predstavila je novu seriju relativno jeftinih digitalnih aparatusa. PDR-M700 ima rezoluciju od 3,2 megapiksela, a PDR-M500 2 megapiksela. Oba modela imaju Canonov optički zum objektiv 10 puta, što odgovara zumu 35 – 350 mm kod lajka formata i sasvim novi LCD displej dijagonalne 2,5 inča. Zapis se kod oba obavlja na SD kartice i isporučuje se s karticama od 16 MB, ali se mogu dokupiti kartice kapaciteta do 512 MB. Pored automatske opcije moguće je i potpuno manualno podešavanje u kojem je još podržana i AEB (Auto Exposure Bracketing) funkcija za različite ekspozicije u nizu. Aparatusi mogu da snimaju i video i DVD zapise čija dužina zavisi od veličine kartice. Isporučuje se s daljinskom kontrolom, kožnom futrolom, kaišem, softverom, USB i video kablom i alkalnim baterijama za 449 USD prvi i 349 USD drugi.

MINOLTA DiIMAGE Scan Elite 5400

Kako smo saznali, ovaj skener nagrađen je TIPA nagradom za 2003 – 2004. godinu kao najbolji film skener. Optička rezolucija ovog skenera jeste 5.400 dpi, što znači da fotografije skenirane njim možete povećati na 60 cm po dužoj strani sa svim detaljima na filmu i bez ikakve softverske dorade. I kod njega je, kao i kod ranijih Minoltinih skenera, primenjen Digital ICE sistem za eliminisanje prašine i ogrebotina na filmu, a novina je program za smanjenje zrna s filma, takozvani Grain Dissolver, koji je originalni proizvod ove kuće. Cena ovog skenera u Americi iznosi 870 USD.

SIGMA 24 – 135 mm / 2,8 – 4,5

Novi Sigmin zum dizajniran je pre svega za korisnike digitalnih refleksnih aparatusa. Kod Sigma SD9 aparatusa odgovaraće zumu 41 – 230 mm, kod Canonu EOS-10D 38 – 216 mm i na Nikonu D100 zumu 36 – 203 mm. Inače, proizvođače se kao i većina drugih objektivna ovog proizvođača s bajonetima za Sigmu, Canon, Nikon, Minoltu i Pentax. Optičke performanse ovog objektivna veoma su visoke zahvaljujući specijalnom elementu koji je ugrađen i koji služi za bitno smanjenje disperzije-Special Low Dispersion (SLD) i ispravljenoj aberaciji boje. U izradi ovog objektivna upotrebljeno je i specijalno ekološko staklo koje ne sadrži arsenik. Objektiv ima masu od 530 grama, prečnik navoja za filtar je 77 mm, a prednje sočivo se ne okreće kod uostravanja, što omogućuje laku primenu polarizacionog filtra.

Titan podvodno kućište za NIKON D100

Ako ste ljubitelj podvodne fotografije, a vlasnik ste digitalnog fotoaparatusa Nikon D100, možda ćete se odlučiti za nabavku ovog proverenog podvodnog kućišta firme Light & Motion koje omogućava pristup svim bitnim funkcijama ovog aparatusa pod vodom preko mehaničkih interfejsa i infracrvenog upravljanja preko obe ručice. Ovo kućište opremljeno je i revolucionarnom ROC kontrolom za manualno podešavanje snage TTL bliceva sa čak dvanaest nivoa snage. Kućište se može kupiti ili samo, ili u kompletu s opremom za bezbedno povezivanje s blicem u vodi, jednim ili dva blica i koferom. Cena kućišta iznosi 2.700 USD.

POLAROID Cool-iCam Aqua 2100

Ovaj aparat omogućuje da snimate digitalne zapise od 2,1 megapiksela pod vodom i to do dubine od 30 metara i po jakoj kiši i nevremenu. Ima ugrađenu memoriju od 64 MB, a može da koristi i Secure-Digital kartice. Na njemu nećete moći skoro ništa da podešavate, ali proizvođač tvrdi da će uvek davati kvalitetne snimke. Ima ugrađeni automatski blic, dvostruki zum i TFT displej od 1,5 inča. Podržava EXIF, JPEG, DCF i DPOF formate za fotografski, digitalni video i audio zapis koji se u računar jednostavno prebacuju preko USB protokola.

CREO Leaf Valeo 22

Iz Kanade stižu i ova leđa za srednji format i to sa zapisom od 22 miliona piksela, odnosno s CCD čipom veličine 48 x 36 mm koji daje 4,056 x 5,356 piksela na zapisu od 128 MB u RAW formatu. Za memorisanje ovih slika predviđeni su diskovi od 5 i 10 gigabajta nazvani Leaf Digital Magazine. Za kontrolu snimka je preko HP iPAQ pocket PC pomoćnika koji ima displej veličine 6 x 7 cm. S objektivima od 4,5 x 6 aparatusa dobija se zapis realne veličine, a bafer aparatusa je 512 MB, odnosno dovoljan je za četiri snimka zaredom. Tačna cena još se ne zna, ali proizvođač nudi korisnicima nadogradnju Leaf leđa od 11 megapiksela po povoljnoj ceni, a onim nestropljivima, pošto će se u prodaji pojaviti tek u septembru, isporuku ovih manjih leđa s već plaćenom nadogradnjom.

IN MEMORIAM

mr. ph Branibor Debeljković Hon EFIAP (1916 – 2003)

Kao umetnik Debeljković je autor antologijskih fotografija koje obeležavaju pravce razvoja beogradske i srpske fotografije proteklih decenija. Kao animator fotografskih organizacija on je među osnivačima: Foto-kluba "Beograd", Foto-kino saveza Srbije i Foto-saveza Jugoslavije, fotografske sekcije ULUPUS-a i ULUPUDS-a, FIAP-a, a pri tome je među čelnicima u kreiranju stručnih programa izložbi i ostalih vidova promocije fotografije.

Kao istoričar fotografije svojom izložbom i knjigom "Stara srpska fotografija" (1977) postavio je osnove proučavanja istorije srpske fotografije. Debeljković je i među osnivačima Evropskog društva za istoriju fotografije (1977-1978).

Kao teoretičar Debeljković piše tekstove još od prvog broja časopisa *Fotografija* koji izdaje Foto-savez Jugoslavije, a čiji je on prvi urednik. Ovaj časopis izlazio je decenijama pod nazivom *Foto-kino revija*.

Kao profesor fotografije Debeljković je autor prvog programa fotografije i profesor na Fakultetu dramskih umetnosti, na Odseku filmske i televizijske kamere, pri čemu je koristio iskustvo u obučavanju za fotografiju u klubovima i savezima.

U profesionalnoj fotografiji postavljao je osnove i vrednosne kriterijume u institucijama i firmama za koje je radio, a realizovao je i projekte za muzeje i izložbe po posebnim zahtevima.

Oproštaj s Braniborom Debeljkovićem istovremeno je rastanak sa jednim vremenom kada se drugačije osećalo, mislilo i radilo. Niko se više neće baviti fotografijom tako sveobuhvatno kao što je on to činio. Fotografije će praviti fotografije, istoričari će proučavati istoriju, kritičari će analizirati produkciju i davati svoja mišljenja, a profesori će obučavati mlade. A sve to do nedavno je, istovremeno i zajedno, radio Branibor Debeljković i u svim domenima dosezao zavidne nivoe. Zbog toga je njegovo fotografsko delo znatan doprinos umetnosti i kulturi ovih prostora.

Za većinu fotografija koje je Debeljković realizovao kao izraz lične kreacije moglo bi se reći da izgledaju klasično, kao stereotipi fotograf-

ske prošlosti. Međutim, dobar deo tih fotografija bile su, u vremenu kada su nastale, moderne i iznosile su nešto novo u odnosu na fotografsku produkciju toga vremena. Fotografska estetika Branibora Debeljkovića počiva na osnovama piktorijalizma i on je sve vreme po duhu piktorijalista i to je prva karakteristika Debeljkovićeve fotografije.

Druga značajna karakteristika jeste njegova nemirna i istraživačka priroda koja ga je nagorila na to da uvek nastoji da svojim fotografijama da nešto novo, nepoznato i subjektivno. Debeljković je eksperimentator kome je uvek najdraža njegova najnovija fotografija i to nova ne samo po tome što je na njoj novi motiv nego i po tome što je nešto novo u fotografskom izrazu, pristupu ili postupku. Zbog toga Debeljković nema izrazite cikluse, celine koje autori svesno formiraju baveći se određeno vreme istom problematikom. Debeljković radi prema inspiraciji i snima šta mu se sviđa i kako mu odgovara, no s vremenom su se i kod njega stvorile autorske celine, a vezivno tkivo među njegovim fotografijama bila je njegova autorska ličnost, intelektualni i emotivni kontakt s motivom snimanja i poniranje u dubinu tretiranih sadržaja.

Debeljkovićeve pejzaži, portreti, njegov Beograd ili druge grupe fotografija nisu celine samo zato što su slični motivi i sadržaji nego zato što je u pitanju isti umetnički senzibilitet, isto promišljanje, ista Debeljkovićeva duhovnost i temperament.

Davne 1965. godine kada je otvorao Debeljkovićevu izložbu "Fotografija u stanu", u Grafičkom kolektivu, Dragoslav Stojanović Šip, tadašnji predsednik ULUPUDS-a, rekao je: "Tri puta hvala Branibore Debeljkoviću za tri krupne zasluge". Sada kada se Branibor Debeljković preselio u istoriju, kažemo: "Nebrojeno puta ti hvala cenjeni kolega i prijatelju za sve što si učinio za fotografiju ovih prostora."

Redakcija časopisa REFOTO

Vest da je Branibor Debeljković, doajen srpske fotografije, preminuo 13. jula ove godine u Kanadi je nas, Brankove kolege i prijatelje iz redakcije, uz sva osećanja koja obuzimaju ljude kada se suoče s neumitnom pojavom preki-da trajanja, navela na razmišljanja kako da se dostojanstveno odužimo dragom prijatelju i cenjenom kolegi koji je naš časopis, mnoge kolege, beogradsku, srpsku i fotografiju uopšte zadužio dragocениm doprinosom. U broju pet časopisa, od juna 2001. godine, objavili smo tekst Dragice Vukadinović o piktorijalizmu Branibora Debeljkovića, biografiju i deset reprodukcija njegovih fotografija. Sada nam je drago što smo to uradili u saradnji s Brankom i pod lupom njegovih visokih zahteva.

Drago nam je što smo saradivali s Foto-kino klubom "Čačak" i Umetničkom galerijom "Nadežda Petrović" u Čačku u pripremi i realizaciji njegove retrospektivne izložbe za koju je on sam rekao da je to: "prvih šezdeset pet godina rada". Tako je nastao Debeljkovićev umetnički testament i vremeplov fotografije ovih prostora druge polovine prošloga veka, zabeležen i u katalogu izložbe s tekstovima i reprodukcijama svih izloženih fotografija (181).

Sada kada Branka više nema među nama, ostaje nam da se sećamo njega i onoga što je za života uradio, a njegovo delo je značajno i obimno. Branibor Debeljković je jedinstvena stvaralačka ličnost koja na specifičan način, još od 1936. godine, aktivno učestvuje u javnim fotografskim zbivanjima i obeležava vreme u kome radi i to u svim značajnim segmentima fotografske problematike.

KONKURSI

■ Kompanija AGFA poziva sve profesionalce i amatere da učestvuju na konkursu crno-bele fotografije. Fotografije moraju da budu snimljene na crno-belom filmu, u formatu 13 x 18 do 20 x 25.

TEMA: EMOCIJE, USPOMENE

Adresa za slanje radova: Agfa Gevaert ag, Global Marketing paper, SAW Wettbewerb D-51373 Leverkusen, Germany.

Rok za prijem fotografija: 15. avgust 2003.

NAGRADE: LEICA M7, LEICA R9, LEICA C1
Najbolje fotografije biće objavljene u godišnjem kalendaru.

Info: bw-competition@agfa.com

■ Centar za kulturu i sport "Šumice" u Beogradu, Ustanička 125/1 raspisao je konkurs za fotografiju na temu:

Moj ljubimac

Prijem radova do 21. 9. 2003.

Otvaranje izložbe: 10.10. 2003.

Dete

Prijem radova do 21. 9. 2003.

Žiriranje: 3. 10. 2003.

Otvaranje izložbe: 18. 10. 2003.

Pravo na učestvovanje imaju svi građani

Srbije i Crne Gore. Maksimalan broj radova po temi jeste šest fotografija (format od 18 x 24 cm do 30 x 40 cm) i šest dijapozitiva (5 x 5 cm), zastakljeni. Svaki autor dobija katalog.

Nagrade: tri pojedinačne, tri pohvale, jedna nagrada za kolekciju (za svaku temu), kolor fotografije ocenjuju se posebno.

■ POZIV ZA IZLAGANJE U GALERIJU

Umetnička galerija "Stara kapetnija" u Zemunu, Kej oslobođenja 8, raspisala je konkurs za izlaganje u Galeriji u 2004. godini. Kandidati treba da dostave: radnu biografiju, kataloge s izložbi, deset fotografija. Uz prijavu se uplaćuje šest stotina dinara na žiro-račun galerije ili gotovinski. Rok za prijave jeste 1. septembar 2003. godine. Galerija je otvorena od utorka do 17-20 h, a subotom i nedeljom 10-14 h. Osobe za kontakt: Radmila Lazić i Vera Vitrović, kustos; tel: 011/612-023.

■ Fondacija španske železnice raspisala je 18. po redu konkurs fotografije.

TEMA: "Železnica" (putnici, stanice, vozovi, mostovi, tuneli, gradski, prigradski i međunarodni saobraćaj...)

USLOVI: 3 fotografije veličine od 24 x 30 cm do 40 x 60 cm, nekaširane ili na bilo koji način opremljene. Na poledini fotografija mora biti napisan naziv rada, ime, adresa i telefon autora i broj priloženih fotografija.

ADRESA: Spanish Railways Foundation
Palacio de Fernán Núñez
Santa Isabel 44
28 012 Madrid
fax: +911 511 069
cultura@ffe.es

Prijem radova do 21.11. 2003.

Na koverti naznačiti: 18th "Railway photographic competition" i broj priloženih fotografija

NAGRADE:

1. nagrada – 6.000 evra

2. nagrada – 3.000 evra

• nagrada "Vreme vozova" – 1.800 evra

• nagrada za mlade autore – 1.800 evra

• 10 izabranih fotografija – 300 evra

• 86 izabranih fotografija – 30 evra

Fondacija španske železnice objaviće katalog s nagrađenim radovima i organizovaće izložbu.

Bowens rasveta :
- 2 x fleš od 500w/s
- 1 x fleš 1000w/s
- soft box 92 x122cm
- zilverica 1.2m
- spot sa saćem
- šarena pozadina
Lastolite
- spot sa filterima
Digitalni Canon :
- exp. 1/180sec.
- blenda 9
- ISO 100

Informacije za BOWENS rasvetu i ostalu studijsku opremu PRO - LIGHT 011 / 774 - 704 .

IZLOŽBE ŠEZDESET DRUGA VOJVODANSKA IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

U Novom Sadu je 21. juna 2003. godine otvorena Šezdeset druga vojvodanska izložba fotografija na temu "Vojvodina" u organizaciji Foto i kino saveza Vojvodine. Izložbu je u Galeriji "Podrum" u PC "Apolo" otvorio sekretar saveza Dušan Živkić. Na konkurs je pristiglo 389 fotografija od 90 autora, od kojih je na izložbu primljeno 207 fotografija od 64 autora. Ovo je prema pravilniku FSJ izložbi dalo prvi rang. Tim pre, na otvaranju ove izložbe bilo je uočljivo i, blago rečeno, nešvatljivo potpuno odsustvo informativnih medija, iako je izložba otvorena baš u zgradi

u kojoj se nalazi jedna od novosadskih televizija. Nagrade za pojedinačne fotografije osvojili su: Siniša Kiršek – "Njuška", Miroslav Vajdle – "Hleb sa sedam kora" i Radomir Maša Dikosavljević – "Prolećni pljusak". Nagrade za kolekciju fotografija dobili su: Ljubomir Kojić, Stevan Pete i Branislav Stanković. Pohvala za pojedinačnu fotografiju otišla je Milošu Čuriću, a pohvale za kolekciju dodeljene su Stevanu Lazukiću i Branislavu Brkiću. Uz ovu izložbu otvorene su i dve prateće: Dvadeset peta vojvodanska revija dijapozitiva i Trideset druga izložba fotogra-

fija dece Vojvodine, dok je kao posebna postavka u galeriji FKSV, u ulici Nikole Pašića 34, otvorena izložba kandidata za zvanja FA i FSJ. Pored pohvala za ovako bogat i raznovrstan programski sadržaj, organizatoru izložbi, FKSV, trebalo bi uputiti i kritiku zbog izbora galerijskog prostora s neadekvatnim osvetljenjem u Poslovnom centru "Apolo" (fotografije pojedinih autora ostale su u potpunom mraku), kao i zbog neuspelog animiranja lokalnih medija, što je svakako doprinelo smanjenoj poseti.

Radomir Maša Dikosavljević

Prva nagrada: Siniša Kiršek

Druga nagrada: Miroslav Vajdl

Treća nagrada: Radomir Maša Dikosavljević

IZLOŽBE GALERIJA STARA KAPETANIJA

Pod nazivom "San letnje noći", u Umetničkoj galeriji "Stara kapetanija", od 8. do 20. jula održana je sedma samostalna izložba pozorišne fotografije Slobodana Bobe Bibića. Rodio se i školovao u Zemunu, diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 1972. godine, član je ULUPUDS-a od 1977. godine. Od 1987. godine ima status slobodnog umetnika, kada i osniva CORBS, autorski atelje čiji je stvaralački cilj projektovanje enterijera, vizuelnih komunikacija, sajamskih prostora, izrada grafičkog dizajna i fotografija. Izlagao je na brojnim izložbama Oktobarskog i Majskog salona ULUPUDS-a, kao i na izložbama Udruženja likovnih i primenjenih umetnika Zemuna, čije je priznanje dobio.

"Pokušaću da na ovoj izložbi prikazem neke od fotografija koje imam u svojoj arhivi, pozorišnih ljudi koji su svoj život dali umetnosti, da ih na neki način ponovo vratim na scenu. To je stvar inspiracije, kao što glumac ima svoj tekst, mizanscen i sve ostalo, kao dobar gledalac pokušavam da uđem u srž predstave". Kao što je rekao moj veliki idol Leonardo: "Vidi kako je svetlost lepa", na ovoj izložbi prikazujem nešto novo što će biti prijatno za oko, a opet je vezano za pozorišnu atmosferu i impresiju koju svaka predstava nosi, potencirajući pokret, a iluzija je kompletna kad su nam sva čula zadovoljena"

CENTAR ZA KULTURU I SPORT "ŠUMICE"

Posle petnaest godina bavljenja fotografijom u foto-klubovima "Elektromašinar" i "Šumice" i izlaganja na 111 kolektivnih izložbi i osvojenih 35 nagrada za uspešna ostvarenja u

Jugoslaviji i inostranstvu, Marjan Mišić priredio je prvu samostalnu izložbu od 9. do 16. juna 2003. Sa 37 radova pokazao je šta su teme njegovog interesovanja i koji su načini umetničkog postupka u fotografskoj realizaciji. Za Marjana Mišića se, od kako je počeo da se pojavljuje na javnoj fotografskoj sceni, govorilo da je zanimljiv autor i da su mu fotografije specifične, te da postoji nit koja sve što Marjan radi povezuje u celinu. Reklo bi se, naznaka ka formiranju određenog stila. Sada, kada se na jednom mestu vidi više njegovih radova, to još više dolazi do izražaja. Dakle, izložba Marjana Mišića po tome šta je pokazala primer je kreativnog korišćenja fotografije i ukazuje na njegov potencijal da se i dalje razvija i umetnički izražava u svojoj "čežnji za dodirrom", što je specifičnim nazivom izložbe sam sugerisao.

Dragoljub Tošić

GODINU DANA RADA FOTO-GALERIJE CENTRA ZA KULTURU KOVIN

Centar za kulturu Kovin je i u 2003. godini nastavio s galerijskim radom i održao kontinuitet izlagačke delatnosti. Paralelno se održavaju izložbe u tri prostora: Art galeriji (likovne izložbe), Galeriji H (promotivne izložbe) i Foto-galeriji.

U prvih šest meseci u Foto-galeriji izložbe su tekle sledećim redosledom: prva izložba predstavila je fotografiju kombinovanu s dizajnom i 3d grafikom pod nazivom C.A.D Milana Živkovića. Usledila je izložba fotografija Milana Markovića, koji se predstavio publici sa 40 crno-belih fotografija valjevskog kraja. U martu je 50 fotografija pejzaža posebnog senzibiliteta izložio Aleksandar Radoš. U isto vreme, u Galeriji H održana je izložba digitalnih radova s konkursa "Igraj za život bez alkohola" u organizaciji Ministarstva prosvete i sporta i časopisa Digital. April je bio rezervisan za Tomislava Petrovića, koji se po prvi put predstavio izložbom makrofotografija. Izuzetno zanimljiva bila je i izložba Borisa Ivančevića. Snimcima oblaka i nebeskih pojava usmerio je našu pažnju u suprotnom pravcu od uobičajenog – prema nebu. I konačno, u junu, kovinskoj publici predstavio se Dragiša Radulović izložbom pod nazivom "Fotografija i umetnost". Izuzetno zanimljive crno-bele fotografije na kojima su portreti slikara i vajara snimane su od 1961. do 2003. godine. Kao i na prethodnim izložbama, katalogi su urađeni u vidu prezentacije na CD-u, a ovih dana završen je rad na kompilaciji svih kataloga pod nazivom Volume 2.

U aprilu, u organizaciji Foto-galerije Centra za kulturu Kovin, organizovana je akcija postavljanja izložbi fotografija povodom Dana planete. Fotografije foto-radionice ART NATURA ART, art grupe ANASTAS, Aleksandra Radoša, Tomislava Petrovića i Milana Živkovića postavljene su u svim školama kovinske opštine. Na taj način su deci, i odraslima, pokazane lepote prirode, a u nekim mestima ovo su bile i prve izložbe fotografija uopšte.

IZLOŽBE BELEF 03

"Logično"

Pod sloganom "Logično" 1. jula počeo je tradicionalni Beogradski letnji festival. Kao svake godine i ovogodišnja manifestacija pozorišta, muzike i vizuelne umetnosti održava se svuda po gradu. Kalemegdanska tvrđava tokom dvomesečnog trajanja festivala glavno je stecište likovnog programa. U okviru ovog programa, selektora Jovana Čekića, učestvuje oko pedesetak umetnika sa svojim instalacijama, video-radovima, muralima, performansima, fotografijama. Aktuelna umetnička scena fotografiju sve više uključuje u savremene medije. Na ovogodišnjem BELEF-u ona je sastavni deo instalacija Ivane Brezovac (Kratka priča o ljubavi), Ane Vučetić (Prolaz), performansa Vesne Pavlović (Watching 02) ili pak video-radova Gorana Micevskog (Never gonna give you up) i Dejana Grbe (digitalni video). Ono po čemu se ovogodišnji BELEF razlikuje od prethodnih jeste i pojava fotografija urađenih u vidu printova (bilborda) na zidinama i kapijama tvrđave čiji su autori: Ana Adamović, Aleksandar Jestrović, Era Milivojević, Veljko Onjin (Sphere), Slavica Panić, Aleksandrija Ajduković, Paula Miklošević, Ana Adamović, Maja Josifović (Autoportret), Ivona Pleskonja, Ljiljana Šainović (Raspodaja) i drugi. Kalemegdan kao velika galerija na otvorenom, s fotografijama prezentovanim na jedan aktuelan način, privlači poznavaoce savremene umetnosti, kao i slučajne prolaznike. Beograd je dobio nove boje i dozu dinamičnosti, što je i prevashodni cilj samog festivala.

Jelena Matić

IZLOŽBE

Zemlja, voda, vazduh

Branko Matić rođen je 1957. godine u Osečini gde je u prekrasnoj prirodi proveo detinjstvo: u rekama Jadru i Lovačkoj, na livadama pored njih, na okolnim brdima i u podgorskim šumama. Ljubav prema prirodi nosi iz detinjstva i danas je jedna od temelja njegovog života. Zbog toga planinari i fotografiše prirodu. Dok posmatramo fotografije Branka Matića, prvi utisak koji stičemo jeste da to nisu fotografije "uspomena" – već radovi koji snagom izražajnosti podstiču gledaoca na razmišljanje da ponekad izađe iz urbane sredine i otisne se u prirodu kao nepresušan izvor lepote i avanture. Na radovima prvo uočavamo boju pa sliku, što nas navodi na zaključak da je autor vrlo spretno snagu boje stavio u odnos sa sadržajem i stilom fotografije i time stvorio pretpostavku za emocionalnu reakciju pod sloganom "hajdmo u planine".

IZLOŽBE GALERIJA PROGRES

Anjes Montanari — "Izmešteni životi"

U saradnji s Međunarodnim komitetom Crvenog krsta u Galeriji Progres od 2. do 9. jula prezentovana je izložba oko šezdesetak fotografija "Izmešteni životi" francuske umetnice Anjes Montanari. Rođena u Parizu, Anjes Montanari ušla je u svet fotografije pre dvadeset godina. Nakon završetka studija počinje da prati svog supruga – lekara po Indiji, Somaliji, Bangladešu, Alžiru i ostalim zemljama, gde uglavnom fotografiše neobične predele i ljude. Pre dve godine dobila je nagradu za projekat "New Delhi – City of Djinnis". Serija fotografija "Izmešteni životi" nastala je od proleća 2001. do jeseni 2002. godine za vreme njenog putovanja po Srbiji, Kosovu i Crnoj Gori. Tokom svog jednogodišnjeg boravka Montanarijeva se upoznala s porodicama raseljenih. Život ovih ljudi, njihove običaje i navike zabeležila je fotografijom. Autorka se koristila crno-belom tehnikom jer, po njenim rečima, "boje ponekad mogu da odvrate pažnju oka od suštine slike."

Beograd u svetu — svet u Beogradu

Izložbu "Žene tvorci slike" u beogradskoj Galeriji Progres smenila je krajem juna izložba "Beograd u svetu – svet u Beogradu" Izložba je predstavljena u okviru Internacionalnog festivala profesionalne fotografije. Pored radova domaćih umetnika, publika je imala priliku da se upozna s radovima četrnaest nemačkih fotografa, među kojima su Manfred Zimerman, Verner Unger, Tomas Brener, Peter Sandler, Koni Freihofer i drugi. Nemački umetnici predstavili su se uglavnom kolor fotografijama različite tematike. Izložba je trajala do 30. juna.

Jelena Matić

IZLOŽBE GALERIJA MOST – PODGORICA

ANA KAŠĆELAN "MENTALNI PEJZAŽI"

U organizaciji Galerije Most i Instituta za fotografiju Crne Gore 16. jula 2003. u Podgorici otvorena je izložba fotografija pod nazivom "Mentalni pejzaži" Ane Kaščelan. Izložbu je otvorila istoričar umetnosti, fotograf i novinar Maja Đurić-Đorđević. Ana Kaščelan, student treće godine američkog Univerziteta Kolumbija u Čikagu, na izložbi u Galeriji Most predstavila se našoj publici s fotografijama podeljenim u četiri tematske celine, koje su joj tokom studija zaokupljale pažnju: portreti, aktovi, gradski "pejzaži" i predmeti iz ličnog okruženja. Ana našoj publici nije poznata zato što je nakon završetka srednje škole u Podgorici (inače, rođena je u Tivtu) otišla na studije u Ameriku gde ju je odvela ljubav prema putovanjima i opsednutost magazinom *Nacionalna fotografija*. Njeni radovi, iako studentski, predstavljaju nam jednog već formiranog fotografa koji tokom daljeg školovanja može samo da napreduje. Do sada je imala tri grupne izložbe u Americi, a na Kolumbija Univerzitetu u Teksasu dobila je prvu nagradu za sportsku fotografiju.

Maja Đurić-Đorđević

IZLOŽBE MUZEJ GRADA I NOVA GALERIJA U GRACU (AUSTRIJA)

FANTOM POŽUDE, PREDSTAVE MAZOHIZMA U UMETNOSTI

Ovogodišnja Evropska prestonica kulture, štajerski grad Grac, pripremio je niz ekskluzivnih projekata koji se smenjuju ili simultano traju tokom cele 2003. godine. Jedan od dominantnih projekata ove manifestacije jeste i "Zaher-Mazoh Festival" u čijem je sklopu organizovana izložba "Fantom požude – predstave mazohizma u umetnosti", koja u Muzeju grada i Novoj galeriji traje od 9. aprila do 24. avgusta.

Ideja ove izložbe proistekla je iz činjenice da je Leopold fon Zeher-Mazoh (1836 – 1895) znatan deo života proveo u Gracu gde je bio profesor na Univerzitetu i gde je napisao svoj ključni roman "Venera u krznu", a njegov savremenik Ričard fon Kraft-Ebing na osnovu tema koje su okupirale Zaher-Mazoha u njegovom spisateljskom radu, kao i u životu, 1890. godine u seksualnoj psihologiji ustanovio pojam "mazohizam".

Izložbom, čiji je kustos Peter Vaibl, kroz dela više od 150 umetnika prati se istorija seksualnosti u umetnosti 19. i 20. veka, s težištem na mazohističkim fantazijama – od vremena simbolizma, preko nove objektivnosti i nadrealizma, pa sve do današnjih dana. Centralna pozicija izložbe data je "Veneri u krznu", oličanju okrutne žene, pa je shodno takvom konceptu kao ključno delo postavke izdvojena fotografija Helmuta Njutna "Šarlota Rempling kao Venera u krznu", nastala 1977. godine. Uz dokumentarne materijale iz života i epohe Zaher-Mazoha koji uvode u ovu izuzetno obimnu izložbu, obuhvaćene su slike i crteži Daliya, Kokoške, Polkea, Tvomblija, Aterzea, Baltusa, zastupljena su dela Dišana i Bojsa, dok većinu postavke čine upravo fotografski radovi čiji su autori značajna imena istorije fotografije: Man Rej, Pjer Molinier, Robert Mejpltorp, Helmut Njutn, Sindi Šerman, Nobujoshi Araki, Tran Ba Vang, Džoel-Piter Vitkin, kao i mnogi umetnici čija delatnost nije vezana isključivo za polje fotografije, ali ona čini znatan deo njihovog stvaralaštva: Barbara Blum, Vali Eksport, Rebeka Horn, Pol Mek Karti, Stelarc, Sanja Iveković i drugi. Izložba "Fantom požude" ostvarena je kao sasvim neobično putovanje koje gledaoca vodi kroz opskurne predele ljudske telesnosti, seksualnosti i intime: od benignog voajerizma, do graničnih, patoloških i devijantnih stanja seksualnosti, viđenih kroz dela vodećih svetskih umetnika 19. i 20. veka. "Dvadeseti vek bio je vek. De Sada. Dvadeset prvi vek biće vek Zaher-Mazoha", zaključuju autori ove izložbe.

Danijela Purešević

Helmut Newton

Joel Peter Witkin

Eikoh Hosoe

IZLOŽBE GALERIJA DOMA OMLADINE

Tijana Pakić

Od 10. do 29. juna u galeriji Doma omladine bila je izložba kolor fotografija Tijane Pakić. Rođena je 1974. godine u Parizu, a diplomirala fotografiju na Akademiji umetnosti Braća Karić gde trenutno radi kao asistent. Učestvovala je na nekoliko grupnih izložbi u Beogradu, Rimu, Kopenhagenu. Čudno je kako potpuno običan trenutak vezan za nama drage ljude, događaje, stvari, može zauvek ostati u sećanju. Međutim, s vremenom neki fragmenti sećanja počinju da blede i nestaju. Tijanine fotografije, spontane i jednostavne, nastale su kao rezultat njene potrebe da neke svakidašnje situacije vezane za prijatelje, članove porodice ili za kraj u kojem živi ovekoveči fotografijom. Fotografisajući Maju, Isidoru, Olivera, porodični ručak, svoju sobu umetnica ne želi da uspomena na njoj posebni trenutak iz života izbledi i nestane.

Jelena Matić

IZLOŽBE GALERIJA CIRKUS

Fetiš

U galeriji Studentskog kulturnog centra od 16. do 21. juna Paula Miklošević predstavila je seriju dokumentarnih kolor fotografija pod nazivom "Fetiš". Paula Miklošević diplomirala je fotografiju na Akademiji umetnosti Braća Karić. Trenutno je apsolvent na katedri za Opštu književnost i teoriju književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi kao urednik Galerije Cirkus. Dok je boravila u Holandiji i Albaniji umetnica je iskoristila priliku da se kroz fotografiju na svoj način pozabavi supkulturnim fenomenom – fetišizacijom ljudskog tela. Zalazeći u seksi šopove i druge objekte slične namene, Paula fotografiše voštane i plastične lutke u aranžiranim scenama seksualnog čina, žive modele, kostime, instrumente uživanja i poniženja. Prelazeći pogledom preko fotografija prizori koji nam u početku deluju šokantno i pomalo smešno, na kraju postaju tragična istina naše realnosti.

J. M.

Fotografski dnevnik

Mađarski umetnik Laszlo Gergely predstavio se beogradskoj publici od 26. juna do 9. jula u Galeriji Cirkus serijom digitalnih fotografija pod nazivom "Fotografski dnevnik". Laszlo Gergely rođen je 1979. godine u Budimpešti gde je i diplomirao fotografiju. Izlagao je samostalno i grupno u Slovačkoj, Velikoj Britaniji i Mađarskoj. Tokom jednogodišnjeg boravka u Norvidžu, usled usamljenosti i nostalgije započeo je rad na foto-dnevniku. Za realizaciju ovog projekta umetnik se poslužio digitalnim fotoaparatom. Svakodnevno je istraživao svoje okruženje u kojem je pronašao niz lepih i interesantnih detalja. Uradio je nekoliko desetina fotografija dimenzija 10 x 15 cm. Poređane hronološki, stvaraju linearni narativ dug nekoliko metara. Da bi istakao svoju usamljenost, Gergely periodično uključuje u seriju autoportrete koji su nastali u trenucima sreće, tuge, iščekivanja. Autorova osnovna ideja bila je eksperimentisanje s estetikom digitalne fotografije i ličnim narativom. Dolaskom u Budimpeštu njegova samoća prestaje, a samim tim i rad na dnevniku.

J. M.

IZLOŽBE MUZEJ PRIMENJENE UMETNOSTI

Izložba fotografa i istoričara umetnosti Mirka Lovrića pod nazivom "Introspekcija" otvorena je 19. juna u galeriji Muzeja primenjenih umetnosti u Beogradu. U svetu fotografije skoro je pedeset godina. Predsednik je Nacionalnog centra za fotografiju. Izložbenu postavku čine radovi velikog formata podeljeni u tri grupe: fotogrami, fotokolaži (nastali od 1999. do 2003. godine) i rana ostvarenja iz domena klasične fotografije (šesta i sedma decenija prošlog veka). Različite fotografske tehnike, kao i motivi koje umetnik preuzima uglavnom iz biljnog i životinjskog sveta čine ovu postavku interesantnom. Lovrićeva izložba kustosa Marijane Petrović Rajić trajala je do 13. jula.

Jelena Matić

IN MEMORIAM WALTER ZAPP

Walter Zapp, konstruktor i tvorac čuvene minijaturne kamere Minox, preminuo je u Švajcarskoj 17. jula ove godine, u 95. godini. Walter Zapp bio je Nemač rođen u Rigi (Litvanija) 1905. godine. Godine 1936. stvorio je minijaturni fotoaparatus Minox od koga je proizvedeno preko milion komada. Fotoaparatus je bio poznat, između ostalog, i po filmovima Džems Bonda. Dugačak 80 mm, a širok 16 mm koristio je film u specijalnim kasetama, koji se mogao smestiti u najmanji prostor. Firma Minox, prilikom najave Zappove smrti, pomenula je da je Zapp, samouki konstruktor, od svoje mladosti živeo samo za minijaturizaciju fotoaparatusa. Zapp je, nažalost, posle Drugog svetskog rata prodao svoj patent za minijaturni fotoaparatus i nikada nije zaradio mnogo para na svom izumu.

IZLOŽBE GALERIJA ARTGET

SA ONE STRANE OKEANA

Grupna izložba pod nazivom "Sa one strane okeana" bila je otvorena od 30. juna do 16. jula. Ovoga puta reč je o radovima domaćih fotografa koji žive i rade u Beogradu i Njujorku. Na izložbi su predstavljene fotografije pet umetnika: Branislava Tomića (Ekspost-import), Milana Aleksića (Autoput), Steve S. Mirića (Enterijeri), Boogie (Bruklin) i Olivera Goleš Kwaya (Njujork – Beograd). Fotografišući u poslednjih nekoliko godina Njujork, Toronto, Beograd umetnici istražuju i putem fotografije na različite načine daju svoje viđenje kulture sredina kao što su Amerika i Srbija. Kako u katalogu postavke piše, fotografije nisu suvenirni s dalekog putovanja jer je pažnja umetnika usmerena na simbole i ikone jednog društva kao što je američko, čiji se primarni kulturni i socijalni kontekst nalazi u zavisnosti od našeg gledaoca s ove ili one strane okeana. Kustos izložbe bila je Milica Stanković Đorđević.

J. M.

SLIKE ZEMLJE I MIRISA

Izložba grčkih umetnika iz Soluna pod nazivom "Slike zemlje i mirisa" predstavljena je od 7. do 26. juna. Autori fotografija su Thanassis Raptis, Mamoglou Chrysoula, Karkatelis Vassilis i Stavros Dagtzidis. Rade u okviru solunskog Centra za fotografiju, koji je osnovao Vassilis Kakatelis 1984. godine. Centar podržava i afirmiše kreativnu fotografiju, kako grčkih, tako i stranih fotografa kako bi fotografija bila jednako vrednovana kao i sve druge umetnosti. Na izložbi je prikazano pedesetak fotografija izvedenih u crno-beloj tehnici. Fotografišući stanovništvo, ulice, sela, enterijer umetnici su imali različit i slobodniji pristup u realizaciji fotografija. Međutim, radovi međusobno ne korespondiraju, pa celokupna postavka gubi vezu sa suštinskom idejom izložbe. Poprilično zanimljiv naziv "Slike zemlje i mirisa" u sebi krije temu u koju se moglo dublje zaći da su fotografije u konceptualnom i tehničkom smislu profesionalnije izvedene.

J. M.

PROMOCIJA NAJNOVIJIH KODAK, ENCAD, GPE I PAKON DIGITALNIH TEHNOLOGIJA

Firma Bg Elite Foto je 12. i 13. jula u svom izložbenom prostoru, u Beogradu, okupivši kao distributer vodeća svetska imena Kodak, Encad, GPE i Pakon, održala promociju pod nazivom: Digitalne tehnologije u oblasti fotografije. Ovakva prezentacija s instaliranom opremom i demonstracijom najvećeg broja rešenja za izradu digitalnih fotografija i štampu velikih formata na jednom mestu prvi put je održana u našoj zemlji, što je pobudilo veliko interesovanje. Mnogobrojnim posetiocima iz Kodak programa demonstrirani jesu digitalna mini-laboratorija System 89DLS, dobitnik DIMA nagrade za najbolji digitalni fotoštampeč u širini do 8 inča, Kodak Picture Maker (stanica za primanje porudžbina s digitalnih medija) i profesionalni digitalni fotoaparati DCS Pro 14n (13,89 miliona piksela). O značaju ove promocije govori i to da su ovi Kodakovi proizvodi svetsku premijeru doživeli na Fotokini, a zahvaljujući kompaniji Bg Elite Foto, kod nas su promovisani odmah po izbacivanju na evropsko tržište.

Kada je reč o opremi za izradu digitalnih fotografija, pored System 89DLS, veliku pažnju privukao je i D-Carrier, digitalni dodatak za analognu foto-laboratoriju, proizvod firme GPE, kao idealno rešenje za vlasnike analognih printera. Posetiocima je bilo omogućeno da svoje digitalne fotografije izrade na instaliranoj opremi tako da je ujedno prezentovan i novi Kodak Profoto Papir.

Ponudu digitalnih rešenja za foto-laboratorije Bg Elite Foto zaokružio je premijernim predstavljanjem brzog film skenera na našem tržištu – Pakon F235, koji ima jedinstvenu opciju za arhiviranje filmova s indeks printom fotografija na Impak folijama i samom CD-u.

Iz Encad programa, pored prezentovanog plotera Nova Jet 880 (s mogućnošću štampe i na čvrstim medijima do 12 mm debljine i 150 cm širine), posetiocima je predstavljena široka paleta Encad boja i Kodak medija za plotere, koje je organizator promovisao postavljanjem svetlećih displeja i velikog broja kaširanog materijala u izložbenom prostoru.

Ovom prilikom Bg Elite Foto prikazao je i deo svoje ponude generalno servisiranih Noritsu mini-laboratorija, dok je specijalni gost saradnik na promociji bio RefotB, distributer Nikona iz Beograda, s asortimanom Nikon digitalnih i klasičnih profesionalnih fotoaparata.

Sva promovisana oprema može se nabaviti preko Bg Elite Fotoa, distributera Kodak, Encad i GPE proizvoda i Pakon dilera, Beograd, Knez Miletina 26, (381) 011/ 32 22 912, bgelitefoto@sezampro.yu

U ovom broju dajemo prikaz nekoliko knjiga koje mogu da budu veoma korisne mnogim našim čitaocima. Zainteresovani mogu sve ove knjige da nabave obračanjem knjižari Lindemans preko adrese: LINDEMANS Buchhandlung, Nadlerstr. 10 70 173 Stuittgart, B.R. Deutschland telefonom: 99 49 711 248 99 977 faksom: 99 49 711 236 96 72 e-mail: Fotobuecher@lindemans.de Zatražite profakturu za knjige koje želite da nabavite i s tim računom idite u bilo koju banku i uplatite.

EINFACH BESSER FOTOGRAFIEREN

Landschafts-fotografie

Busselle, Michael FOTOGRAFIJA PEJZAŽA

(Busselle, Michael: Landschaftsfotografie) jezik: nemački 128 strana sa 100 fotografija u boji i duotonskih, brojne skice format: 19 x 22 cm kataloški broj: 500648 cena: 19,95 evra

U knjizi su obrađeni svi oblici pejzaža i motiva. Pri tom, predstavljene su sve tehnike – od makro do panoramske fotografije.

Daye, David SNIMANJE PRI SLABOM SVETLU

(Daye, David: Fotografieren bei wenig Licht) jezik: nemački 128 strana sa 140 fotografija u boji i 15 crteža format: 19 x 22 cm povez: broširan cena: 19,95 evra kataloški broj: 500190

Prirodno svetlo, veštačko, kombinovano, korišćenje blica za prosvetljavanje... samo su neke od tema koje David Daye obrađuje u ovoj knjizi. Tehniku uspešnog fotografisanja pri lošim svetlosnim uslovima objašnjava pomoću raznih motiva (npr. veliki grad noću, vatromet, unutrašnjost prostorija itd.) i s mnogo odličnih fotografija.

EINFACH BESSER FOTOGRAFIEREN

Fotografieren bei wenig Licht

Sigrist, Martin / Stolt, Matthias UOBličAVANJE SVETLOM U FOTOGRAFIJI (Gestalten mit Licht in der Fotografie)

jezik: nemački 96 strana ilustrovanih fotografijama u boji format: 21 x 26 cm cena: 22 evra kataloški broj: 501125

U knjizi su objašnjeni principi vođenja svetla, razlike pri snimanjima u enterijeru i eksterijeru, tehnika rada s blicem, s različitim izvorima veštačkog svetla: od halogenog do svetla sveća, na koji način se primenjuje rasveta i fotografisanje noću s dugom ekspozicijom.

Gestalten mit Licht in der Fotografie

Steve Bavister OSVETLJENJE U FOTOGRAFIJI HRANE I PIĆA (Lighting for food and drink photography) jezik: engleski 160 strana sa cca 100 fotografija u boji format: 23 x 27,5 cm povez: broširan cena: 38,50 evra kataloški broj: 610288

U ovoj knjizi iscrpno je objašnjeno svetlo koje se koristi pri fotografisanju hrane. Steve Bavister daje odgovor na najvažnije pitanje, kada je o hrani reč, kako prikazati namirnice da bi izgledale što primamljivije.

M. David Stone, Ron Gladis DIGITALNA FOTOGRAFIJA Izdavač: CET Computer Equipment and Trade Beograd, Skadarska 45 ISBN 86-7991-212-3 319 strana, 225 reprodukcija fotografija, skica, dijagrama format: 23,5 x 16,5 cm cena: 580 dinara

Zahvaljujući firmi CET i ljubaznosti gospođe Aleksandre Mitrović, PR menadžera, imam u ruci za fotografe veoma vrednu publikaciju – DIGITALNA FOTOGRAFIJA iz serije Brže-bolje. Ovo je, u stvari, prevođeno knjige Faster Smarter Digital Photography Aleksandra Miloševića. Pre svega, kome je namenjena ova knjiga? Svima onima kojima se u glavi vrzma ideja o digitalnoj fotografiji, ali se još uvek nisu odlučili. Ako razmišljate da kupite digitalni fotoaparati, a nemate dovoljno podataka za koji da se odlučite, ovde ćete naći odgovor. Ako ste pak kupili digitalni fotoaparati, knjiga će vam pomoći da što brže, bolje i bezbolnije ovladate njim i digitalnom fotografijom.

Početicima u fotografiji knjiga će pružiti osnove fotografije, a iskusnim fotografima daće informacije kako da ono što znaju primenjuju u kontekstu digitalne fotografije.

Knjiga je podeljena u tri dela: prvi – osnove, šta treba da znate; drugi – postati kreativan i osloboditi se i treći deo – podelite sa drugima vaše fotografije. Ukupno ima 13 poglavlja u kojima je obrađena celokupna problematika digitalne fotografije kao što je, na primer, kako da na najbolji način iskoristite memoriju fotoaparata, da produžite vek bateriji itd. Zatim, obrađivanje fotografija u računaru kao što su uklanjanje delova fotografije, promena veličine, uklanjanje oštećenja, primena raznih efekata, doterivanje boje, kako da spojite fotografije da biste napravili panoramu i još mnogo toga.

Jedan deo obuhvata oblast štampanja fotografija, postavljanje na Web i slanje elektronskom poštom. Saznaćete kako da ubacite fotografije u tekstove, kako da prenesete slajdove na video-traku, kompakt disk itd. Brojnim ilustracijama na očigledan i lako uočljiv način autori objašnjavaju mnoge pojmove iz oblasti digitalne fotografije. Sve u svemu, vredna i korisna publikacija koju od sveg srca preporučujem svima koji su zainteresovani za digitalnu fotografiju, bilo da tek nameravaju ili se njom već bave.

Pripremio: Stjepan Bostj

MEKO reč koja stvara zabunu

“Meko” je suprotno od “tvrdo”, ali je isto tako “meko” suprotno od “oštro” i suprotno od “kontrastno”. Ako nam treba voda za grejanje ili hlađenje hemikalija, ta voda treba da bude “meka”, za razliku od vode s krečnjakom, koju, istini za volju, zovemo “tvrda”

Uobičajnom životu nož može da bude oštar, a za nož koji nije oštar, kažemo da je tup, a ne mek. Meko je za nas pojam nečeg udobnog, prijatnog. Meko je majčino krilo, jastuk, mek pokrivač (suprotno od grub). U fotografiji reč “meko” nema uvek pozitivnu konotaciju. Mekoća mora da bude funkcionalna, ali ako je fotografija preterano meka, ona nije dobra. “Tvrda” fotografija, čak i kada je napravljena na savitljivom papiru, može da bude i dobra ako njena tvrdoća odgovara predmetu slike. Čak i one supertvrde slike, bez međutonova, imaju neku privlačnost. Mislim da se možemo složiti da je reč “meko” prilično kontroverzna i nejasna, pa se zato mora dobro definisati, ako želimo da izbegnemo konfuziju.

U ovom tekstu govorićemo o reči “meko” kao suprotnosti od “oštro” u fotografskom smislu. Međutim, mi fotografi, koristimo reč “neoštro” kao suprotnost od reči “oštro”. Otkud sada taj nejasni pojam “meko”. Znači li “meko” isto što i neoštro ili ne? Odmah moram da kažem da ne znači! O tome ćemo malo detaljnije.

Kada sam bio mlad fotograf, čini mi se da smo zloupotrebljavali izvesnu terminologiju. Za slike koje su bile oštre, govorili smo da su “tehnički dobre”, za slike koje su bile više oštre, smatrali smo da su tehnički bolje, a za one koje su bile neoštre, bilo da su meke ili samo neoštre, smatrali smo da su tehnički loše. Išli smo čak u ekstreme! Diskutovali smo o tome da li su oštre i tehnički doterane fotografije “beživotne”, dok su one “životne” (za razliku od beživotnih), smele da budu i neoštre, odnosno, tehnički loše. Kakve gluposti! Ipak ovde neću da polemishem s pola veka starom terminologijom, ali bih želeo da podvučem da je tehnički dobra fotografija ona koja je napravljena tako kako je njen autor želeo i koja odgovara temi, a da time ne vredi osnovne kriterijume posmatrača. To znači da oštra fotografija može biti tehnički loša, bez obzira na svoju oštrinu, pošto ima predmeta čijem prikazivanju oštrina ili preterana oštrina škodi. S druge strane, neoštrina uništava informativnu vrednost fotografije i posmatrač se buni kada se suočava s neoštrinom. Takođe, ima fotografija kod kojih je neoštrina funkcionalna, koja bolje odražava ono što je snimatelj želeo da prikaže nego što bi bio slučaj da je fotografija sasvim oštra. To je slučaj kada autor želi da istakne glavne konture jednog predmeta, a da pri tome bude siguran da pogled posmatrača neće lutati okupiran nebitnim detaljima. Prihvaćeno je da “meka fotografija”, u suštini, ima u sebi i oštru i neoštru fotografiju, superponiranu jednu preko druge. Meka fotografija ima sve potrebne detalje, prekrivene laganom neoštrinom od tih istih detalja.

Koji predmeti se fotografišu “meko”

O tome, naravno, odlučuje autor fotografije. Iz prakse se vidi da su to najčešće portreti, zatim mrtve prirode, aktovi, pejzaži, makrosnimci statičnih predmeta kao što je cveće i slično. Portreti su posebno pogodni jer osobe, pogotovu u poodmaklim godinama, ne žele da im se na licu vide godine. Tu su, naravno, pripadnice lepšeg pola osetljivije nego muškarci, ali sujeta ne zna za podelu po polu. Reportažna fotografija ne trpi mekoću jer je zahtev za informativnim sadržajem veoma vi-

sok. Međutim, fotografija nekog jedinstvenog događaja može biti odlična i veoma tražena, čak i ako nema potrebnu oštrinu i ostale tehničke kvalitete. Naravno, od dva snimka istog događaja koji imaju istu vrednost po aktuelnosti, oštrij snimak kotira se jače. Rekao bih da fotografije arhitekture, u najvećem procentu, ne trpe mekoću, već traže maksimalnu oštrinu. To već nije slučaj kod enterijera gde mekoća može da bude veoma funkcionalna. Mislim da ima vrlo malo predmeta koji, ni pod kojim okolnostima, ne trpe mekoću. Naravno, mekoća mora biti primenjena znalački, uz najveću moguću kontrolu. Jedno

Svetislav V. Dragović

pravilo uvek važi, a to je da pravila nema! Ovo sve, malopre rečeno, jeste moje slobodno razmišljanje, a siguran sam da ću imati prilike da vidim radove koji potpuno krše ta pravila, a koji su savršeni u svakom pogledu. Značajno je pomenuti da mekoća smanjuje dinamiku fotografije. Pojam “dinamika” teško je objasniti rečima. Mekana fotografija, koja ima smanjen kontrast i oštrinu, “omekšana” je, ostavlja slabiji utisak, ima manju informativnost. Negde je to potrebno i poželjno, negde nije.

Kako se postiže mekoća

Mekoća u klasičnoj, hemijskoj fotografiji mora se postići prilikom snimanja. Staro pravilo kaže ako imate oštar negativ, ne preporučuje se prilikom povećavanja stavljanje mekocrtča na objektiv da bi se dobila mekana fotografija. Takvim radom dobija se “negativno” od mekane fotografije, umesto svetline omekušavaju se tamni delovi i umesto da kontura bude pokrivena omekušanom svetlom konturom, ona je pokrivena omekušanom tamnom konturom. Kao svako pravilo i ovo ima izuzetke i postoje dobre fotografije kod kojih je ovo pravilo prekršeno. Shodno tome, kod povećanja dijapozitiva mogao bi se koristiti mekocrtča jer bi on dao isti efekat kao prilikom snimanja.

Kakvi su ti optički dodaci koji prilikom snimanja daju mekanu fotografiju? Interesantno je da njih ima u raznim konstrukcijama. Jedan od najpoznatijih i prvih mekocrtča bio je takozvani DUTO, skraćenica od imena njegovih pronalazača Mađara, Dulovicsa i Totha. Imao je koncentrične krugove ispunjene želatinom, ili tako nekom masom, koja je stvarala neoštru sliku preko oštre koja je nastajala kroz sredinu optičkog dodatka. Stepent omekušavanja kontrolisan je otvorom dijafragme – što je otvor bio veći, i omekušavanje je bilo veće.

Tokom vremena ime DUTO bilo je ispušteno i sada ima u prodaji sličnih mekocrtča bez imena njihovih pronalazača. Druge firme, kao npr. Zeiss, pravile su mekocrtče tako što su imale

staklo bukvalno poprskano nekom prozirnom masom koja je stvarala takvu parazitsku sliku. Ne mora se trošiti novac na kupovinu mekocrtča. Oni fotografi, koji su čuveni po svojim mekanim fotografijama, obično su sami konstruisali svoje mekocrtče. Čuveni fotograf David Hamilton koristio je za to običan stakleni UV filter i zamazivao ga masnoćom sa svog sopstvenog nosa! Nije mnogo zasnovano na nauci, ali fotografije su postale čuvene po njihovom romantičnom i mekanom izgledu. Proces skidanja masti s nosa nije mogao da bude patentiran, pa ga svaki fotograf može slobodno koristiti. Problem je što nije stoprocentno ponovljiv jer se ne može odrediti količina zamazivanja. Ako vam nos nije mastan, možete koristiti beli vazelin – efekat će biti isti, samo se postiže na malo elegantniji način.

Neki fotografi koriste komade najlon čarapa ili tako neke tkanine. Jasno je da bi se proizvela bilo kakva konstrukcija mekocrtča, mora se eksperimentom utvrditi da li daje umekšanu sliku, tj. postoji li oštra kontura sa superponiranom neoštrinom, ili je fotografija samo neoštra, znači oštrina joj je uništena. Tu naravno pravila nema, sve se svodi na eksperiment. Firme kao Cokin i druge napravile su lep biznis nudeći svoje dodatke za omekušavanje i slične obrade fotografija prilikom snimanja. Za onog ko ima novca, to može biti rešenje problema omekušavanja.

Mekoća bez optičkih dodataka

Mekoća se može postići i bez optičkih dodataka. Ako je predmet statičan, na primer mrtva priroda ili pejzaž bez vetra, onda možemo višestrukom ekspozicijom, na istom negativu, napraviti više snimaka, tako da budu oštre preklapljene neoštrinom. Takav jedan savet objavio sam pre skoro četvrt veka u američkom časopisu Modern Photography, a posle toga (ne želim da kažem da su Japanci ukrali moju ideju), Minolta je za svoj sistem uvela karticu mekocrtča koja je radila na istom principu. Kod Minolte je višestruka ekspozicija bila trenutna, a ako se koristi bilo koji drugi aparat, onda se mora staviti na čvrst stativ da ne bi došlo do neželjenog pomeranja aparata prilikom snimanja. Efekat ove višestruke ekspozicije može biti veoma lep. Ako želite veće omekušavanje, onda napravite tri snimka s većim opsegom daljina kao, na primer, 1 – 2,5 – 8 m, i time se dobija, kao dopunska prednost, veoma velika i vrlo omekušana dubinska oštrina.

Postoje specijalni objektivni velikih firmi koji imaju izraziti mekocrtajući efekat na punom otvoru koji se smanjuje da bi na manjem otvoru bili oštro crtajući. Takvi objektivni su, zbog malih serija u proizvodnji, bili dosta skupi i time van dometa za prosečne fotografe koji rade s umerenim budžetom.

Vrste mekocrtča

Kad pominjemo vrste mekocrtča, moramo da počnemo s najčuvenijim do sada mekocrtajućim objektivom – Rodenstock Imagon. To je bio objektiv koji je sa spoljnim delovima (tj. s velikim otvorom) stvarao veoma mekanu sliku, a kod malog otvora bio oštar. Za kontrolu efekta omekušavanja uz objektiv je isporučivan rupičasti zaslon koji je stavljan ispred objektivu. Zavisno od veličina i broja rupica, efekat omekušavanja bio je veći ili manji. Uz objektiv se isporučivalo nekoliko takvih zaslona i objektiv u kompletu koštao je čitavo bogatstvo. Bio je pravljen za veliki format, za profesionalne fotografe portreta, a video sam i jednu verziju napravljenu za format od 35 mm, koja se nije održala verovatno zbog svoje visoke cene i uske primene.

Od firme Linos Photonics GmbH (nekadašnji Rodenstock) dobio sam obaveštenje da se Imagon više ne proizvodi, iako se može naći u cenovnicima pojedinih velikih fotografskih robnih kuća. Linos je ljubazno stavio na raspolaganje fotografiju koju vidite uz ovaj članak. Pominjem Imagon zato što je to bio objektiv koji je postavio standarde za omekušavanje tokom više decenija koliko je bio u proizvodnji.

Kada govorimo o vrstama mekocrtča, pored onih s koncentričnim krugovima, pomenutim ranije, ne treba da propustimo da pomenemo STAR filtre (odnosno dodatke, jer kroz njih se ništa ne filtrira), koji daju zvezdasti odsjaj oko svetlosnih izvora i svetlih tačaka na predmetu (zbog toga i ime Star = zvezda). Ima ih sa četvorokrakom i šestokrakom zvezdom. Princip stvaranja tih zvezda isti je kao kod klasičnog mekocrtča.

Mekoća u digitalnoj fotografiji

Sve što smo ranije govorili, osim osnovnih principa, možete da zaboravite kada je u pitanju digitalna fotografija. Digitalna fotografija je drugačija “životinja” – pristup je drugačiji. Možete na mnogo načina da manipulišete, a mekocrtčački efekat jedan je od najlakših za postizanje. Pre svega, ne čini se ništa prilikom snimanja. Fotografija se snimi bez omekušivača i dodataka. Treba izbegavati “tvrdo” svetlo, s kontrastima i dubokim senkama, jer takvo svetlo umanjuje efekat mekoće. S druge strane, postoje brojni programi za obradu digitalnih fotografija, pa ne želim da dajem neki specifičan savet jer se postupak razlikuje od programa do programa.

Portret stare žene. Fotografija levo je oštra, fotografija u sredini je neoštra, a fotografija desno je rezultat superponiranja prethodne dve. Efekti nisu jaki, jer bi veća neoštrina uništila crte lica i bore koje daju izražajnost

Snimak cveta iz blizine. Ovde se malo jasnije može videti efekat neoštrine i omekušavanja. Od oštre fotografije, levo, napravljena je neoštra, u sredini. Fotografija desno predstavlja kombinaciju prethodne dve, omekušanu superponiranjem.

moje iskustvo

Isprobavao sam u Photoshopu na portretima i pronašao da je najjednostavnije koristiti efekat "blur". Kreirati novi sloj (layer) i u željenoj meri ga "blurovati", zatim slojeve fotografije, oštar i "blurovan" superponirati s većim ili manjim stepenom superpozicije i transparentnosti. Efekat "blur" može se dozirati od sasvim blagog do veoma jakog i pravljenje mekane fotografije, od inače oštrog portreta, postaje zabavna igra. Bez komplikacija sa slojevima, efekat "blur" može se jednostavno primeniti na fotografiju u većoj ili manjoj meri, zavisno od želje autora.

Objašnjavanje ovog procesa rečima izgleda konfuzno. Kao da objašnjavate nekome kako se oblači kaput – jedna ruka pozadi, druga ruka pozadi, potom obe napred – izgleda kao neka čudna gimnastika. Ako se bavite digitalnom fotografijom i sedite pored kompjutera, probajte to što sam rekao – lako je.

Osvetljenje i efekat mekocrtča

Efekat mekoće postiže se u nekoj meri ili pak pojačava pravilnim izborom svetla. Tvrdo svetlo (uglavnom direktan blic iz jedne lampe) loše je za mekoću. Indirektno svetlo bez jakih senki može da da ili pojača efekat mekoće.

Takođe, i razvijanje negativna i izrada fotografija s manjim rasponom tonova doprinosi osećaju ako ne i stvarnoj mekoći slike. Primer za to jesu fotografije Aleksandra Dolgija koje objavljujemo u ovom broju. On postiže efekat mekoće praktično vođenjem osvetljenja. Postojanje svetlijih delova na slici, svetlih tačaka, veoma doprinosi postizanju lepog efekta mekoće.

Objektiv Rodenstock Imagon

Mekocrtajući optički dodatak Zeiss

"Meko" svetlo (koje uključuje ograničenu skalu sive) idealno je za "meke" fotografije. Svetlo mora biti izrazito difuzno – magla, kiša, isparenja... Da bi dočarao "mekanu" atmosferu magle, fotograf Michael Semak odrekao se gornje i donje zone sive skale i usredsredio se na srednje zone – tonove sive skale obeležene od 4 do 7

Zaključak

Ovi "recepti" za postizanje efekta mekoće mogu vas razočarati. Nema rešenja u vidu direktnih uputstava. Razlog tome jeste što su ukusi različiti i što neko voli veći a neko manji efekat omeškavanja.

Najbolje uputstvo koje možemo dati fotografima jeste da eksperimentom odrede koji je najbolji efekat koji žele da postignu. Ako je u pitanju digitalna fotografija, kompjuter je radno mesto, a kod klasične fotografije mora se raditi prilikom snimanja. Za neponovljive motive treba koristiti veće i manje omeškavanje, pa izabrati ono koje najbolje odgovara. Ako pokušavate da izradite mekocrtčač samostalne konstrukcije, treba uzeti čisto staklo i držač Cokin filtra, pa mazati i razmazivati sve dok se ne dobije željeni efekat. Mazivo sa stakla može se oprati, pa sve početi iznova. Ne treba

mazati po objektivu jer je njegovo čišćenje teško i riskantno. Može se koristiti parče najlon čarape svoje životne saputnice lepšeg pola (ako je fotograf muškarac) ili sopstvene, ako je fotograf žena. Cigaretom progorite otvor na tom komadu najlon čarape kako bi se kontrolisao efekat omeškavanja.

Ako eksperimentišete digitalnom fotografijom, obavezno napraviti kopiju fotografije kojom manipulišete jer, eksperiment ne mora uvek da se završi uspehom.

Kao i uvek, i pri omeškavanju treba imati mere. Mekoća treba da doprinese izražajnosti fotografije, a ne da je uništi. Jasno je da bi mnoge žene u kasnijem dobu želele da izgledaju kao šiparice, ali da li bi posmatrač fotografije prepoznao tu i takvu osobu ako joj se skine dvadesetak godina na fotografiji, ostaje otvoreno pitanje. Da ne bude, kao u Nušičevoj priči, kada

je provodadžisani gospodin došao u kuću svoje izabranice, pošto joj je poslao svoju fotografiju, da čuje "... došao gospodinov otac...", što je rezultiralo, između ostalog, razbijanjem aparata o glavu fotografa. Ponavljam, treba imati mere. Lepo je biti mlad, ali jedini način da neko večito bude mlad jeste da ... umre mlad. Treba i ostariti i ne treba kriti svoje godine raznim načinima, pa ni preteranim omeškavanjem kontura.

Upotreba "mekog" svetla u kolor fotografiji

Travel magazine

Više od tri godine
svakog meseca...

- Kako stići
- Šta poneti
- Gde odsesti
- Šta videti
- Kome se obratiti
- Koliko platiti
- U čemu uživati

Srbija i Crna Gora
Beograd / Tadeuša Koščuška 16
Tel/Fax +38111 636063, +38111 186349
Mobil +38163 398818, +38163 398828
E-mail: travelmagazine@tehnicom.net
www.travelmagazine.co.yu

Jedini časopis o turizmu i putovanjima ove vrste u našoj zemlji...

osvrt

Svi znaju sve!

Ovaj neobičan naslov odnosi se na veoma specifičnu, ili bolje da kažem, lošu situaciju u našem visokom školstvu gde se smatra sasvim normalnim da na jednoj katedri predaju jedan ili dva profesora koji bi, teoretski, trebalo studentima da prenesu celokupno znanje iz određene oblasti! Svaka čast tim profesorima, ali realnost i rezultati pokazuju da je to nemoguće što je, u stvari, i sasvim normalno jer, NE MOGU svi znati sve!

U broju 5 našeg časopisa iz 2001. godine, profesor Tošić, u istoj ovoj rubrici, dao je opšti prikaz srednjih i visokih škola na kojima se izučava fotografija, negde samo kao predmet a negde je formirana Katedra za fotografiju. Podstaknuti vašim čestim pitanjima gde kod nas može da se uči fotografija, odlučili smo da posle dve godine napravimo osvrt na sadašnju situaciju i ukažemo na moguće promene, ali i na nepromenjeno stanje koje u savremenom dobu počinje sve više da liči na katastrofu koja je posledica nemara i nezainteresovanosti društva za kvalitet i nivo studija.

U celoj ovoj priči neverovatno je da se fotografija, koja nas interesuje, i dalje bori za svoj status, što na umetničkoj sceni, a što u oblasti komercijale, odnosno, reklame. Profesor Tošić je mnogo puta pisao o ovoj problematici tako da se, ovoga puta, time nećemo baviti. Srž problema nalazi se u njegovoj osnovi, tj. u školstvu!

Sistem školovanja kod nas

U našoj zemlji postoje studije fotografije na nekoliko visokih školi. U Beogradu, na Fakultetu za primenjenu umetnost (FPU) izučava se tokom pet godina u Ateljeu za fotografiju na Odseku za primenjenu grafiku. Međutim, prve dve godine studija zajedničke su za sve odseke i studenti moraju da slušaju predmete i izvode praktične vežbe kao što su: crtanje i slikanje, anatomi-

mija, pismo, grafičke tehnike... Ne moram naglašavati da im to oduzima veoma mnogo vremena. Od treće godine počinje specijalizacija za određenu oblast, u ovom slučaju fotografiju, i studenti imaju oko četiri časa nastave i četiri prakse (nedeljno) iz oblasti fotografije. Neki od predmeta iz prve dve godine i dalje su u nastavnom programu, ali na višem stepenu obradivanja zadataka. FPU je specifičan po tome što se jedino tu fotografija tretira kao matični predmet, a to znači da samo tu mogu da se završe magistarske studije. Šef Ateljea je Branimir Karanović, koji je ujedno i prorektor Univerziteta Umetnosti u Beogradu. Pored njega, od prošle školske godine, predaje i Mitar Trninić. Škola prima pet studenata godišnje (tri na budžetu i dva samofinansirajuća).

Na BK Akademiji postoji samostalna katedra na kojoj se fotografija uči četiri godine. Šef katedre je Milan Aleksić, a pored njega predaju još dva profesora. Škola je privatna, što znači da se studije plaćaju. Cena je oko 2.500 evra godišnje. Na Fakultetu dramskih umetnosti (FDU) fotografija se uči samo kao predmet na Katedri za kameru, a profesori su Miša Čolaković i Milan Miletin.

Prošle školske godine na novosadskoj Likovnoj akademiji otvorena je Katedra za fotografiju. Na njoj se fotografija uči četiri godine, studenti takođe imaju zajedničke opšte predmete (slično

kao na FPU), dok se na svakoj godini povećava broj časova posvećenih isključivo fotografiji. Šef katedre je Đorđe Odanović i pored njega predaju četiri gostujuća profesora. I na ovoj školi prima se pet studenata godišnje (tri na budžetu i dva samofinansirajuća).

Sažeto gledano, to znači da se na tri visoke škole dobija zvanje diplomiranog fotografa, a na jednoj i zvanje magistra fotografije. Postavlja se pitanje koliko je to zvanje relevantno i u kojoj mери ono daje pravu sliku obučenosti studenta jer, na primer, na dve, od pomenute tri škole, predaju i ljudi koji nemaju kvalifikaciju da ispituju i daju ocene! Uslovi za rad uglavnom su veoma loši, na novosadskoj Akademiji čak nemaju ni studio! Fotografska oprema je, naravno, osnovno sredstvo za rad i škole bi trebalo da ima (a nema ili ima vrlo malo) svoje fotoaparate koje bi studenti iznajmljivali jer ne može svako da ima sve! Fotografija jeste izuzetno skup "sport", kako je jednom rekao moj otac, ali ako je smatrate za vaše životno opredeljenje, onda morate naći način da taj problem rešite. Tu treba da pomogne škola, ali mislim da je izlišno pominjati da naše škole nemaju sredstava i stoga je ta pomoć zaista mala.

Fotografija je specifična po tome što je to medij koji, kako na profesionalnom tako i amaterskom nivou, može biti veoma lukrativan.

E sad, da ne budemo licemerni, treba da priznamo da se određeni broj ljudi upisuje na fotografiju upravo iz tog razloga, što nije ništa loše, ali loše je to što izvestan broj studenata na trećoj i četvrtoj godini ne zna čak ni da izmeri svetlo! Teško je zamisliti da će tako školovani fotografi jednog dana biti konkurencija na tržištu i biti sposobni da svojim znanjem zarade taj novac. Ipak, od svakog studenta ponaosob zavisi koliko će naučiti i koliko će "dobiti" od školovanja. Ako pasivno čekate da vam se sve servira, onda nećete naučiti ništa ni u najboljoj školi. Studiranje je ujedno i priprema za budućnost profesionalnog fotografa gde situacija nije ništa lakša.

Pohvalno je to da, na sreću, naši profesori ne odustaju tako lako iako znaju da je malo toga u njihovoj moći. Nisu oni krivi što škola nema sredstava da formira jedan ozbiljan kadar i "normalne" uslove za rad i zbog toga se trude da poboljšaju situaciju koliko god je to moguće. Tako na FPU Mitar Trninić pokušava da prenese svoja iskustva sa FAMU iz Praga i rezultati su već vidljivi. Po prvi put studenti su predali radove u vidu knjige, radili vežbe kao što su Lice i Telo, Homo Faber (o čemu smo pisali u časopisu u Foto-školi). Značajno je napomenuti da su ove godine predali rekordni broj fotografija, što je posledica uvođenja brojnih vežbi i konkretnih zadataka. Zatim, Đorđe Odanović, na novosadskoj Akademiji, okupio je, makar kao gostujuće, profesore oko sebe i na taj način pokušava da uči studente na što kompleksniji način.

Postoji još jedan problem, a to je crtanje i slikanje, kao uslov, na prijemnom ispitu na FPU i Likovnoj akademiji u Novom Sadu jer su to ustanove na kojima se sve oblasti umetnosti uče na osnovama tradicionalnih umetnosti, odnosno, crtanja i slikanja, vajarstva... Međutim, opšte je poznato da ljudi koji se opredele za fotografiju uglavnom nemaju talenat za crtanje (ili ih crtanje ne interesuje), a od njih se baš to traži. Ovo ukazuje na suštinski problem da se fotografija ne izučava kao autonomni medij, što ona jeste, sa svim svojim specifičnostima. Naravno da je velika prednost učiti fotografiju na Fakultetu za likovnu ili primenjenu umetnost jer tako svaki fotograf može da dobije odlično znanje o umetnosti uopšte i da se upozna s tehnikama s kojima se možda u budućnosti nikad neće susresti. FDU bi isto tako bio zanimljiv jer je fotografija usko povezana s filmom iako se suštinski razlikuje od njega jer je film pokretna slika. Ipak, mnogi segmenti rada skoro su identični.

Jedan od mogućih modela studiranja

Da ne bude na kraju da smo samo iskritikovali naš školski sistem i ostavili vas s pitanjem: "I šta sad?", daćemo vam primer programa studiranja na Katedri za fotografiju na Akademiji za film i televiziju (FAMU) u Pragu, Češka Republika. Važno je napomenuti da je tranzicija u proteklih

desetak godina u Češkoj donela mnoge promene, pa tako i probleme, i da se škola, inače čuvena u Evropi, našla u veoma teškom periodu kada je Katedra za fotografiju bila skoro ukinuta! Međutim, nezadovoljni studenti izborili su se za bolji program i način studiranja. Žalosno je samo da je školu, u međuvremenu, napustio veliki broj studenata, naročito stranaca, koji su inače pronosili taj dobar glas o školi. U izvesnoj meri, namerno smo se odlučili za program ove škole jer upoređivanjem sa nekom od škola u Francuskoj, Nemačkoj, Engleskoj... ne bi imalo mnogo smisla zbog drastične razlike u sistemu školstva i uslovima rada koji su, na zapadu, nemerljivo kvalitetniji od naših.

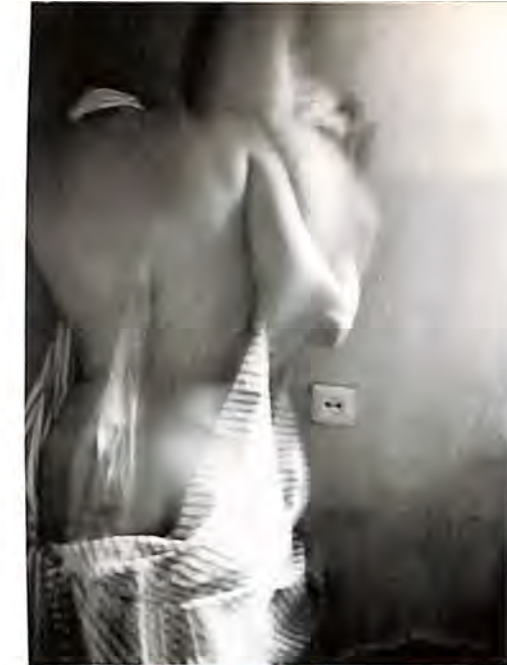
Praška škola, međutim, suočava se sa sličnim problemima kao i naše škole. To je, prvenstveno, nedostatak novca i prostora. Cela Katedra za fotografiju, koja ima oko 60 studenata na svih pet godina, raspolaže jednim velikim studiom (10 x 5 m) i jednim malim (5 x 3 m). Ima dve crno-bele laboratorije, od kojih je jedna malo veća od prosečnog kupatila, što, priznaćete, i nije nešto.

Za predavanja trenutno je obezbeđena samo jedna učionica i zbog toga se ona često održavaju na drugim katedrama u zgradi škole. Ipak, rezultati koje ova škola daje nedvosmisleno ukazuju na njen kvalitet, a jedan od osnovnih razloga za to jeste veliki broj profesora – predavača (oko 20) redovnih i gostujućih. I među profesorima ima stranaca iz Nemačke, Irske, Švajcarske i, uslovno rečeno "naših" bivših studenata, jer su svi iz Hrvatske. S obzirom na toliki broj predavača, jasno vam je da je svako od njih stručnjak za jednu ili dve oblasti u fotografiji, što osigurava maksimum znanja i posvećenosti. Takođe, kod praktičnih vežbi možete da birate s kojim profesorom ćete raditi. Minimalno možete da birate između dva, a često i tri profesora.

Postoji obavezni program koji ćemo dati uopšteno za prve tri godine, posle kojih se dobija zvanje diplomiranog fotografa. Takođe, postoji i izborna nastava koju svaki student prilagođava sebi i svojim interesovanjima.

Program nastave od 1. do 3. godine: Istorija fotografije, Literatura i istorija Češke, Teorija fotografije, Tehnika fotografije, Grafički dizajn i fotografija, Vizuelno izražavanje, Dokumentarna fotografija, Primenjena fotografija, Savremena umetnost, Kreativna fotografija, Digitalna fotografija...

Na sve tri godine održava se oko 4 do 6 časova teorijske nastave i isto toliko prakse, s tim da je praktični deo mnogo fleksibilniji i, uglavnom, mnogo obimniji. Na kraju svake godine student mora da pripremi slobodni portfolio kao deo zajedničke godišnje izložbe koja se održava u prostorijama škole. Na završetku diplomskih studija svaki student obavezan je da preda teorijski rad od minimalno 30 strana i, pomenuti izložbeni portfolio. Ova izložba organizuje se u nekoj u od galerija u Pragu.

Neki od radova studenata prve godine fotografije na Likovnoj akademiji u Novom Sadu

Magistarske studije dosta su slobodnije s obzirom na to da je znatno smanjen broj teorijskih časova i veći deo studija svodi se na konsultacije studenata s profesorima, pisanje seminarskih radova i rad na završnoj magistarskoj tezi i izložbi. Iz ličnog iskustva (bivši sam dak te škole) mogu reći da sam tokom studija bila prilično nezadovoljna studijama i školom, uglavnom zbog loših "materijalnih" uslova. Sada mogu reći da me je škola dobrim delom pripremila da nosim zvanje fotografa jer poznajem fotografiju kako u njenom praktičnom i tehničkom smislu, tako i u istorijskom i teorijskom. Naravno, od svakog od nas zavisi čemu ćemo se posvetiti ali, da bismo uopšte znali za šta da se opredelimo, moramo imati dobru osnovu, odnosno da fotografiju poznamo i kao zanat i kao medij i kao umetnički izraz.

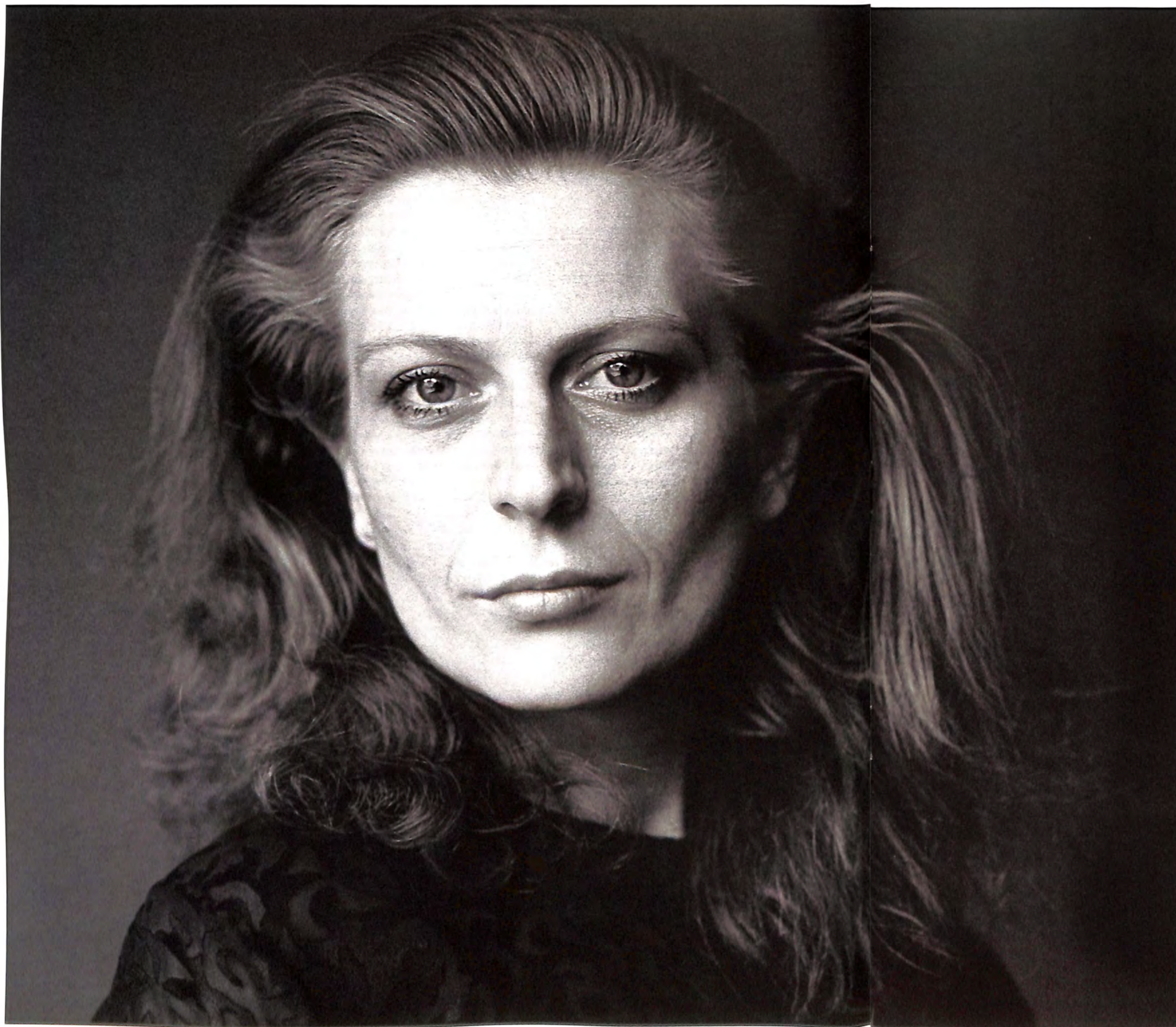
Iako je ovaj osvrt trebao da bude odgovor na vaša pitanja o školama fotografije, on se pretvorio u kritički osvrt koji ne daje nikakva rešenja, pa ni pomoć! Mi vam ne možemo pomoći, ne možemo napraviti škole boljim nego što jesu, ne možemo promeniti sistem koji je i odgovoran za ovu situaciju, ali možemo da ukažemo na problem, damo svoj stav o njemu, neke predloge ali, pre svega, da prikažemo situaciju jasno i otvoreno i na taj način vam pomognemo. Naravno, nikako ne odustajte jer ako se vi ne budete borili, ko će?

Ivana Brezovac

Primeri realizacije vežbi u formi knjige, druga i treća godina na FPU: lice i telo, homo faber, industrijska fotografija, katalog proizvoda

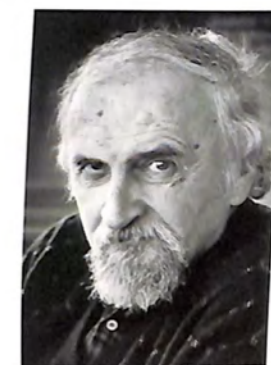

© Aleksandar Dolgij

Ako postoji autor koji može da izlaže nepotpisane fotografije, a da svi znaju čije su, onda je to Aleksandar Dolgij, decenijama prepoznatljiv po svojim fotografijama žena, portretima s fluidom erotike i aktovima koji imaju obeležja portreta. Dolgijev stil toliko je osoben i samo njemu svojstven, da i kada uradi nove radove i prvi put ih prikaže, svi koji ga poznaju znaju da su to njegove fotografije

Intimni pogled

**Aleksandar
Dolgij**

Aleksandar Dolgij rođen je 1931. godine. Završio je Odsek unutrašnje arhitekture na Akademiji primenjenih umetnosti u Beogradu i ceo radni vek proveo je baveći se poslovima arhitekture enterijera. Fotografijom se bavi od 1956. a izlaže od 1961. godine kao član Foto-kluba "Beograd". Decenijama je među najuspešnijim autorima Foto-saveza Jugoslavije kao nosilac najvišeg umetničkog zvanja – majstor fotografije FSJ, s brojnim nagradama i priznanjima koja je ostvario na izložbama u Jugoslaviji i drugim zemljama sa trideset samostalnih izložbi i posebnim projektima koje je realizovao kao što je, na primer, izložba fotografija pod nazivom "Nena".

Ova izložba, jedina ove vrste u našoj fotografskoj praksi, nastala je tako što je Dolgij četiri godine radio s istim modelom i napravio izložbu kojom je pokazao istu osobu, Nenu, u trideset fotografija odabranih od nekoliko hiljada snimaka.

Arhitekta po struci, umetnik po suštini svoga bića koji se izražava tehnologijom fotografije, Dolgij svojim fotografijama reaguje na fenomen života, doživljava kojima je izložen,

Uko postoji autor koji može da izlaže nepotpisane fotografije,

© Aleksandar Dolgij

lar Dolgij, decenijama pre
rtreta. Dolgijev stil toliko
oznaju naju da su to njego

iskustva koja stiće, pose-
bno na odnose sa žena-
ma i to onim koje su van
uobičajenih okvira, koje
su u domenu maštanja,
snova... kao kad Desanka
Maksimović piše: "Ne,
nemoj mi prići..."

Dolgij svojim fotografija-
ma dozvoljava sebi luksuz
"da prede crtu", da zađe
u ono što se u svakodne-
vnim odnosima ne prak-
tikuje, prodre u "zonu in-
time" koju svako ima, ali
je retko ispoljava. On za-
pravo snima duhovni lik
svojih modela i to onaj u kome se nalazi i on
kao saučesnik te čarolije koja za njega pred-
stavlja čin fotografisanja.

U fotografskom razvoju Aleksandra Dolgija
vidljive su tri faze. Prva traje do 1961. godine,
do njegovog dolaska u Foto-klub "Beograd"
kada se likovno i tehnički osposobljava da mo-
že da realizuje ideje i da se kreativno izrazi.
Drugu fazu karakteriše traganje za ličnim
izrazom i formiranje stila. Ovaj period ne traje
dugo i Dolgij se vrlo brzo opredeljuje za ljud-
ski lik i to za psihološki portret. Tada snima
osobe oba pola i decu, da bi ga koncentraci-
ja na ženski lik uvela u treću fazu u svemu
zrelog i definisanog stava u kome stvara već
trideset godina. Iako s vremenom svoje inte-
resovanje proširuje i na nago telo, i portreti i
aktovi su psihološke studije žena, njihovih
senzibiliteta, čulnosti fluida koji pulsira na

© Aleksandar Dolgij

ima s fluidom
a uradi nože

relaciji model-autor. In-
teresanтно je da Dolgij
kod portreta nastoji da
pronikne što dublje u
prirodu, psihu, dušu oso-
be čiju sliku stvara; dakle
da iz dubine bića iznese
što više i da to pokaže, a
da kod nagog ženskog
tela, dakle kod akta, na-
stoji da uvek nešto osta-
ne sakriveno, nedokučivo.

Tim manirom postiže za-
nimljivu atmosferu, a za-
pravo pokazuje da se u
odnosima nikada "ne vi-

di sve", da deo uvek ostaje tajnovit, da sudbi-
na odnosa žene i muškarca u tom lavirintu
uvek ima nepoznatih delova.

© Aleksandar Dolgij

Aleksandar Dolgij je emotivac i baš zbog toga
iskustveno je došao do racionalnih konstanti
koje mu omogućavaju da i pri emotivnom po-
našanju zadrži osnovna obeležja svoga stila.
Konstante u Dolgijevom radu jesu: normalni
objektiv, difuzno osvetljenje i jednostavan, go-
tovo ateljejski ambijent.

Normalni objektiv njegovog dvoookog reflek-
snog fotoaparata kojim najradije snima omo-
gućava kontakt s modelom koji je Dolgiju ne-
ophodan. Difuzno osvetljenje jednostavno i
bez tvrdih senki naglašava model i njegove bi-
tne osobine, a mirna i nešto tamnija ukupna
scenografija i pozadina takode pomažu da se
ispolji suština na kojoj insistira Dolgij, slojevi-
tost i dubina ljudske psihe

© Aleksandar Dolgij

*Ako postoji autor koji može da izlaže
e to Aleksandar Dolgij, do
lom erotike i aktovima koj
toliko je osoben*

© Aleksandar Dolgij

Osobnost Dolgijevog rada već je u izboru modela. On ima istančan osećaj i sposobnost da prepozna likove koji mogu da iznesu ozbiljan i zanimljiv sadržaj. To, po pravilu, nisu atraktivne lepotice, već osobe koje imaju u sebi ono "nešto" što fotografiji daje dublje značenje i zbog čega se Dolgijeve fotografije pamte. One prikazuju određene ličnosti, ali su istovremeno i prikaz nekih opštih ljudskih stanja. Kada pregledate više desetina Dolgijevih fotografija, stičete utisak da sve osobe koje je portretisao imaju neku sličnost. I zaista je imaju, iako se međusobno ne poznaju, jer ih je povezo autorski postupak Aleksandra Dolgija – od izbora modela, preko svih faza realizacije, pa do završne obrade i prezentacije u maniru najbolje tradicije crno-bele fotografije.

Za Dolgija je snimanje najvažniji čin u nizu postupaka za nastajanje konačnog dela. Svako snimanje je avantura za sebe jer Dolgij ne postavlja model rutinski. On ulazi u kontakt s modelom, pažljivo posmatra i reaguje. To nije Bresonovski "odlučujući trenutak", već Dolgijevo beleženje određenog stanja u kome su zajedno i on i model. Svi postupci u daljem radu usmereni su ka tome da se sačuva i istakne ono što je Dolgija navelo da iz protoka vremena izdvoji trenutak snimanja.

Kod Dolgijevih portreta naglašen je pogled modela, sugestivan i kao prikovan za posmatrača, on "izlazi" iz slike, zadržava se na nama

© Aleksandar Dolgij

© Aleksandar Dolgij

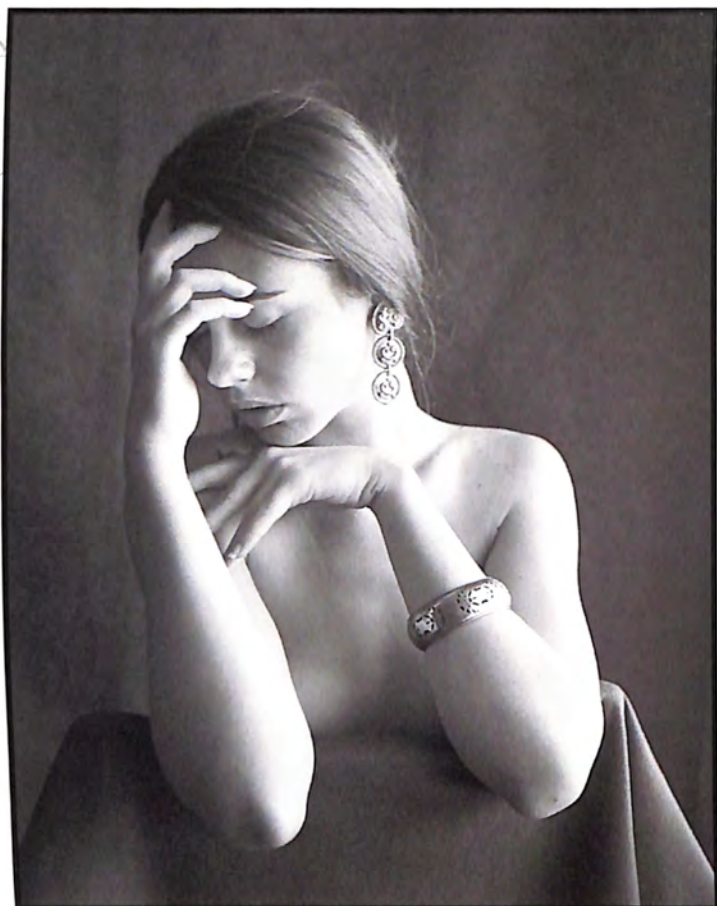
© Aleksandar Dolgij

Uko pos
svojim sli

i zaokuplja našu pažnju. Kod aktova pogled modela kao da je usmeren ka dubini njihovog bića, zagledan, ali ne u nas, nego u sebe.

Karakteristika Dolgijevih fotografija da spoljni izgled snimanih osoba služi da se predstavi njihov duhovni lik osnova je Dolgijeve umetnosti. Njegove fotografije decenijama su u kolekcijama kojima se predstavlja fotografsko stvaralaštvo ovih prostora, a Dolgij se fotografijom ne bavi profesionalno, nego amaterski. Ovde je prilika da se podsetimo da

© Aleksandar Dolgij

reč "amater" označava onog koji voli. Dolgij je posvećen fotografiji, ona je njegova životna potreba, onaj "drugi život" koji kompenzuje sve ono što nam je uskraćeno u realnoj svakodnevici. Zbog toga su Dolgijeve fotografije subjektivne, s vidnim obeležjem njegove autorske ličnosti. To jesu portreti, likovi raznih osoba, ali su to i odrazi Dolgijeve osobenosti i njegove ličnosti. To je najvažnija karakteristika Aleksandra Dolgija i njegovih fotografija.

Dragoljub Tošić

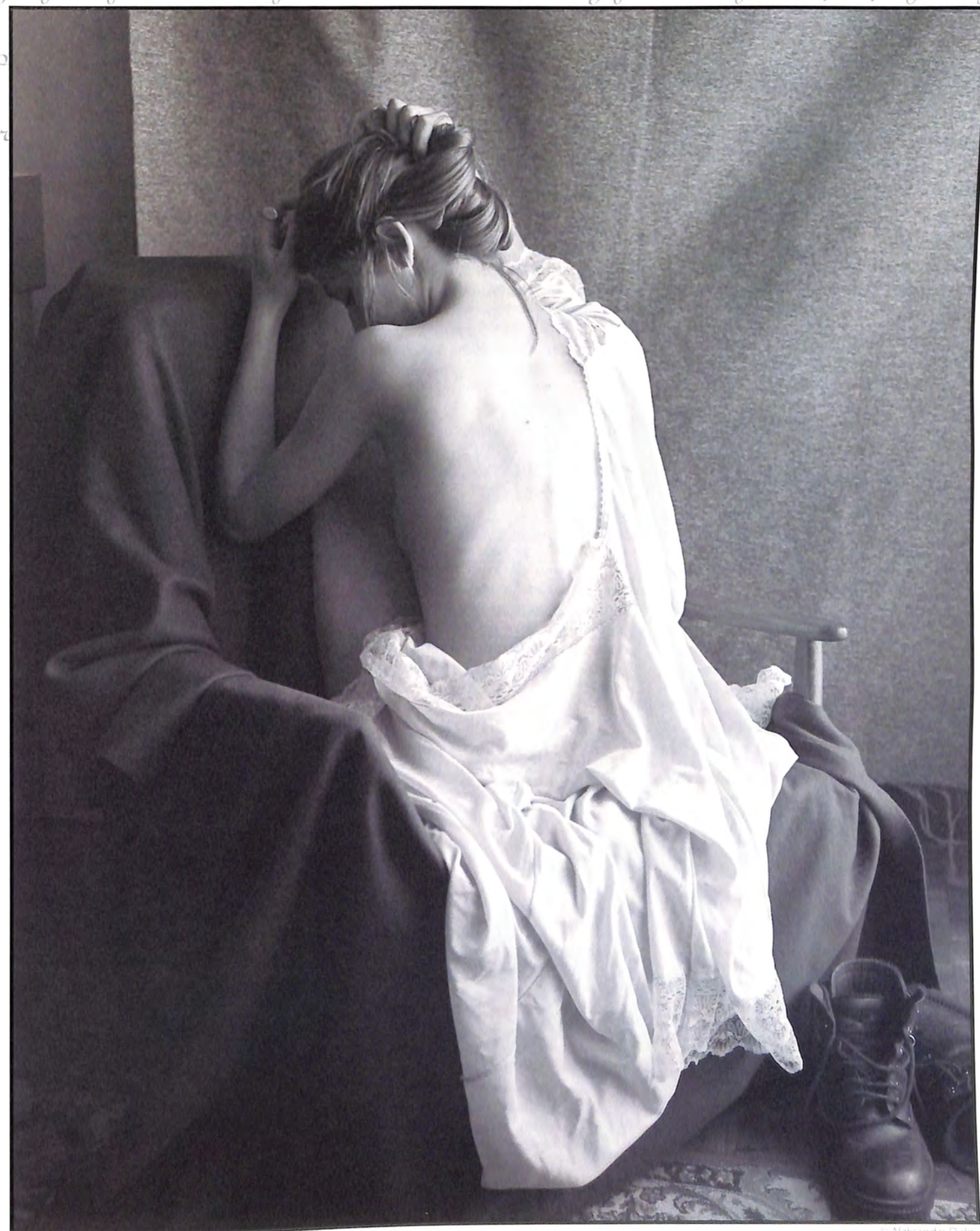

© Aleksandar Dolgij

© Aleksandar Dolgij

potpisane fotografije, a da svi znaju čije su, onda je to Aleksandar Dolgij, decenijama prepoznatljiv po
erolike i aktovima koji imaju o
i kada ur

© Aleksandar Dolgij

HOMO FABER – KNJIGA

Kada smo odlučili da svoju priču u okviru homo fabera oblikujemo kao knjigu, znali smo da postoje određeni elementi koji je i sačinjavaju: pre svega, to je obim knjige (sadržaj), format, veličina i raspored fotografija, zatim veličina i raspored eventualnog sloga, izgled naslovne strane i način kako će knjiga biti povezana

Korisnik digitalne tehnologije poseduje nebrojeni stepeni opcija za stvaranje i prenos slika. "On sam, postao je producent sopstvenog šou-programa." (Slogan je jedne marketinške poruke). Danas, svako ko želi ima mogućnost da priredi i realizuje fotografsku monografiju. Kako nas upućuje navedena reklamna poruka, stvarno postoji mogućnost da se za relativno mala sredstva stvori trajno dobro. Pre samo kratkog vremena, ako ste imali određene ambicije za stvaranje fotografskih knjiga, one se nisu mogle ostvariti iz više razloga. Pre svega materijalnih, zatim organizacionih, a najviše zbog produkcijskih. Savremena "digitalna štampa", za razliku od one klasične, sve to omogućava. Pod pojmom digitalna štampa podrazumevam postupak štampe za ličnu upotrebu i produkciju malih autorskih izdanja. U svakom slučaju, za fotografe, ovo je izuzetna prilika koju ranije nisu imali da, prema određenom konceptu, realizuju projekte i prezentiraju ih u navedenom obliku. Za početak, tako realizovane knjige nazvaćemo makete.

Ako uzmemo, na primer, album sa slikama koji prati neku ličnost od rođenja pa do nekog perioda, čija je funkcija ciklična, odmah će nam pasti u oči jedna važna činjenica, a to je sistematičnost. Preneseno na homo faber, to jeste jedan od ključnih segmenata same prezentacije. Drugi segment jeste priča. Kod albuma, to je jednostavni oblik fotografskog prikazivanja određenog lika, prostora u kojem se priča odvija i vremena. I na kraju pretpostavljene knjige autor mora formulisati zaključak na takav način da gledalac može analizom doći do same poruke. U prošlom broju kada smo govorili o ovoj vežbi, rekli smo da je to najjednostavniji oblik edukacije, kada je u pitanju dokumentarna fotografija. Praktično, reč je o foto-stripu koji objašnjava kako i na koji način se prati stvaranje određenog proizvoda. Dozvoliću sebi da postavim jedno pitanje: "Da li je samo to u pitanju?"

Knjiga kao poruka

Pre više godina kada je na ovim prostorima besnela ratna akcija "Oluja", imao sam priliku, u redakciji našeg časopisa, da razgovaram s gospodinom Sebastijao Salgadam. S obzirom na to da je tema naših razgovora bila fotografija a ne politika, zbog koje je on morao doći u ove naše krajeve, neizbežno se nametnulo pitanje realizacije knjiga sa specifičnom tematikom. "Radnici", "Zemlja", "Emigranti" samo su neke od tema koje ovaj veliki svetski fotograf obrađuje.

Namerno ističem svetski jer sve navedene teme i obuhvataju upravo taj prostor i upozoravaju čovečanstvo na određeni problem. S ponosom se sećam tih razgovora jer su odgovori bili veoma kratki, ali ono što mi je ostalo u sećanju jeste: "racionalna energija" usmerena na organizaciju snimanja vremena i prostora, a svedena na realizaciju takvih ideja koje će, pre svega, ostaviti poseban trag i ostati za analizu nekima koji dolaze iza nas. S druge strane, da upozore čovečanstvo na to šta se stvarno događa! Upravo sada, razmišljajući o ovoj poruci, shvatio sam svu ozbilj-

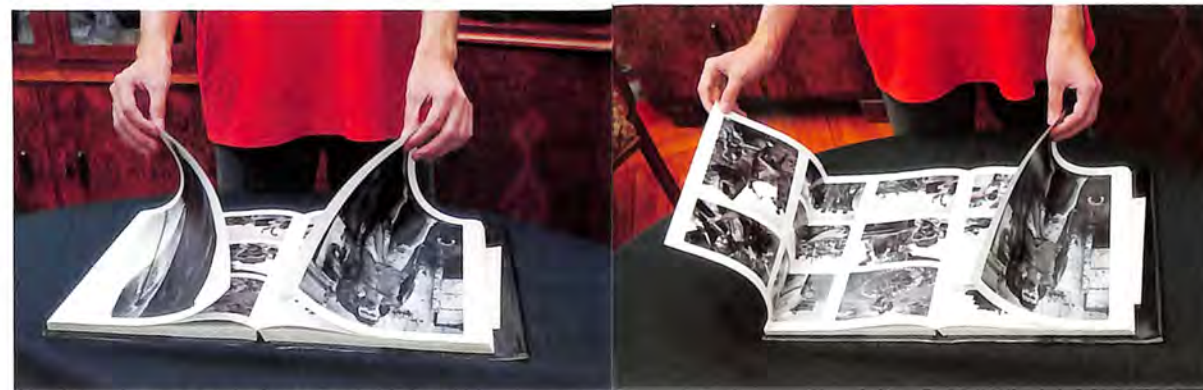

mr Mitar Trninić

Centralne fotografije opisuju osnovnu problematiku knjige

nost i moć koju takva knjiga nosi. Da je S. Salgado želeo da na iste probleme ukaže prevashodno kroz časopise, imao bi, sigurno, širi auditorijum, ali poruka bi nestala onog trenutka kada se pojavi novi broj. Ovako, u obliku knjige, postala je večna! Na kraju ovog sećanja nekoliko reči o samom oblikovanju. Knjiga "Radnici" ima centralne stranice, i to je osnovna dramaturgija. Radnja

Kada otvorimo stranice nalazimo detaljno opisanu priču

ima svoj redosled i kada su u pitanju određeni prostor (Indija) ili određeni posao (sve se okreće oko metala). Kao poseban dodatak, kod opisa određenog segmenta, pojavljuju se levo i desno dodate (proširene) stranice s fotografijama. Tako kada listate knjigu levo će biti portreti i akteri, a desno prostor i rad. Kod nas je problem u tome, kada je u pitanju ovakvo realizovanje, bilo kojeg koncepta, što autori ne znaju da ponude više od tri korisne fotografije. Zadatak ove vežbe upravo je u tome.

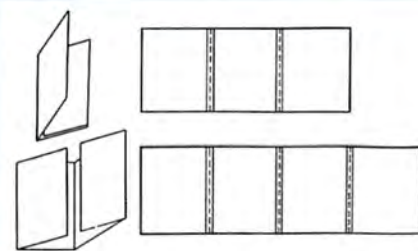
Kada sam u prošlom broju govorio o konstrukciji homo fabera, naglasio sam da je sadržaj pri-

maran. Ako želimo da našu priču o radu podignemo na nivo poruke, tada u naša istraživanja moramo uključiti i sva ona događanja koja i simbolizuju i čine određeno društvo. Ako mogu da zaključim na kraju – ne postoji nijedna tema koju će onaj koji se kroz fotografiju edukuje moći da i realizuje bez sveobuhvatnog znanja. Moram patetično da ponovim tvrdnju profesora Jana Šmoka: "Fotografijom ne može da se bavi svako, već samo onaj koji se tome nauči."

O KNJIZI

Kada smo odlučili da svoju priču u okviru homo fabera oblikujemo kao knjigu, znali smo da postoje određeni elementi koji je i sačinjavaju. Pre svega, to je obim knjige (sadržaj), format, veličina i raspored fotografija, zatim veličina i raspored eventualnog sloga, izgled naslovne strane i način kako će knjiga biti povezana. Knjiga homo faber mora imati specifičnu dramaturgiju, s dinamičnom montažom fotografija koje po određenju logici smenjuju jedna drugu. Kao uvod u priču koristimo šire kadrove (objektivi 24 – 28 – 35 mm), kojima ćemo opisati prostor, atmosferu i položaj glavnih aktera. Za krupnije kadrove (detalje) koristimo objektivne od 80 do 105 mm i opisati glavne segmente proizvodnje. Dramatičnost ukupnog doživljaja povećaćemo izborom odgovarajućeg foto-materijala (crno-beli negativni film, osetljivosti 400 – 800 ASA), koji ćemo laboratorijski obraditi tako da se istakne "krupno zrno" koje karakteriše visokooosetljive filmove. Posle uvodnih fotografija, prelazimo na razradu i oblikovanje glavne priče. Opisujemo glavne aktere, način rada i uslove u kojima

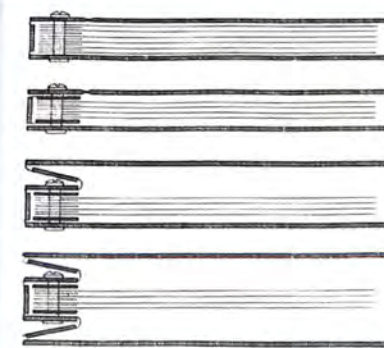

Prelom stranice. (Pomoćno sredstvo, kako možemo da prezentiramo našu fotografije)

se proizvodi. Ritam u početku može da se ubrzava do trenutka kada, na primer, radnici ili stvaraoci imaju pauzu. Tada imamo mogućnost da opišemo njihovo socijalno ponašanje ili odnose između aktera. Neko za vreme pauze igra fudbal, a neko se jednostavno odmara. Završetak radnog dana ispratimo odlaskom s posla. Ako za naše predstavljanje odaberemo, na primer, kako se pravi određeni spomenik, moramo priču da podelimo na deo koji se odnosi na autora i rad na pripremi modela. U drugom delu imamo priču o livnici, majstorima koji liju i njihov odnos s autorom. Priču možemo da završimo realizovanim spomenikom ili političarima i okupljenim narodom koji prisustvuje konačnom činu, otvaranju spomenika. Veoma je važno da, već prilikom snimanja, vodimo računa u kojem će položaju knjiga biti realizovana, horizontalnom ili vertikalnom. Rekli smo da je ovo vežba u kojoj ćemo za snimanje koristiti aparat i opremu za

"mali format". Kao pomoć prilikom realizacije predložio bih da koristite malu svesku u kojoj ćete skicirati, ne samo sadržaj već i raspored fotografija. Uvodne scene uvek će biti na prvoj desnoj stranici. Nakon uvoda mogu se smenjivati stranice s fotografijama koje sadrže dve fotografije ili više njih ili stranice gde jedna fotografija prelazi preko oba formata. Sve zavisi od toga kakav ritam želite da postignete. Kada ostavimo beli prostor oko fotografije (margina), na taj način odvajamo je od opšteg prostora, a pogled usmeravamo direktno na događaj. Ritam i veličinu fotografija, njihov položaj, horizontalno-vertikalno treba da uskladimo s pričom o procesu stvaranja. Postavljanjem fotografija veća-manja i njihovo suprotavljanje levo-desno uveliko će dramatičnije našu priču. Ako fotografija zauzima prostor cele stranice ili obe (ide u margo), upućuje nas u srž problema koji opisujemo. Jedno malo upozorenje: fotografije moraju biti precizno realizovane jer prilikom obrezivanja knjige može doći do odstranjenja nekog važnog detalja.

Broj strana – važno je pitanje za konačan oblik. On mora biti dovoljan da ispričamo osnovnu priču. On određuje i dinamiku knjige. Previše sličnih fotografija može biti greška. Praksa je pokazala da je za realizaciju jednostavne priče dovoljno od 20 do 25 strana. Naslovna strana treba da simbolizuje poruku ili opisuje glavnog aktera i njegov rad. Potrebno je da bude jednostavno rešena ali efektna, da privuče pažnju. Veličina fotografije treba da odgovara formatu knjige i, u isto vreme, da ostavi dosta prostora za naslov i ostale podatke. Za naslovnu stranu važno je koji ćemo tip pisma odabrati i kako će se uklopiti s fotografijom. Našu priču možemo završiti u formi poruke ili tako što ćemo problem ostaviti otvoren da gledalac

Povezivanje albuma – knjige s plastičnim nitnima. Način korišćenja (četiri primera)

sam stvori sopstveni sud o predloženoj priči. Povezivanje knjige možemo prepustiti stručnjaku, knjigovjescu, koji će to uraditi umesto nas. Mislim da je bolji čvrst povez za razliku od spirale jer nas ona uvodi u atmosferu albuma, a to nam nije konačni cilj.

FAKTOR POVRŠINE

sive i kolor tablice

mr Vladimir Červenka
fotograf Muzeja grada Novog Sada

Muzičari štимуju svoje instrumente pomoću tonske viljuške i tona A, a osnovni etalon u fotografiji jeste srednjesiva površina koja reflektuje 18% svetla – svi svetloмери na svetu naštelovani su prema toj vrednosti!

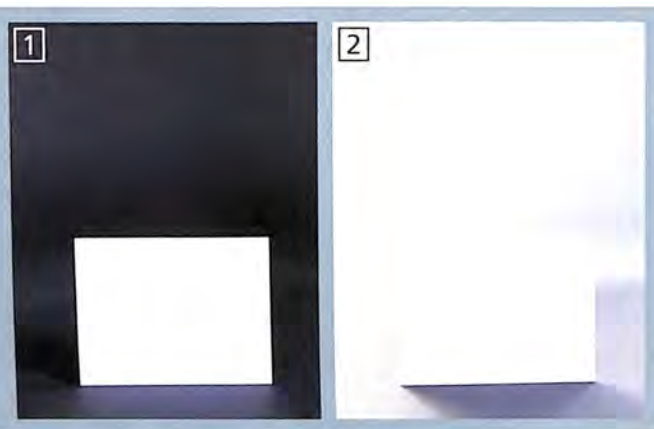
Druga polazna tačka za kontrolu procesa snimanja i obrade foto-materijala jeste **bela površina koja reflektuje 90% svetla**. Osnovni problem u fotografiji jeste da sve tonske vrednosti koje se nalaze u kadru smestimo između graničnih vrednosti bele i crnih površina. Kažemo crnih površina u množini zato što, za razliku od bele koja može da bude granično bela (90%) ili prazna bela, crnih površina ima više – prazna crna, crna koja se neznatno razlikuje od prazne, granična crna, optimalno crna, a često na konačnim fotografijama tu je umešana i tamnosiva. Crne površine možemo teže precizno izmeriti i definisati, zbog čega nisu tako pouzdan etalon kao srednjesiva i bela površina. Zato ih koristimo samo kao pomoćni uporedni etalon. U fotografiji je veoma važno da na neki način možemo definisati i kontrolisati kvalitet tonskih vrednosti pojedinih površina, kako prilikom snimanja, tako i na konačnoj kopiji.

Faktor relativnog zacrnenja površine

Površine predmeta koje nas okružuju imaju osobinu da jedan deo svetla koji pada na njih odbijaju, dok drugi upijaju. Dve krajnje granične tačke jesu površine koje maksimalno odbijaju svetlo, koje registrujemo kao bele, i površine koje maksimalno upijaju svetlo, koje registrujemo kao crne. Između ovih tačaka

1) Bela karta refleksije 90% snimljena naspram crne pozadine. Svaka površina osvetljena je posebno istom količinom svetla. Izmerena vrednost reflektovanog svetla na beloj jeste EV 16; na crnoj pozadini EV 11, razlika je 5 EV broja – faktor crne površine je 32

2) Ista situacija, samo je osvetljenje crne pozadine povećano za 32 puta tako da je na konačnoj fotografiji njen tonalitet izjednačen s belom površinom. Izmerena vrednost na beloj i crnoj je ista – EV 16

smeštene su sve ostale površine koje odbijaju manje svetla od bele, a više od crne površine. Stepenn refleksije površina može se izraziti na više načina: u procentima, indeksom refleksije pomoću optičkih gustina i sl., a utvrđuje se pomoću komplikovanih i obično nedostupnih uređaja – senzitometrom i denzitometrom. U svakodnevnoj fotografskoj praksi bitno je definisati različito tamne površine predmeta, koje se nalaze u kadru, na što jednostavniji način pomoću raspoloživog mernog instrumenta – ekspozimetra, uzimajući pri tom u obzir osobine svetlosno osetljivog materijala i postupka obrade. To postižemo uvođenjem **faktora relativnog zacrnenja površine** ili, skraćeno, **faktora površine**, čiji je osnovni

princip zasnovan na sistematizaciji učinka lokalnih ekspozicija koje izazivaju površine različite refleksije osvetljene različitim nivoima osvetljenja na osetljivom materijalu (metoda prof. J. Šmoka). Osnovni etalon za utvrđivanje **faktora površine** jeste bela površina koja reflektuje 90% svetla, čiji faktor obeležavamo brojem 1. Da bismo utvrdili faktor površine nepoznate refleksije, postupamo na sledeći način: pored bele površine koju smo osvetlili, na primer sa 1.000 lx, postavljamo sivu površinu s nepoznatim faktorom, a njeno osvetljenje povećavamo (zadržavajući iste elemente ekspozicije – blenda i brzina ekspozicije) sve dotle dok se na finalnoj fotografiji siva površina ne izjednači s belom. Ako smo to postigli

Površina	Bela	Svetlosiva	Tamnosiva	Crna	Prazna crna		
Izmerena vrednost EV (blenda) bele je XY, ako je vrednost EV manja za:	XY	-1	-2	-3	-4	-4,5	-5
Faktor relativnog zacrnenja površine je:	1	2	4	8	16	24	32
Ako je bela površina osvetljena sa 1.000 lx, ostale površine, da bi postale "bele", treba osvetliti sa:	1.000 lx	2.000 lx	4.000 lx	8.000 lx	16.000 lx	24.000 lx	32.000 lx

Oznake na Kodakovoj sivoj skali																
A	1	2	3	4	5	6	M	8	9	10	11	12	13	14	15	B
90	72	57	45	36	28	23	18	14	11	9	7	6	5	4	3	2,3
Koeficijent refleksije u %																

pri povećanju osvetljenja na 4.000 lx, faktor nepoznate površine jeste $4.000 / 1.000 = 4$ (srednjesiva). Ukoliko smo izjednačenje postigli pri povećanju osvetljenja na 8.000 lx, faktor površine jeste 8 (tamnosiva), ako je osvetljenje 32.000 lx, faktor je 32 (crna). Nimalo jednostavno i praktično, zahteva puno vremena, materijala i probnih snimaka, ali pomaže da se shvati suština problema.

U praksi se služimo mnogo jednostavnijim načinom za utvrđivanje **faktora površine** – pomoću ekspozimetra. Metodom merenja **lokalnog svetla odbijenog od pojedinih površina** lako možemo da konstatujemo koliko je određena površina tamnija od bele. I u ovom slučaju kao polaznu tačku za određivanje **faktora relativnog zacrnenja** nepoznatih površina uzimamo belu površinu koja služi kao etalon. Na primer, imamo beli, sivi i crni karton. Faktor površine belog kartona je poznat – ukoliko je zaista reč o čisto belom kartonu, možemo pretpostaviti da je 1, dok su faktori sivog i crnog kartona nepoznati. Vodeći računa da površina kartona ispuni celo vidno polje fotočelije ekspozimetra, naizmenično merimo svetlo reflektovano od belog, sivog i crnog kartona. Ako smo na beloj izmerili vrednost EV broja 9, na sivom 7 i na crnoj 5, razlika između bele i sive jeste -2, a između bele i crne -4 EV broja (odnosno blendi). U fotografiji računamo uvek s geometrijskom progresijom tako da razlika od 1 EV broja znači dva puta, razlika od 2 EV -4 puta, a razlika od 4 EV -čak 16 puta manju ili veću vrednost u odnosu na polazni podatak. U konkretnom slučaju možemo konstatovati da je **faktor relativnog zacrnenja** sive površine 4, a crne 16, odnosno da siva odbija 4, a crna 16 puta manje svetla od bele površine (videti tabelu 1). Ukoliko bismo želeli da na konačnoj fotografiji od sive ili crne površine napravimo belu, u prvom slučaju moramo pojačati osvetljenje 4 puta, u drugom 16 puta. Faktori svih površina koje su tamnije od bele uvek su veći od 1, a faktori crnih površina kreću se od 20 do 24 (tako da je "crni" karton iz prethodnog primera bio, u stvari, tamnosiv).

Faktori bele i crne površine zastupaju granične vrednosti tolerancije raspona osetljivosti fotografskih materijala pri standardnim načinima obrade. Bele i crne površine na konačnim fotografijama sadrže detalje i zato ih definišemo kao **granične bele ili crne površine**. U praksi nailazimo na površine koje reflektuju više svetla od granične bele površine – sekundarni izvori svetla: oblaci, ogledalne površine, refleksi, kao i na površine koje imaju faktor zacrnenja veći od 24 – crni pliš, neosvetljene prostorne celine, jake senke, totalni mrak. Njihovi učinci prilikom snimanja teško su merljivi, a na konačnim kopijama dobijamo **prazne bele i crne površine** bez detalja koje, ako nisu isko-

rišćene kao likovni elementi, predstavljaju nezanimljive površine koje na fotografiji uglavnom smetaju.

Merenja obavljamo metodom odbijenog svetla, a napogodniji merni instrument jeste spotmetar čiji mali vidni ugao omogućava merenje odbijenog svetla veoma malih površina. Spotmetar i ekspozimetar fotoaparata omogućavaju vizuelnu kontrolu vidnog polja fotočelije, a merenja pomoću eksternog ili ugrađenog ekspozimetra obavljamo iz neposredne blizine od 15 do 20 cm, vodeći računa da njihovo vidno polje pokrije samo površinu koju merimo.

Modeli scene, sive i kolor tablice

Predstavu o zacrnenju pojedinih površina možemo da steknemo pomoću "modela scene" – sivih i kolor tablica. Izrada optimalno ekspoziranog negativata takvog "modela scene" podrazumeva izbor osetljivog materijala, odgovarajućeg načina obrade, blende i brzine zatvarača i, na osnovu ovih vrednosti, izbor primerenog osvetljenja "modela". Osvetljenje koje omogućava da pod ovim okolnostima napravimo tehnički kvalitetan negativ označava-

na, plava i žuta, magenta, cijan. Pomoću sive skale kontrolišemo kontrast i ekspoziciju, a bojena polja pomažu pri oceni kvaliteta reprodukcije bojnih nijansi. Odštampani su u vrhunskom kvalitetu, u ofset ili sito štampi, na kartonskoj ili plastičnoj podlozi. Veoma je bitno da njihova površina bude mat kako bi se izbegli odsjaji koji mogu da deformišu vrednosti reflektovanog svetla pojedinih površina. Veličina je takođe bitna pošto mora da omogući normalno merenje svetla. Način na koji se označavaju vrednosti pojedinih polja na ovim tablicama nije standardizovan. Pojedini proizvođači služe se raznim metodama tako da se uz tablicu isporučuje i uputstvo u kojem su detaljno objašnjene sve vrednosti i način upotrebe.

Možemo ih okarakterisati prvenstveno kao sistem za subjektivnu kontrolu kvaliteta koju obavljamo vizuelnim poređenjem originala s njegovom reprodukcijom, a koji omogućava i precizna merenja u specijalizovanim laboratorijama. Njihova namena je višestruka. Siva skala pomaže pri: (1) pronalaženju korektnе ekspozicije i odgovarajućeg načina obrade materijala; (2) snimanju reprodukcija i upoređivanju tonskih valera originala i fotografske kopije;

Kodakova siva karta refleksije 18%   Kodakova siva skala i skala u boji

mo kao **osvetljenje ekspozicije**. U "idealnom" slučaju faktori pojedinih površina na konačnoj fotografiji identični su faktorima površina tablice. U praksi "idealnih" slučajeva nema, postoje samo kopije modela koje su manje ili više približne originalu, a na nama je da izborom odgovarajućih uslova snimanja i obrade materijala postignemo što verniju kopiju originala.

JOB, PATERSON, MACBETH, AGFA, KODAK, FUJI, FOTOWAND i mnogi drugi proizvođači fotografske opreme i materijala u svojim programima nude razne tipove fotografskih tablica, odnosno etalona za merenje, štelovanje i kontrolu u toku snimanja i obrade fotografskih materijala. Tablice sadrže belo i crno polje, sivu skalu tonova i bojene površine u aditivnim i suptraktivnim bojama – crvena, zele-

je; (3) podešavanju balansa reprodukcije boja, odnosno uočavanju i otklanjanju deformacija u bojnim nijansama (štihova) u klasičnom negativ-pozitiv postupku, kao i u digitalnoj tehnologiji; (4) određivanju putanje krive reprodukcije valera, (5) proveravanju štelovanja ekspozimetara. Kolor tabela: (1) pomaže pri kontroli boja pri snimanju, odnosno pri upoređivanju boja objekta s bojom na konačnoj kopiji, (2) pri štampanju olakšava identifikaciju ispravnih valera boja izvornog negativata ili pozitivata s otiskom; (3) olakšava upoređivanje rezultata probnih snimaka, ali samo subjektivnom optičkom kontrolom.

O merenju ekspozicije pomoću sive karte već smo govorili i preporučili svakom ozbiljnom fotografu da srednjesivu kartu ima stalno pri ruci. Kvalitet obrade materijala kontrolišemo

Primena sive skale i skale u boji u crno-beloi i kolor fotografiji

tako što na svakom filmu Leica formata žrtvujemo jedan kvadrat da bismo snimili test tablicu, a kod materijala srednjeg formata tablicu smeštamo na pogodno mesto, uz ivicu kadra tako da ne smeta, vodeći računa da ima isto osvetljenje kao glavni objekat. Pri snimanju reprodukcija slika test karta je neizostavna ne samo zbog kontrole kvaliteta slike već zato što olakšava pripremu za štampanje i omogućava vernu reprodukciju tonova na otisku. U ovom slučaju tablicu nameštamo uz ram slike, a veoma je bitno da ona bude pod istim uglom u odnosu na optičku osovinu objektivu pod kojim je i površina slike. Materijal testiramo tako što tablu snimamo s više ekspozicija koje odstupaju od izmerene vrednosti ekspozicije do dve blende u podekspoziciji i preekspoziciji, tako da analizom dobijenih rezultata možemo obaviti potrebne korekcije osetljivosti materijala ili uslova obrade.

Najpoznatije i najpopularnije među fotografima jesu sive i kolor test table firme Kodak.

Neutralna test karta – Kodak Neutral Test Card – R 27 (20,3 x 25,4 cm) jeste najpopularnije sredstvo za određivanje osnovne ekspozicije i kontrolu procesa obrade. Na jednoj strani je siva površina koja reflektuje 18% svetla koje pada na nju, a na drugoj je bela koja reflektuje 90%. Pomoću sive površine određujemo elemente ekspozicije i proveravamo kalibraciju ekspozimetra, a bela površina služi za proveru podataka – razlika izmerenih podataka sive i bele površine uvek je 2 EV broja – i kao referentna površina za ostala merenja, na primer faktora površine. Njena veličina 20,3 x 25,4 cm omogućava precizno merenje zbog toga što sigurno pokriva vidno polje fotočelije ako merimo s udaljenosti od oko 20 cm, a snimljena na negativu ili dijapozitivu omogućava i merenje s laboratorijskim denzitometrom.

Siva skala – Kodak Gray Scale Q-14 sastoji se od 20 polja: počinje s belim poljem označenim slovom A, slede svetlosiva polja koja su označena brojevima od 1 do 6, srednjesivo polje broj 7 označeno je slovom M, tamnosiva polja obeležena su brojevima od 8 do 15, crna polja počinju s brojem 16, koje je obeleženo slovom B, a završavaju se brojem 19. Polja obeležena slovima A, M i B su referentna i zastupaju belu, srednjesivu i crnu površinu s koeficijentom refleksije 90% – 18% – 2,3%. Brojevi od 1 do 19 zastupaju optičke gustine od $D = 0,1$ do $D = 1,9$, koje su u svakodnevnoj praksi nebitne. Za nas je važnije da znamo u procentima koliko svetla reflektuju pojedina polja, što se može videti iz tabele 2.

Skala u boji – Kodak Color Control Patches Q-14 služi za testiranje, kontrolu i usklađivanje procesa obrade materijala u boji. Sastoji se od 17 polja u koja su nanete boje po sledećem redosledu: plava, cijan, zelena, crvena, magenta, bela, braon, crna. Boje su nanete u dve optičke gustine: u gornjem redu su boje s minimalnim zasićenjem, u donjem s optimalnim. Firma Kodak preporučuje da se table menjaju jednom godišnje zbog mogućih promena kvaliteta njenih proizvoda koje mogu da nastanu pod uticajem svetla ili mehaničkim oštećenjem nanetih boja. Lepa preporuka, ali tu se postavlja pitanje cene koja se kreće kod Kodakovih proizvoda oko 20 evra, a kod ostalih proizvođača u rasponu 5 do 50 evra, a takode i pitanje mogućnosti nabavke koja je realna samo ako imate nekog dobrog prijatelja u šengenskoj zoni.

Na kraju, da skrenemo pažnju na proizvode firme Fotowand koja ima veliki izbor kvalitetnih sivih i kolor tablica s različitim namenama. Izrađuju se na plastičnoj podlozi tako da ih po potrebi možemo oprati, a veoma kvalitetnom sito štampom postignuta je mat površina koja u potpunosti sprečava refleksije. Koga zanima – više informacija na www.fotowand.com.

SanDisk
Više memorije. Više mogućnosti.

REFOTB

Pčinjaška 17, 11000 Beograd
011 2456 151, 244 7958, email: refotb@eunet.yu

ZLATOPRAMEN Beograd tel: 011 3690 429, 48 490

elementi dizajna PERSPEKTIVA II

"Postoje razna rešenja za problem predstavljanja trodimenzionalnih predmeta u dvodimenzionalnoj ravni. Svaki metod ima dobre i loše strane, a ono što je prihvatljivije zavisi od vizuelnih i filozofskih zahteva određenog vremena i prostora. To je stvar stila." (Umetnost i vizuelno opažanje - Rudolf Arnhajm)

NPCI 2002-2003, Kan Ming Yuen, perspektiva prikazana dijagonalama i preklapanjem

Možda će vas zbuniti ovaj uvod jer perspektivu, uglavnom, povezujemo s predstavljanjem prostora! No, da bismo predstavili prostor, najčešće moramo prikazati objekte koji se u njemu nalaze, a od načina na koji ih prikazujemo zavisiće i način prikazivanja perspektive koji koristimo. U prošlom broju opisali smo načine pomoću kojih predstavljamo prostor u dvodimenzionalnoj ravni fotografije. Rekli smo da postoje dva osnovna načina, centralni i izometrijski.

Centralna perspektiva

Usredsredili smo se na centralni način jer je on, u zapadnoevropskoj umetnosti, prihvaćen kao "realno" prikazivanje prostora. Takođe, naglasili smo da znatan uticaj na našu percepciju ima podsvesno kulturološko nasleđe, u našem slučaju to je renesansno prikazivanje perspektive, tj. centralno. To je, naravno, povezano s filozofijom i kulturom i jasno odslikava naš odnos i pristup realnosti. Centralni način prikazivanja perspektive individualan je način, a to znači da je prikazan iz aspekta jedne osobe, odnosno autora dela (fotografije). Kod centralne perspektive možemo tačno odrediti iz koje tačke je data situacija "videna" i iz te tačke treba i mi, gledaoci, da je "čitamo". Naravno, moguća je i lična interpretacija svakog gledaoca ponaosob, ali je neophodno da odredimo težište iz kojeg je ta perspektiva nastala. Takav pristup može da nas vodi ka planu slike (fotografije) ili van njega, u zavisnosti od namere autora. To se najlakše postiže upotrebom dijagonale i ako se one spajaju realno u nekoj tački ili imaginarno, u zamišljenoj tački van plana fotografije, one nas uvode u prikazani prostor. Ako se na njihovom putu spajanja ili na samoj tački spajanja nalazi neki dvodimenzionalni objekat koji "seče" putanju, najčešće ćemo ga doživeti kao prepreku koja nas vraća u prvo-

bitnu tačku, odnosno van plana fotografije. U zavisnosti od sugestivnosti dijagonalnih linija možemo postići "ping-pong" efekat - da nas dijagonale uvode u plan fotografije, a "prepreke" vraćaju van njega.

Centralna perspektiva ima najveću i najbolju primenu u dokumentarnoj fotografiji, tj. u fotoreporterstvu gde je ugao gledanja samog fotografa od velikog značaja. Ona će nam u velikoj meri pomoći kada želimo, ili je potrebno, da napravimo fotografiju - komentar, tj. da damo svoje viđenje i svoju interpretaciju. To se najlakše postiže razlikom u veličini prikazanih objekata ili subjekata. Uzmimo za primer fotografije demonstracija, štrajka ili bilo kakvih masovnih (ili uličnih) nemira. U zavisnosti od proporcije i gradijenta (objašnjeno u REFOTO br.17) možemo kreirati dve suprotne predstave o tome šta se događalo.

Na primer, na prvoj fotografiji demonstranti su prikazani u prednjem planu iz gornjeg rakursa koji će naglasiti njihovu brojnost i veličinu (upotreba gradijenta, promene u veličini objekta - ono što nam je bliže veće je, a sve što se udaljava smanjuje se). U drugom planu nalazi se policija koja je, prvo, psihološki "potisnuta" u drugi plan i, drugo, vizuelno se čini manjom (gradijent). Iz ovakvog prikaza stičemo utisak da su demonstranti u toj situaciji nadmoćniji i da imaju kontrolu.

Na drugoj fotografiji u prednjem planu nalazi se policija (u kordonu) snimljena od nazad iz donjeg rakursa, što naglašava njenu veličinu,

NPCI 2002-2003, San Oo
Primer izometrijske perspektive postignute zakrivljenim linijama. Camci u prednjem i zadnjem planu skoro su identične veličine

mr Ivana Brezovac

NPCI 2002-2003, Richard Berry
Klasičan primer predstavljanja perspektive u pejzažu kroz preklapanje po uzoru na tradicionalno kinesko i japansko slikarstvo uz primenu dijagonala, tipično zapadnoevropskog elementa perspektive

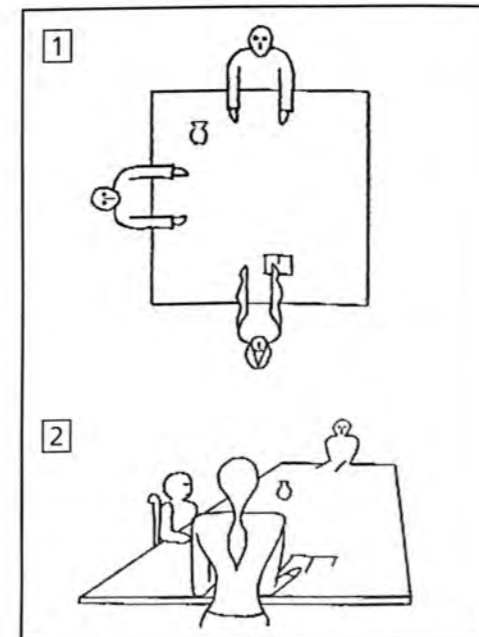
tj. snagu i nadmoćnost (u takvom prikazu uključujemo i vertikale formirane od njihovih tela, koje su izrazito dominantan element). U drugom planu, iza policije, nalaze se demonstranti koji tako potisnuti čine jednu grupisanu formu koju, psihološki gledano, povežemo s pojedincem koji ni približno nema snagu mase.

Jedan te isti događaj može snimiti jedan te isti fotograf koji može kreirati dva različita događaja s možda istim uzrocima, ali sasvim različitim posledicama. Ovde se postavlja pitanje i moralne odgovornosti fotografa koji donosi izveštaj s nekog događaja, a ona uglavnom zavisi od toga u kakvom socijalnom okruženju on radi i, pre svega, za koga. Ako fotograf nije uslovljen ni na koji način, onda to isključivo zavisi od njegove svesti, a može se reći i savesti jer fotografija u rukama svesnog čoveka može biti veoma moćno sredstvo komunikacije.

Izometrijska perspektiva

S druge strane, postoji pomenuti izometrijski način prikazivanja perspektive kakav možemo videti u umetnosti Istoka, Afrike i starog Egipta. On je prevashodno izgrađen kao posledica shvatanja fotografije (prvobitno slikarstva) kao dvodimenzionalne umetnosti, što ona, u stvari, i jeste, bez pretenzija da prikazuje događaje onakve kakvi zaista jesu, tj. trodimenzionalno. Osnovna razlika između centralne i izometrijske perspektive najlakše će se sagledati na primeru dva crteža jedne iste situacije - tri osobe sede za stolom.

"Pristalica tradicionalnog realističkog metoda zamerio bi sl.1 koja shematski pokazuje kako bi sličan prizor bio predstavljen u dečijim crtežima i ranim formama umetnosti. On bi istakao da je sto uspravan a ne vodoravan, da su figure u prednjem i zadnjem planu iste veličine, i da jedna figura leži postrance, dok je druga napako. Međutim, pristalica ovog starog metoda zamerio bi sl. 2 smatrajući da je predstava pravougaonog stola samo iskrivljen trapezoid. On bi istakao da se veličina tri figure, koje su u prirodi jednake, na slici kreće od diva do patuljka. Kako sve tri treba da su u istom odnosu prema stolu, jedna je prikazana s lica, druga u profilu, a treća s leđa; dve figure presecaju sto, dok treća pokriva telom veći deo stola, a ramenom dodiruje svog suseda koji bi trebalo da sedi na izvesnoj udaljenosti. Ništa ne bi moglo da bude manje realistično od takve sumanuto izobličene slike." (Umetnost i vizuelno opažanje - Rudolf Arnhajm)

Iako je prvi crtež drastičan u svom prikazivanju, neki pristupi čine osnovu izometrijske perspektive. Najvažniji aspekt jeste nepromenjenost veličine objekta bez obzira na to koliko je udaljen od nas. Osećaj dubine prostora, u ovom slučaju, kreira se preklapanjem objekata koji nam tako pokazuju da se jedan objekat nalazi iza drugog i samim tim je u drugom planu. Kod preklapanja najvažnija stvar jeste kako, tj. na kom mestu i delu objekta se dešava to preklapanje. Ovde se računa na našu podsvest i dosadašnje "vizuelno iskustvo" koje nam pomaže da "dovršimo" ostatak objekta koji je prekriven. Ako, na primer, neki žbun zaklanja jednu nogu, od kolena do dole, neke figure koja stoji ili šeta, "znamo" da se noga nastavlja - ne moramo da je vidimo celu da bismo znali kako izgleda

Za razliku od dijagonala koje se spajaju u jednoj tački kod centralne perspektive, osećaj dubine prostora stvara se upotrebom zakrivljenih linija preko kojih pratimo promene oblika i prelazimo sa jednog objekta na drugi, tj. "putujemo" kroz prostor. Takođe, kod ovakve prezentacije prostora objekti su često prikazani sa svih strana koje možemo videti kada ga postavimo na dvodimenzionalnu površinu, za razliku od centralne perspektive gde se veći deo objekta ne vidi i mi ga "zamišljamo".

Gornji crtež prikazuje objekat kod izometrijske perspektive, a donji kod centralne

U savremenoj umetnosti ova dva načina prikazivanja perspektive jednako su zastupljena, a nekad se koriste oba u isto vreme. Odgovor na pitanje koji način prikazivanja je bolji, odnosno, verniji jeste više filozofske prirode i umnogome zavisi od kulturne sredine koju takav odgovor zanima. Centralni način odlikuje se subjektivnim gledanjem, što je posledica zapadne kulture koja ističe pojedinca i njegov ego. Izometrijski način pokušava da da objektivniju sliku prezentirane scene jer često nudi pogled iz više uglova, što je posledica odbacivanja ega kao centralne tačke gledanja. Moderna umetnost, s početka 20. veka, ujedinila je ova dva pristupa kroz umetnost impresionista, kubista i nadrealista koji su uspeali da neopotrečnim razmišljanjem pokažu irelevantnost ograničenog i dogmatskog pristupa reprezentacije sveta oko nas.

NPCI 2002-2003, Masaru Goto
"Školski" primer upotrebe dijagonala u centralnoj perspektivi nadopunjuju na neobičan način prikazani likovi dece, kao da su "nalepljeni" na fotografiju

DIGITALNA FOTO-LABORATORIJA IV

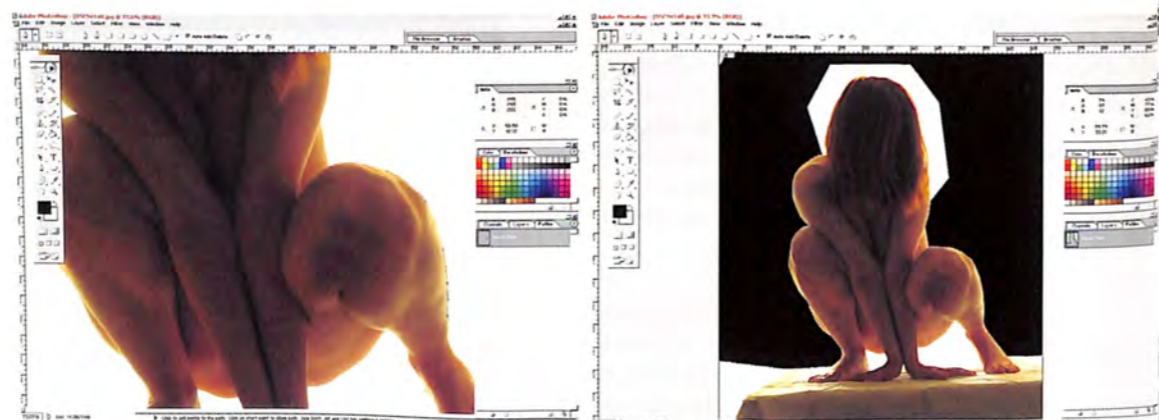
Nekoliko jednostavnih alata Photoshopa, na brz i lak način, omogućavaju vam da od vaših fotografija kreirate zanimljive solarizacije, kolaže, crno-bele ili bojene fotografije

Milan Živković

Pen Tool – alat za pravljenje selekcije

Fotografije koje posmatrate snimane su na isti način kao i sve prethodne. Nakon snimanja obrađene su nekim od metoda koje su vam već poznate, ali su korišćeni i neki od alata koji nisu bili pominjani. Do sada smo, uglavnom, u našoj digitalnoj laboratoriji koristili klasične alate za selektovanje. Ovog puta zbog karakterističnih oblika nagog ženskog tela takav način bio bi izuzetno spor. Recimo, ako bismo pokušali da selektujemo zakrivljenu liniju leđa, radili bismo to veoma dugo i na kraju bi dobijenu selekciju morali da "ispeglamo" opcijom Select > Modify > Smooth, a i tada je pitanje koliko bi selekcija tačno pratila oblik koji nam treba. Zato ćemo se sada upoznati i potruditi oko alatke koja se, osim u profesionalnoj upotrebi, retko koristi. Reč je o alatki Pen Tool ili alatu koji radi s Bezierovim krivama. Zvuči veoma komplikovano i odbojno, a, u stvari, nije. Za početak uzmite sliku koja ima čiste krive linije.

Do sada smo snimali Coolpixom skoro sve. Potvrdilo se da je aparat ipak samo sprava, a da je sve ostalo stvar onoga ko gleda kroz tražilo, pa bilo ono zuher ili LCD panel. Ovoga puta Coolpix je ponovo bio u studiju, a snimali smo aktive. U meniju Saturation Control postoji, pored ostalih, i opcija za snimanje crno-belo. Iako ova mogućnost može biti privlačna, meni se čini da nije neophodna iz jednog razloga: u našoj digitalnoj laboratoriji izrada crno-bele fotografije iz kolone osnove posao je od dva klika mišem – Image Mode > Grayscale. Snimio sam paralelno iste objekte u koloru i crno-belo, konvertovao oba fajla i nisam primetio nikakvu razliku. Stoga, ukoliko niste baš sasvim sigurni, snimajte normalno, a sve ostale intervencije ostavite za laboratoriju. Verujte da nije nemoguće od crno-bele slike napraviti sliku u boji, ali je to izuzetan zahvat koji vam sigurno nije neophodan.

1 Aktivirajte Pen pritiskom na taster P i kliknite na mesto odakle ćete početi. Pojaviće se jedan mali kvadrat koji označava prvi čvor ili nod. Sledeći klik daće pravu liniju koja spaja dva čvora. Sada pomerite kursor na liniju – pokazaćе vam pero sa znakom + (Add Anchor Point Tool). To znači da možete između ova dva da ubacite novi čvor kojim ćete pravu liniju pretvoriti u krivu jer su se pored čvora pojavile i dve "ručke" kojima možete fino oblikovati liniju. Ukoliko sada pritisnete i zadržite taster Ctrl, a zatim povučete jednu od ručki, one će se zajedno pomerati i ujedno napraviti krivu. Možete ih pomerati od središnjeg čvora i ka njemu. Ako želite da linijama uradite oštar ugao, pritisnućete i držati taster Alt (Convert Point Tool). Na taj način će se veza između ručki izgubiti i one će raditi odvojeno. Ako je potrebno ukloniti neki od čvorova, kliknite na njega – alat se prilagođava zadatku i pretvara u znak pera sa znakom "-" (Delete Anchor Point Tool).

2 Kada dođete do početne tačke, linije će se spojiti i napraviti Work Path ili radnu putanju. Možete je videti ako aktivirate karticu Paths. Putanju možete sačuvati za dalju upotrebu (Save Path) ili od nje napraviti selekciju – Make Selection, uz obaveznu opciju Feather Radius – u ovom slučaju u skladu s veličinom slike tri piksela. Obavezno proverite opciju Antialiased. Na taj način su iza modela uklonjeni delovi slike koji ne treba da se vide. Inače, popularan naziv za ovu operaciju jeste Freistand. Ovde se kao problem pojavljuje kosa koju je komplikovano obraditi, ali se on lako rešava upotrebom gumice – Eraser Tool. Pojedine delove slika trebalo je posvetliti ili potamniti i u tu svrhu smo koristili odgovarajuće alate – Dodge i Burn Tool, kojima podešavamo na koji od tonova slike deluju, zatim intenzitet, radijus i način rada (Airbrush Capabilities).

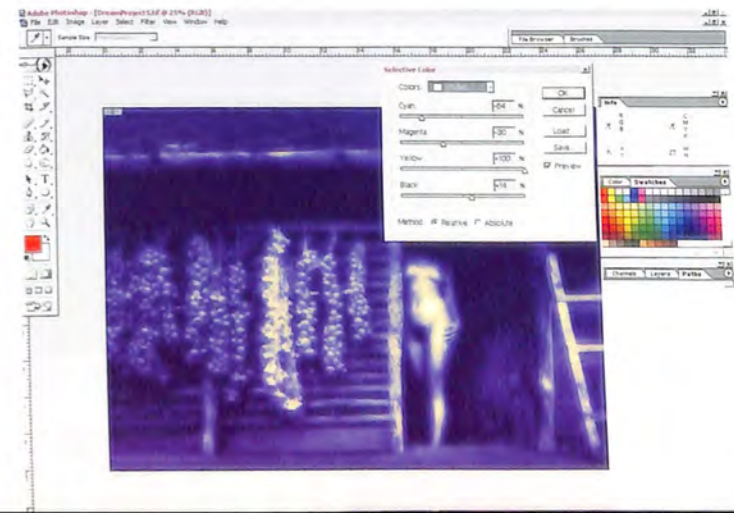
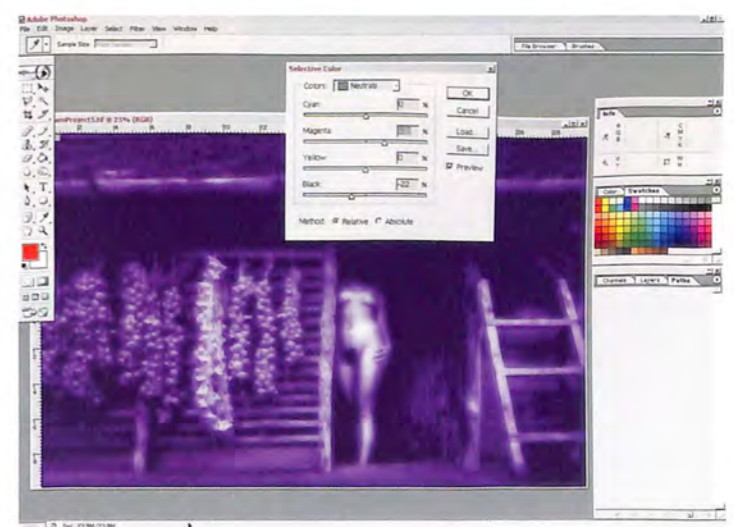
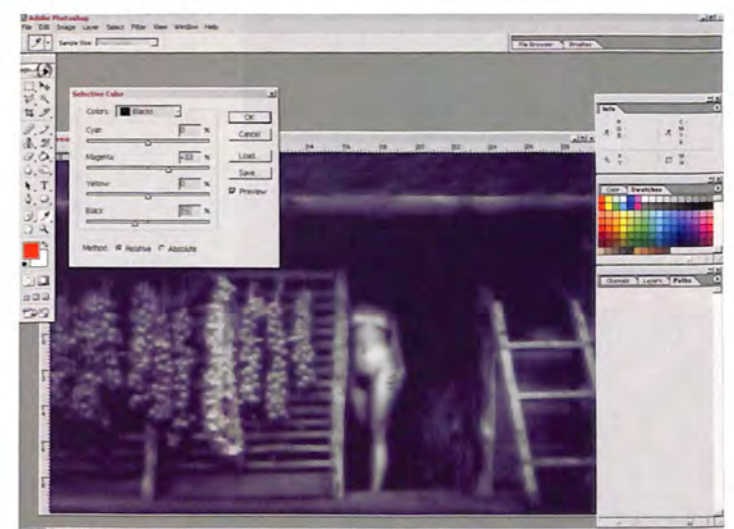
Positiv-negativ

U nastavku ćemo se malo igrati s raznim mogućnostima naše laboratorije. Fotografija koja je pola pozitiv i pola negativ poprilično je komplikovan zadatak za klasičnu laboratoriju. U digitalnoj se svodi na selektovanje jedne polovine i opciju [Image > Adjust > Invert] ili lakše (Ctrl+I).

Efekat bojene fotografije

Nekada su fotografi ručno bojili fotografije da bi dočarali efekat boje. Sada je stvar jednostavna i dovoljno je crno-belu fotografiju konvertovati u CMYK mode [Image > Mode > CMYK], a zatim aktivirati [Image > Adjust > Selective Color]. Za početak uzmimo crnu i oduzmimo malo crne iz nje, a dodajmo cijana i magente. Zatim iz neutralnih boja oduzmimo crnu i dodamo malo magente. Na kraju belu korigujemo oduzimanjem cijana i dodavanjem žute – dobili smo efekat bojene fotografije.

Solarizacija

Postoje neke tehnike koje su u klasičnoj laboratoriji bile izuzetno zanimljive, ali i teške i često nepredvidivih rezultata. Jedna od takvih tehnika jeste i pseudosolarizacija ili samo solarizacija – okretanje tonova na filmu ili fotopapiru u toku razvijanja, a pod dejstvom kratkog osvetljavanja čistom, belom svetlošću. Rezultati su bili prilično raznoliki i nepredvidivi i to je bila najlepša osobina takvog načina rada. U digitalnoj laboratoriji primenićemo filter istog naziva [Filter > Stylize > Solarize]. Da bismo dobili dobar efekat, slično kao i u klasičnoj laboratoriji i ovde je potrebna kontrastnija slika. Poigrajte se s višestrukim solarizacijama gde nakon svake operacije menjate opcije iz menija Levels, a povremeno i invertujete sliku iz pozitivu u negativ. Efekti su izvanredni i skoro zaboravljeni, ali nadamo se da će u ovakvoj laboratoriji, gde se uvek možete vratiti korak ili više unazad, ponovo oživeti. Niz fotografija pokazuje redosled rada na fotografiji (primenjen je filter, zatim su podešeni Brightnes i Contrast, slika je invertovana i ponovo solarizovana). Nakon selektovanja svetlih delova u donjem delu slike koji su zatamnjeni, rezultat se vidi na većoj fotografiji. Poslednja slika bojena je naknadno na već pomenut način.

Filter Polar Coordinates

Dobijanje apstraktnih slika je isto tako lako, a mi ćemo sada od fotografije snimljene na jednom neobičnom mestu, betonskom tunelu, napraviti pomalo nadrealnu fotografiju. Efekat je postignut upotrebom filtera Polar Coordinates [Filter > Distort > Polar Coordinates] koji lomi i krivi delove slike. Zatim je desna strana prebačena u Clipboard [Ctrl - C], ostatak slike odsečen je alatom Crop Tool, povećana je veličina radne površine [Image > Canvas Size] tako da stane deo koji na sliku spuštamo [Edit > Paste] ili (Ctrl + V). Prelaz omekšamo gumicom i sliku spustimo u jedan sloj [Layers > Flatten Image]. Sliku zatim neproporcionalno smanjimo po visini [Image Size > isključena opcija Constrain Proportions] i naknadno obrađujemo već poznatim načinima. Konačna slika rotirana je za 180 stepeni i obojena.

PowerShot GB/G5

DIGITAL

4.0 Megapix

5.0 Megapix

design: Promo.co.yu

795.- €

725.- €

BEOGRAD
TEL: 011/655 100
655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE, BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

you can
Canon

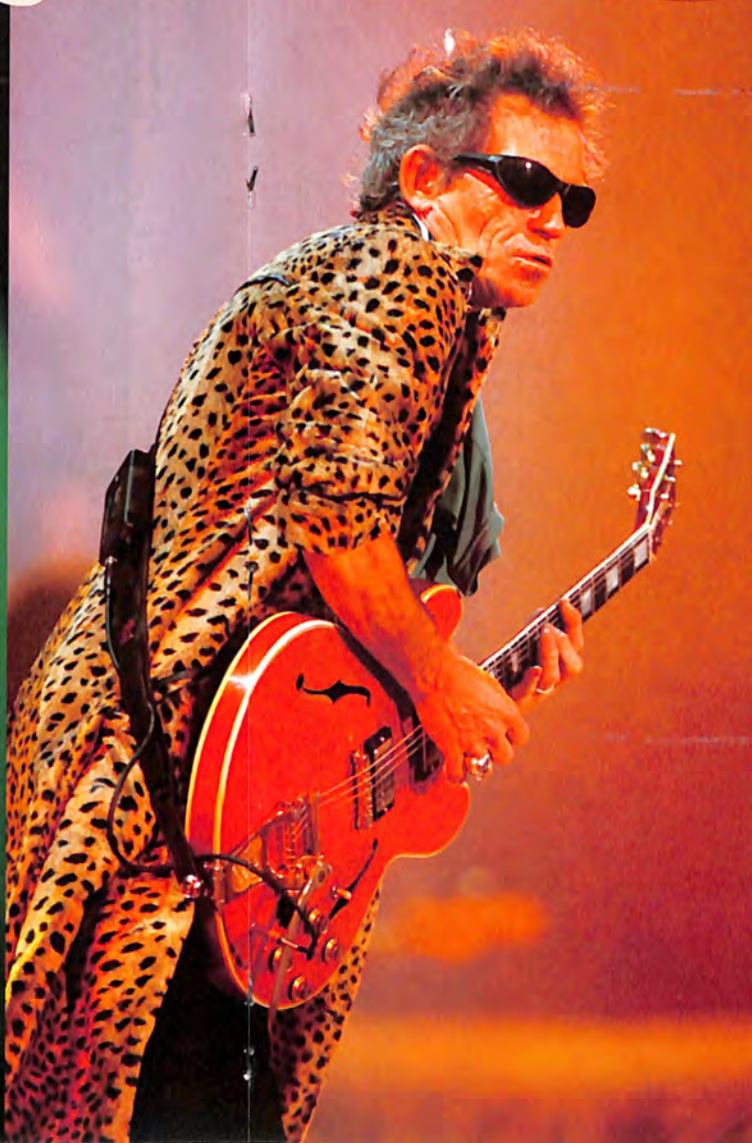
PROFI FOTO official distributor

Rolling Stones

© Branislav Brajan Rašić

Branislav Brajan Rašić rođen je u Beogradu, uvek naglašava – na Dorćolu, 1954. godine. Rok fotografijom počinje da se bavi polovinom sedamdesetih kada objavljuje prve radove u "Džuboksu". Od 1979. živi u Londonu. Fotografije vodećih svetskih rok pevača i bendova objavljuje u najznačajnijim časopisima i novinama: *Times*, *Rolling Stone*, *Daily Mirror*, *NME*, *Melody Maker*, *Bravo*, *Playboy*, *Paris Match*, *Stern* itd. Radi kao ekskluzivac prestižne Foto-agencije "Rex Features".

Izložba "40 PIX – The Rolling Stones" Branislava Brajana Rašića, organizovana u saradnji s Britanskim savetom, otvorena je u Muzeju primenjene umetnosti u Beogradu krajem marta 2003, da bi potom nastavila turneju po gradovima Srbije i Crne Gore. Zamisljena kao jedna od "udarnih predgrupa" živog nastupa Roling Stounsa čiji je koncert u Beogradu bio zakazan za 2. avgust. Izložba obuhvata četrdeset kolor fotografija Stonsa na sceni od 1976. do 2002. godine. Broj izloženih fotografija, koje grade svojevrsnu višedecenijsku istoriju Stonsa, omaž je četrdesetogodišnjici postojanja ove grupe, a rok kritičar Petar Popović tvrdi kako ova izložba nije samo dokaz profesionalne privrženosti jednoj muzičkoj karijeri već i izložba o pravu na starenje u rokenrolu.

REFOTO: Šta je bilo prvo: rokenrol ili fotografija?

BRANISLAV BRAJAN RAŠIĆ: Ne znam da li činjenica što sam se rodio iste godine kada i rokenrol ima neke veze s mojim životnim opredeljenjem, ali muzika je od malih nogu pa do dana današnjeg sastavni deo mog života. Od trenutaka kada sam počeo da kapiram svet oko sebe počeo sam da se interesujem za rokenrol. Društvo u kome sam se kretao, nabavljanje ploča, duga kosa, sve je to bilo nekako normalno u mom odrastanju. Naravno ne i jednostavno... Na rok koncerte sedamdesetih godina, poput Deep Purple ili Jethro Tull, počeo sam da unosim fotografski apar

rat u hale i kada se ugasi svetlo, završavao sam ispred bine. Tako su nastajali moji prvi snimci muzike namenjeni meni i prijateljima za uspomenu na junake koje smo gledali, nista više...

R.: Nema sumnje da u Vašem ličnom i profesionalnom životu Roling Stonsi zauzimaju sasvim posebno mesto. Kako je tekla evolucija Vašeg "druženja" sa Stonsima?

B. B. R.: U Švajcarskoj sam prvi put video svoje ljubimce, Roling Stonsa, 1973. godine. Nisam ih fotografisao iz razloga što sam išao iz Ciriha u Bern po prvi put i što je na karti pisalo da nema fotografisanja. I zaista, nisam hteo da rizikujem i propustim životnu priliku da vidim svoje ljubimce. Kada su 1976. došli u Zagreb, nisam više poštovao pravila. Tu su nastali i moji prvi snimci Stonsa... "First Three, No Flash!" (prve tri, bez blica!) postalo je ubrzo moja životna priča jer na koncertima većine grupa dozvoljeno je fotografisati samo prve tri pesme bez blica. Naravno, s nekim grupama radim prisnije. Kada je reč o Stonsima – zbog dugogodišnje saradnje i uspeha mog rada za koji je zaslužna agencija Rex – od početka devedesetih u prilici sam da ih snimam na prvim koncertima na svetskoj turneji. To je pristojna privilegija ako se zna da svi žele da vide

"Ne umem da sviram niti pevam, a ipak sam postao deo muzike, most između muzike i slušaoca. Takav mi je i odnos prema fotografiji. Preneti ono što čujem. I vidim, naravno. Mislim da je jačina mojih fotografija upravo u emociji prema muzici"

Branislav **BRAJAN** Rašić

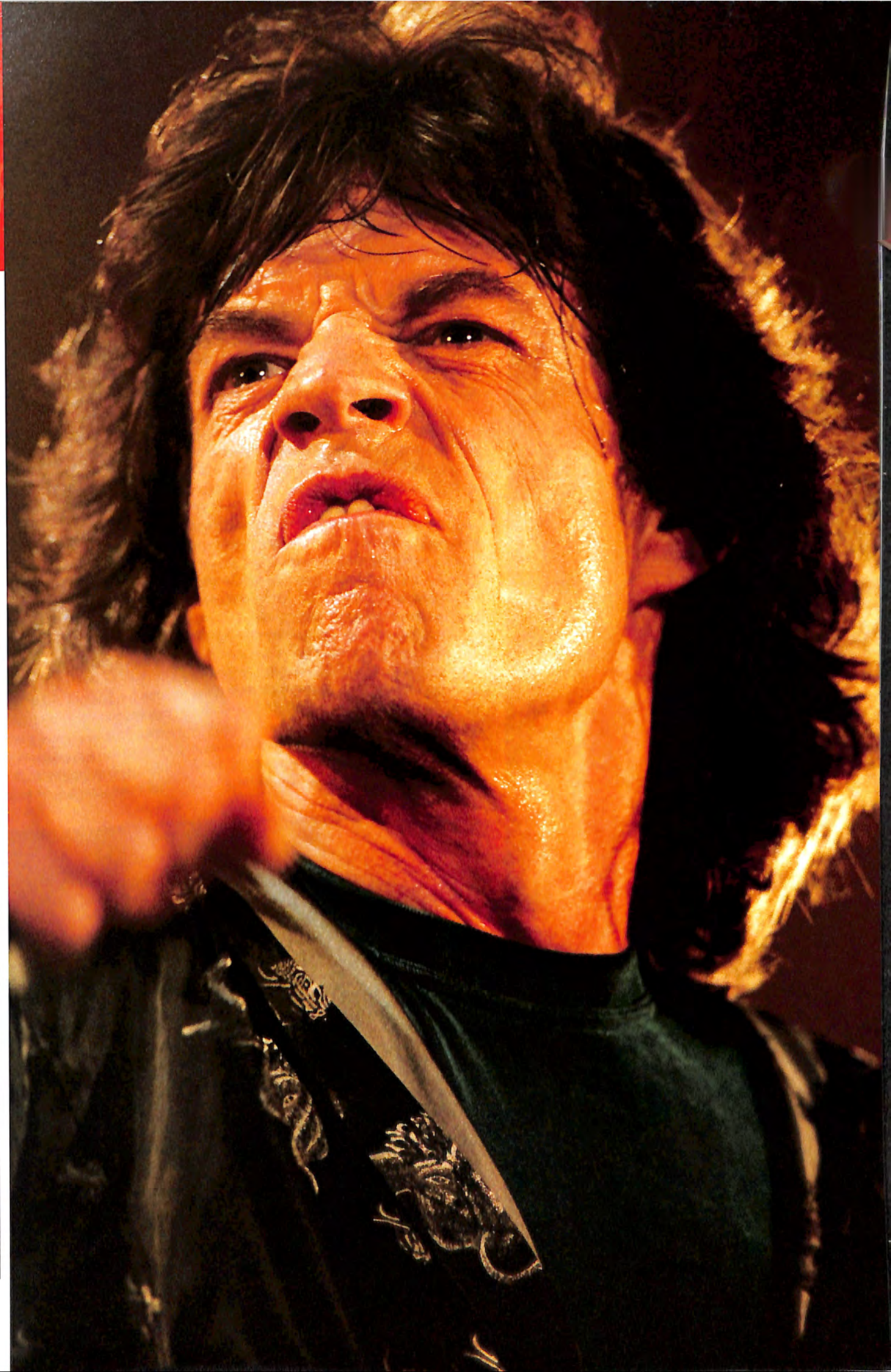

olling Stones Rolling Stones Rolling
tones Rolling Stones Rolling Stones

© Branislav Brajan Rašić

© Branislav Brajan Rašić

© Branislav Brajan Rašić

nove fotografije. A sve se desi prve večeri. Svega dvadesetak fotografa iz celog sveta može se pohvaliti ovom privilegijom. Isto je i s koncertima u Evropi. Prva dva na svetskoj turneji, koja obično počinje u Americi, pa prva dva u Evropi. Na taj način gledam i fotografišem Stonsima skoro svake godine. Ljudi koji rade sa Stonsima su moji dobri poznanici i prijatelji i mislim da sam svoje privilegije zaslužio kako radom, tako i iskrenom ljubavlju prema muzici te grupe. Evo, početkom juna gledao sam ih po trideseti put u Minhenu. I jedva čekam da dođu u avgustu u London gde ću ih opet fotografisati i gledati još tri puta. Nekako se osećam OK. Dokle god traju Stonsi – trajem i ja.

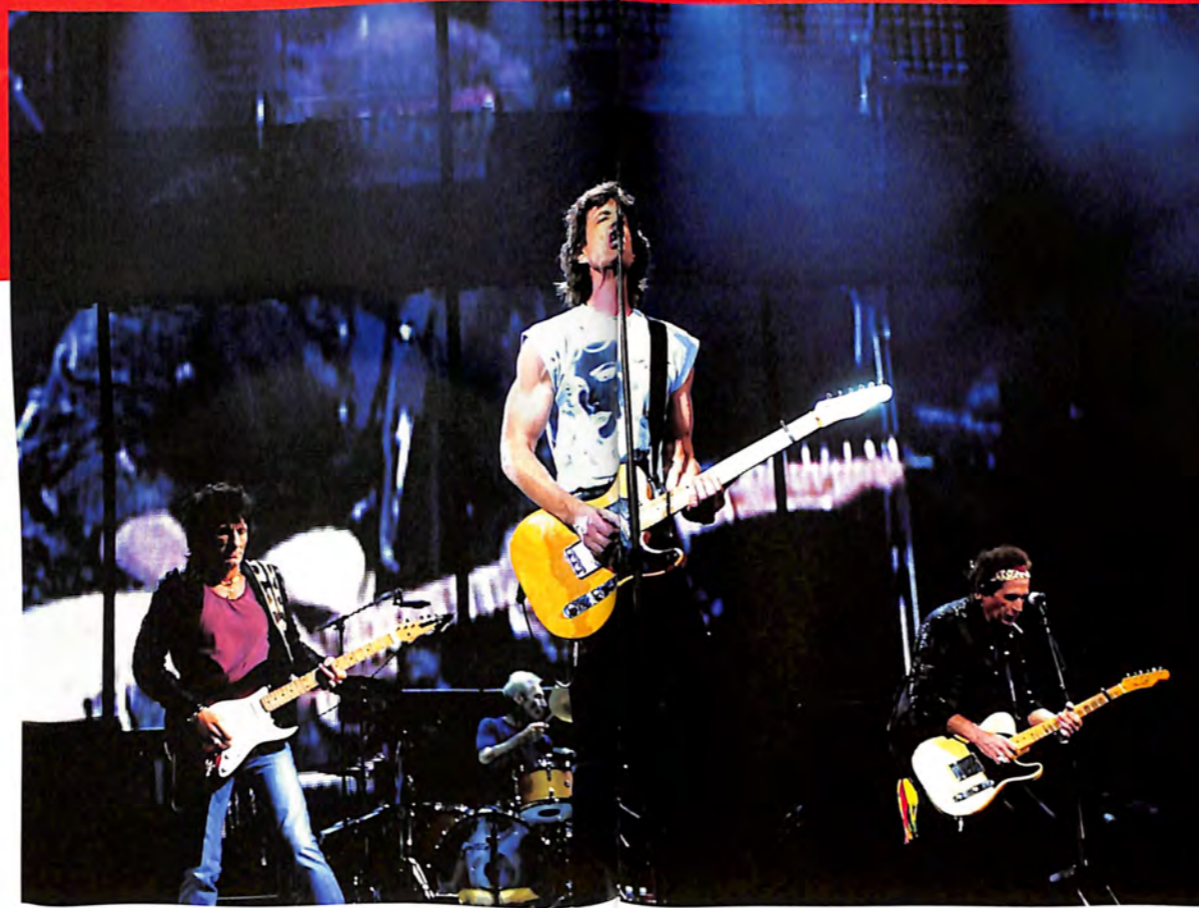
R.: Fotografijom ste počeli da se bavite u Beogradu, ali prelomnu tačku Vašeg odnosa prema fotografskom radu predstavlja odlazak u London.

B. B. R.: Tek kada sam krajem sedamdesetih stigao u London, iz praktičnih razloga, shvatio sam da, što se tiče mog bavljenja fotografijom, može tu i nešto više da se desi. Cene karata nisu bile male, tako da sam predstavljajući se kao press-fotograf iz Jugoslavije dobijao propusnice da fotografišem, što je takođe značilo da sam za džabe gledao sve koncerte. No, sve je to trajalo do onog momenta kada sam bio upitan za akreditaciju. Nekom svojom snalažljivošću, a i poverenjem urednika Džu-

boksa, našao sam se na koncertu grupe Ledd Cepelin. I tako je počelo. Slao sam fotografije prvo u Beograd, pa posle i širom Jugoslavije, sarađivao sam sa *Startom*, *Rokom*, a ubrzo i s ostalim svetom. Od 1983. sam u Agenciji Rex s kojom i danas radim. Oni imaju 20 godina mog rada u arhivi, i to sve prodaju u preko 40 zemalja širom sveta. Samo na web sajtu Rexa nalazi se oko deset hiljada mojih fotografija, što je tek mali deo rada.

R.: Šta znači biti fotograf specijalizovan za rok fotografiju, kakve lične afinitete i specifične tehničke zahteve ona iziskuje?

B. B. R.: Veći deo života fotografišem "zvuk". Ne umem da sviram niti pevam, a ipak sam postao deo muzike – most između muzike i slušaoca. Takav mi je i odnos prema fotografiji. Preneti ono što čujem. I vidim, naravno. Mislim da je jačina mojih fotografija upravo u emociji prema muzici. Naravno, nemoguće je da mi se sve dopada, ali, kao profesionalac, u stanju sam da beležim i trenutke koji mi, lično, nisu toliko važni. Ali i poštovanje je emocija. A ja svakako poštujem tuđ rad. Meni je lako da fotografišem muziku pošto je ona

© Branislav Brajan Rašić

deo mog života. Zato mi je i najdraže kada neko kaže kako su mi fotografije nekako drugačije. Ponekad me i kolege pitaju kako sam snimio nešto, a ja odgovor obično ne znam. Nikada nisam pripremljen, a ni preterano opušten, iako iza sebe imam hiljade i hiljade nastupa.

Uvek s nestrpljenjem i nekom pozitivnom tremom idem u "pit" nadajući se da ću dobro uraditi posao. Možda nije ni čudno što znam da radim posao, jer sam spojio svoje dve ljubavi – muziku i fotografiju. Naravno, tu je i iskustvo. Bez obzira na to što sam specijalizovan kao

muzički fotograf, u svojoj karijeri fotografisao sam puno toga – od fudbala do Formule 1 ali sve je to zanemarljivo u odnosu na muziku...

R.: Na koji način biste saželi Vašu tehničko-tehnošku fotografsku evoluciju?

B. B. R.: Ako izuzmemo početke s ruskim fotoaparatom Zenit i Kijev, oduvek sam bio "Nikon čovek". Krenuo sam s Nikonom FE preko F3, F4, F100, F5, da bih danas snimao s D1 i D100 – prvi je najbolji, a drugi ima bateriju s kojom može da se fotografiše do iznemoglosti. Nikon D1 ima problem samo po tom pitanju. Kada su promene u pitanju, uvek sam među poslednjima, pa je tako bilo i s prelaskom na digitalnu tehniku. Snimam digitalno više od godinu dana i oduševljen sam. Ne bih se vratio na film, osim kada je u pitanju format 6 x 7, i to samo zbog nerazumevanja klijenata i raspoznavanja kvaliteta koji postoji u digitalnoj tehnici.

R.: Da se koncert Stonsa u Beogradu dogodio, pretpostavljam da biste se Vi nalazili u "prvim fotografskim redovima" i da bi taj koncert za Vas imao poseban značaj?

B. B. R.: Da su Stonsi došli u Beograd... Pre svega, bio bih srećan što bih sa svojim prijateljima zajedno odgledao najveći rokenrol bend na svetu i što bismo zajedno uživali. Bio bih srećan i zbog svih onih koji bi se tu našli, pošto znam da bi uživali. Nesumnjivo je da su Stonsi trasirali živote ne samo meni nego i mnogima koji bi voleli da ih vide u glavnom gradu. S druge strane – ko zna?... Nećemo se odreći mogućnosti da se to ipak desi jednog dana.....

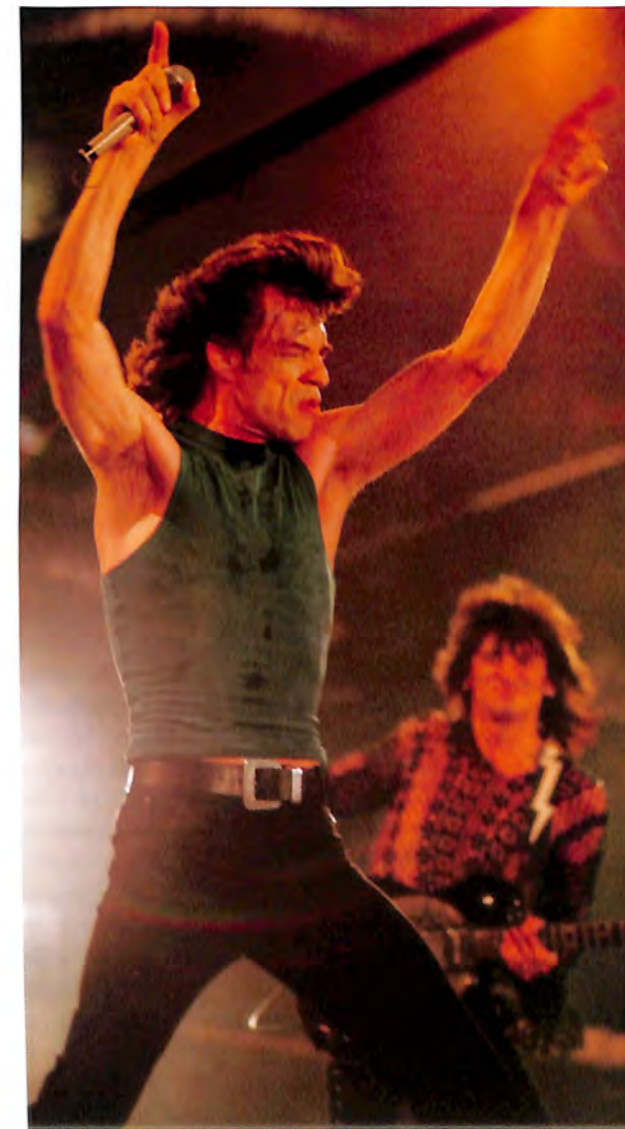
Razgovor vodila: Danijela Purešević

© Branislav Brajan Rašić

© Branislav Brajan Rašić

© Branislav Brajan Rašić

Kenneth Kobre

FOTONOVINARSTVO - vesti

Političari vape za intervjuima i fotografijama. Njihove pres-službe trude se da organizuju zanimljive skupove i pres-konferencije za medije. Mudrim političarima jasno je da će njihov reizbor umnogome zavisiti i od dobrih nastupa u medijima, a vrednost dobre fotografije na naslovnim stranama novina od neprocenljivog je značaja jer se te strane uglavnom ne mogu zakupiti za reklamu. Zato političari ulažu veliki trud da bi njihovi nastupi bili atraktivni i za fotografiju

Često se susreti s novinarima organizuju i kada nemaju da saopšte neku bitnu vest, ali s ciljem da dobre fotografije budu plasirane u novinama. Političari manipulišu fotografijama, ali i ovi manipulišu političarima. Prvi traže besplatni publicitet, a drugi žude za vizuelno zanimljivim događajima. Urednici opet, često pogrešno, misle da čitaoci žele da vide političare isključivo u dosadnim odelima i uštogljenim. Fotografija senatora koji na glavi ima kaubojski šešir neće biti loša, ali će to biti loš pristup fotonovinarstvu. Političari "ožive" u predizborno vreme. Sa svojim timovima izlaze iz lepo opremljenih kancelarija i počinju nastupe na zborovima gradskih izbornih jedinica, kulturnim manifestacijama ili skupovima koji su organizovani za pomoć siromašnima. U tim situacijama kandidat će ponekad proći ulicom s prebačenim sakoom preko ramena, lepiće nalepnice na vozilo kojim se vozi, podizati bilborde, učestvovati u TV emisijama i na masovnim skupovima. Tada fotografi mogu da naprave dva tipa fotografija iz kampanje. Na jednom će biti političari iz javnog života, kako se rukuju, pozdravljaju s radnicima, govore, dok na drugom mogu da prikažu deo privatnog života političara: retke trenutke s porodicom, dok se dogovara sa svojim timom, kako nabavlja novac za kampanju ili kako je na kraju napornog dana pao od umora na kauč.

Fotografije političara koje se objavljuju s predizbornih kampanja najčešće su jednostrane. Prikazuju ih samo kako se smeju, a ne i kada su tužni ili zabrinuti, jer tako zahtevaju oni koji su zaduženi da vode kampanje. Fotografi, opet, stalno pokušavaju da "izmučkaju" nešto više, nešto što će više govoriti o ličnosti kandidata koji će, ako bude izabran, da vodi grad, državu ili neku važnu ustanovu.

Iza scene

Većina važnijih američkih magazina, za razliku od lokalnih, više voli da objavljuje fotografije političara iza scene. Da bi imali snimke "iznutra", fotografi koji rade za te magazine i njihove agencije razvili su specijalne veze sa zvaničnicima koji su na visokim funkcijama

©/ R. F. Bentley / Kenneth Kobre: Photo Journalism - The Professionals' Approach

Izborom ugla snimanja iz zablje perspektive i smeštanjem zastavica i kandidata Boba Dola u istu fotografiju P. F. Bentley iz *Time* magazina uspeo je da u jednoj fotografiji sažme čitavu priču o predsedničkoj kampanji

Budući da imaju specijalan pristup tim osobama i timovima, njihova tehnika snimanja jeste kao da snimaju ljude čiji je život nalik na "dugi foto-esej".

Dajana Voker (Diana Walker), fotograf pod ugovorom za *Time* magazin, pokriva Belu kuću od poslednje godine Karterovog predsednikovanja. Predsednici dolaze u Belu kuću i odlaze iz nje, a Vokerova je stalno tu. Ona opstaje. Obezbedila je takav pristup u Beloj kući da može čitaocima da prikaže kakvi su predsednici iza scene. "Ja mogu da vam pokazem odnose i atmosferu", kaže ona, "kako ti ljudi izgledaju i onda kada nisu na pozornici i iza mikrofona."

Vokerova se trudi da bude "kao muva na zidu" dok fotografiše privatne momente iz pre-

dsednikovog života. "Moj pristup ogleda se u tome da predsednik ne sme da primećuje da sam tu. Trudim se da nikada ne ulazim s njim u raspravu o nečemu. Nikada. Čak ni kada se on obrati meni."

Bliska, ali i nenametljiva, skoro kao tapet u Ovalnoj kancelariji, tiho beleži intimne momente u Beloj kući. Noć pre saslušanja Klintonu povodom afera s Levinskom napravila je fotografiju gde se predsednik okrenuo ka svojoj ženi, uhvatio je za struk i privukao na momenat. "To je pokazalo lični odnos predsednika i njegova osećanja koja verovatno ne bi pokazao u javnosti", kaže Vokerova.

Budući da predsednici znaju da je Vokerova tu, s njima u prostoriji, niti oni niti njihov tim ne pokušavaju da kontrolišu šta će ona sni-

mati. "Scena se menja, ali likovi na pozornici ostaju isti."

Vokerova inače sve u Beloj kući snima isključivo crno-belo. Čak je i u *Time* magazinu postalo pravilo da se priče o političarima iza scene objavljuju crno-belo.

P. F. Bentley (Bentley) takođe je fotograf pod ugovorom s *Time* magazinom i takođe snima crno-belo. On je fotografisao sve izbore za predsednika Amerike od 1980. godine. Pratio je kampanje Džordža W. Buša, Bila Klintonu, Roberta Dola i Njuta Gingrica. Kaže da kada se kampanja završi, to je samo vrh ledenog brega. "U hotelskoj sobi najčešće je ona prava fotografija". Njegova fotografija kako Klinton na Konvenciji demokrata 1992. zagreva glasne žice rečitija je od bilo koje fotografije kandidata snimljene na podijumu.

Strategije profesionalaca

S obzirom na to da je malo fotografa u prilici da prati mesecima predsedničke kandidate ili danima snima predsednika Amerike, smatramo da će iskustvo fotografa kao što su Vokerova ili Bentley pomoći fotografima i da će ih uputiti kako treba da snimaju zvaničnike bilo kog nivoa, od predsednika lokalnih zajednica, do gradonačelnika, guvernera, pa i predsednika države.

"Posmatraj, ali nikad ne pričaj s njima" – osnovno je pravilo Dajan Voker dok snima u Beloj kući. Razvila je više "tehnika" kako da izbegne zapovedanje razgovora. Ako vidi da je neko gleda u oči i nasluti nameru da hoće da razgovara s njom, ona ili pogleda na sat, ili na aparat podešavajući ga ili pak izgrava menjanje filma. "Naravno, ako mi se predsednik obrati", kaže ona, "moram da prihvatim razgovor i da mu odgovorim", ali uvek se trudi da bude sasvim tiha i nenametljiva i da ne smeta nikome, niti da nekome bude na putu. "Osobe koje snimam znaju naravno da sam s njima u prostoriji, ali znaju i to da ne postoji drugi način da se urade stvarno dobre fotografije o njima i da se prikažu onakvim kakve one stvarno jesu" – kaže Vokerova.

Pokrivajući kampanje predsedničkih kandidata godinama, P. F. Bentley naučio je da bude fleksibilan. "Posmatrač treba da ostane neprimetan", kaže Bentley. "Morate da postanete kameleoni", dodaje on, "tako što ćete im (političarima) se prilagoditi. Da im znate raspoloženja. Da znate kada možete da kritikujete, a kada treba da se povučete". Ako stvari ne idu onako kako je on predvideo, često izade iz prostorije da bi se vratio kasnije i nastavio snimanje.

Fotograf *Newsweeka* Dejvid Hjum Kenerli (David Hume Kennerly) takođe smatra da je korisno ne pričati s političarima ako pokušavate da o njima napravite snimke a da to oni ne znaju. "Najčešće sam u takvoj situaciji da nema ni rezona da pričam nešto s njima", objašnjava Kenerli.

Imre Szabó / Blic News

Fotografi u našoj zemlji retko imaju priliku da snimaju političare izvan formalnih mesta. Prilikom jednog intervjua, tadašnji predsednik Jugoslavije snimljen je u njegovoj vikendici na Rajcu

Rajsferšlus na usta

Svi fotografi s kojima se razgovaralo za ovu knjigu i koji rade sa političarima iza scene imaju dogovor sa svojim "subjektima snimanja" da ne pričaju nikome o onome što su čuli dok su snimali. "Ja nikada ne govorim nikome o tome šta čujem dok snimam predsednike", kaže Vokerova, "kolege novinari koji pišu tekstove uz moje fotografije me više i ne pitaju za to." I Bentley kaže da se podrazumeva da nikome neće pričati ništa o tome šta je čuo. Kenerli pak naglašava da su fotografi u tom pogledu u prednosti u odnosu na televizijske i filmske snimatelje. "Političari su slobodniji kada su tu samo fotografi jer znaju da će ono što pričaju ostati među njima, dok su manje prirodni kada se snima i ton", kaže Kenerli.

I oprema je u takvim slučajevima važna. Vokerova i Bentley, kao i Kenerli koriste brze i tihe objektivne i osjetljive filmove, a izbegavaju blic. Bentleyjeva mantra jeste "Nikako oprema koja se može čuti" i koristi dva Lajka fotoaparata i Canon EOS A-2 s objektivima 24 mm f/1,4 – 35 mm f/1,4 i 100 mm f/2.

Dajan Voker upotrebljava takođe model Leica i Canon s objektivima od 24, 35 i 50 mm, a za nuždu ima i jači teleobjektiv u torbi. Ona se trudi da u Ovalnoj kancelariji zabeleži odnos između predsednika i saradnika i retko snima krupne portrete, ali kad se pojavi dobar portret, onda joj je teleobjektiv tu, pri ruci. Međutim, možete da imate pravi pristup, pravi film i najbolju opremu, ali vam ona neće vredeti ništa ako nemate prave kontakte s političarima i ljudima iz njihovih timova. Bentley kaže da on razgovara s političarima blagovremeno i da im objašnjava kakve će fotografije

snimati i kakve bi želeo da snima. Oni znaju da time postaju deo istorije. Ali, Bentley ih nikada ne snima dok čekaju nos, dok se nameštaju ili jedu. "Bio sam u hotelskoj sobi s predsedničkim kandidatom koji je bio samo u donjem vešu, ali to nije moj stil snimanja", kaže on i dodaje da takva fotografija ne bi imala nikakvog smisla u kontekstu predsedničke kampanje.

Svi fotografi koji rade ovu vrstu fotografije rekli su da su kontakti i poznanstva od presudnog značaja i da političarima treba pokazati kako im fotografi nisu neprijatelji, nego saradnici koji će se truditi da ih prikažu na najbolji i najiskreniji način.

Kenerli ima dugogodišnje iskustvo jer radi "iznutra" kao oficijelni fotograf predsednika Forda, a zatim i, ekskluzivno za *Newsweek*, kao "spoljni fotograf" u Beloj kući. Kaže da je samo fotografisanje tek deo posla, a da je sve ostalo "ugovaranje i prodaja". Navodi primer kada je za vreme impičmenta Klintonu želeo da snimi zasedanje visokih predstavnika Kongresa gde su iznete glavne optužbe. Nazvao je prijatelja kome je pre dvadeset godina učinio uslugu i koji je sada bio poslanik. Poznanstvo i usluga isplatili su se i *Newsweek* je imao ekskluzivne fotografije.

Iako su kod nas prilike sasvim drugačije, objavljujemo sve ovo s nadom da će pomoći u budućnosti kako fotografima, tako možda i političarima. Priređivač ovih redova bio je više puta u prilici da traži od političara da ih prati nekoliko dana, ali osim sporadičnih dozvola za kratka snimanja u "neobičnim" okolnostima, uglavnom je nailazio na nerazumevanje, kako samih političara, tako i njihovih timova.

Čačak 2003

Dani fotografije u Srbiji

U Čačku je od 27. do 29. juna priređena fotografska manifestacija koja je obuhvatila: republičku izložbu fotografije FKS Srbije, izložbu deset najuspešnijih autora FKS Srbije, Skupštinu Foto-kino saveza Srbije, foto-forum o aktuelnim stručnim pitanjima, predstavljanje časopisa za kulturu fotografije *REFOTO*, demonstraciju Nikonovih fotografskih uređaja i foto-safari u Ovčarsko-kablarskoj klisuri

Bogat i zanimljivi sadržaji i činjenica da je Foto-kino klub "Čačak" od ranije poznat kao dobar domaćin i organizator bili su razlog velikom odazivu učesnika iz: Beograda, Valjeva, Niša, Leskovca, Zaječara, Negotina, Aleksinca, Paraćina, Kragujevca, Kovina, Banatskog Brestovca, Novog Sada, Sremske Mitrovice i Čačka. Zanimljivo je izgledao Čačak tih dana jer stotinak ljudi s foto-torbama i fotoaparatom, nevakadašnji su prizor.

Sačinjen je plan rada za naredni period i izabrano novo rukovodstvo na čelu s Branislavom Brkićem, koji je predsednik Saveza i Upravnog odbora, i Slobodanom Pajićem, koji je predsednik Skupštine Saveza. Upravni odbor ima jedanaest članova, Umetnički savet pet, a Nadzorni odbor tri člana. Pred novim rukovodstvom brojni su poslovi, od internih organizacionih, pa do usklađivanja pravila i propisa s državnim aktima, funkcionir

Skupština Foto-kino saveza Srbije bavila se brojnim pitanjima, posebno zbog toga što godinama nije održavana, pa su se i problemi nagomilali, što, uz poznate postojeće okolnosti, otežava rad Saveza, kao i drugih sličnih organizacija. Ipak, prevladao je interes za najvažnija pitanja tako da je Skupština ispunila svoj cilj.

TREĆA NAGRADA ZA KOLEKCIJU: Bojan Zorica, "Sa Zlatibora 1"

GRAN PRI: Peđa Kujundžić, "Suza"

DRUGA NAGRADA ZA KOLEKCIJU: Branislav Brkić, "Aveti Pivskog jezera"

POHVALA ZA FOTOGRAFIJU: Nikola Stojanović, "Fish Dream"

Za visok standard organizacije manifestacije Dani fotografije u Srbiji 2003. godine zaslužan je Foto-kino klub "Čačak". Izložba je postavljena u Umetničkoj galeriji "Nadežda Petrović", što je doprinelo povoljnom utisku koji izloženi radovi ostavljaju na posmatrača. Pokrovitelji manifestacije bili su Ministarstvo za kulturu i medije Republike Srbije i Skupština opštine Čačak, a među 26 donatora jesu i tri fotografske firme: "Refot B", "Forte filmovi i papiri" i "Fototehna" iz Beograda. Izložbu prati izvanredan katalog s reprodukcijama u boji svih izloženih fotografija, u svemu realizovan primereno potrebama fotografije.

Prateći programi bili su: foto-forum, predstavljanje časopisa za kulturu *REFOTO* i demonstracija Nikonovih fotografskih uređaja

sanjem u Foto-savezu Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i raznim vidovima saradnje s FIAP-om i sličnim organizacijama drugih zemalja. Prema iskustvima Skupštine u Čačku ima mesta optimizmu jer novi ljudi na čelu Saveza imaju dovoljno energije, mladi su od prethodnika, ali imaju i iskustvo potrebno u uslovima rada koji ih očekuju.

Na republičkoj izložbi od 27. juna do 12. jula 2003. godine učestvovalo je 130 autora koji su poslali 725 fotografija. Žiri koji je radio u sastavu: Dragoljub Tošić, Danilo Cvetanović, Geza Lenert, Aleksandar Kelić i Zoran Milošević odabrao je za izlaganje 143 fotografije od 76 autora i odredio nagrade.

Izložba deset najuspešnijih autora FKS Srbije u 2002. godini predstavila je deset autora koji su se izlaganjem na žiriranim izložbama u 2002. godini izborili za pravo da se samostalno predstave izabranim

GRAN PRI: Peđa Kujundžić, "Bol"

kolekcijama. Prema redosledu s rang-liste to su: Milan Marković, Božana Marinček, Branislav Brkić, Božidar Vitas, Stanko Kostić, Svetlana Dingarac, Raša Milojević, Milan Živković, Zoran Pavlović i Milan Mihajlović.

Odvijali su se u najboljim prostorima koji za to postoje u Čačku, u Umetničkoj galeriji "Nadežda Petrović" i Domu kulture Čačka. Za sve učesnike obezbeđeni su suveniri i nagrade za najuspešnije na izložbi. Posebno je atraktivna i vredna nagrada koja je išla uz gran pri, pa je Petar Kujundžić dobitnik Nikonovog digitalnog fotoaparata Coolpix 775. Nagradu je uručio direktor i vlasnik Nikonovog zastupništva Slobodan Vukadinović.

Foto-forum bio je deo programa Dana fotografije FKS Srbije posvećen stručnim i umetničkim pitanjima i bavio se temama koje bi mogle biti sadržaj stručnih aktivnosti za sledeću godinu, a neke od njih su: "Nove tehnologije i njihov uticaj na dalji razvoj fotografije", "Estetika savremenog fotografskog stvaralaštva", "Osnivanje fotografske agencije", "Vrednosni kriteriji za ocenu kolekcija za zvanja u Savezu" itd.

Na predstavljanju časopisa za kulturu fotografije REFOTO učestvovalo je sedam članova Redakcije i stalnih saradnika

fotografi

Svim učesnicima dat je primerak časopisa broj 17, pa je posle uvodnih reči direktora Slobodana Vukadinovića, glavnog i odgovornog urednika Ivane Brezovac i članova redakcije počela diskusija na kojoj su izneti predlozi za njegovo dalje prilagođavanje potrebama i željama čitalaca. Očigledno je da časopis REFOTO, pošto je jedini fotografski časopis u našoj zemlji, mora imati široku ciljnu grupu i zbog toga su određene rubrike predviđene za početnike i amatere, ali postoje i rubrike koje su namenjene svim strukturama korisnika fotoaparata, pa i profesionalcima. Uz primarnu informativnu funkciju, časopis znatan prostor posvećuje edukaciji, što su svi povoljno ocenili.

PRVA NAGRADA ZA FOTOGRAFIJU: Milenko Savović, "Dionisov put II"

Demonstracija Nikonovih fotografskih uređaja omogućila je učesnicima da uzmu u ruke i probaju fotoaparate iz najnovijeg Nikonovog programa, a sve to uz stručna uputstva ljudi iz Nikona. Razgovori započeti na popodnevnom programu nastavljani su do kasnih sati, što je uobičajeno na ovakvim skupovima gde su druženje i razmena iskustava razlog zašto ih fotografi rado posećuju.

Foto-safari u Ovčarsko-kablarskoj klisuri uključivao je obilazak obližnjih manastira i splavarenje u Ovčarsko-kablarskom jezeru, što je upotpunilo sadržaje Dana fotografije Srbije u Čačku. Verovatno je 29. juni bio dan kada je najviše kadrova snimljeno ove godine. Lepo je što je ovogodišnja manifestacija završena dogovorom da se i sledeće godine u Čačku organizuje izložba i prirede prigodni programi. Uz čestitke organizatorima iz Čačka i, inicijativnoj grupi FKS Srbije koja je pripremala Skupštinu, za uspešnu organizaciju ovogodišnje manifestacije sledi i očekivanje da sve to fotografi Srbije dočekaju i 2004. godine.

Dragoljub Tošić

PRVA NAGRADA ZA KOLEKCIJU: Dragiša Medenica, "Nevreme I"

POHVALA ZA FOTOGRAFIJU: Miodrag Miladinović, "Mile Anđelković, Aleksinac, 28. 05. 1999."

DRUGA NAGRADA ZA FOTOGRAFIJU: Velimir Savatić, "U kući"

POHVALA ZA KOLEKCIJU: Vojislav Pešterac, "5. oktobar II"

POHVALA ZA KOLEKCIJU: Milan Marković, "Ornament II"

POHVALA ZA KOLEKCIJU: Miroslav Darijević, "Pronalazač"

◀ TREĆA NAGRADA ZA FOTOGRAFIJU: Miroslav Zaklan, "Vjera Trifunova - Mujović"

PowerShot A60/A70

DIGITAL

2.0 Megapix 3.2 Megapix

dizajn Promo.com

305.- €

390.- €

PROFI FOTO official distributor

BEOGRAD
TEL: 011/655 100
655 257

*SVE CENE SU VELEPRODAJNE, BEZ URAČUNATOG POREZA NA PROMET

you can
Canon

konkurs

NPCI

2002-2003

Našim čitaocima NPCI (Nikon međunarodni foto-konkurs) dobro je poznat. Osnovan je 1969. godine s težnjom da okupi fotografe širom sveta, bez obzira na to da li se amaterski ili profesionalno bave fotografijom. Očigledno, cilj su ispunili budući da je NPCI postao jedan od najvećih i najprestižnijih foto-konkursa u svetu.

Ovogodišnji, 22. po redu, bio je podeljen u dve sekcije: prva je obuhvatala fotografije i slajdove, a druga, novoformirana WEB sekcija organizovana je u saradnji s Yahoo! – Japan i bila je namenjena isključivo digitalnim fotografijama koje su morale da budu poslate "on-line". U obe sekcije određene su dve teme: prva – slobodna (kategorija A) i druga – "Ljubav i mir" (kategorija B), koja je ustanovljena u saradnji s Nacionalnom federacijom asocijacije UNESCO u Japanu.

Na konkurs je pristiglo preko 26.000 fotografija, od toga preko 8.000 iz 102 različite države, što predstavlja najveći broj nacija koje su ikad učestvovala za 34 godine postojanja konkursa. Ovogodišnji konkurs obeležile su dve specifičnosti. Prva je veliki porast učesnika iz Azije, dobrim delom posledica učešća fotografa iz Japana, kojima je ove godine po prvi put dozvoljeno da učestvuju na konkursu. Druga je činjenica da je više od polovine učesnika poslalo svoje fotografije preko Interneta, tj. za WEB sekciju! Ovo svakako govori o popularnosti digitalne fotografije i njenoj globalnoj ekspanziji, što jeste možda i nagoveštaj, veoma skore, u potpunosti digitalizovane forme ovog popularnog konkursa. Pa ko će prvi ako ne Japanci!

PRVA NAGRADA za fotografiju/slajd u kategoriji A: "Maroko", Fabio Palli (Italija)

PRVA NAGRADA, WEB u kategoriji A: "Letovanje", Guenter Meindl (Austrija)

SPECIJALNA YAHOO! Japan NAGRADA: "Poljubac", Taichi Kitou (JAPAN)

GRAN PRI: "Alis u Gambiji", Helen Marshall (Velika Britanija)

PRVA NAGRADA, WEB u kategoriji B: "Taasia noćni klub", Ahikam Seri (Izrael)

Nikon međunarodni foto-konkurs

UNESCO SPECIJALNA NAGRADA: "Ni ratovi nisu svemogućci", Kabir Khan (Indija)

PRVA NAGRADA za fotografiju/slajd u kategoriji B: "Ouynaa i Tsetsegee", James Hill (VELIKA BRITANIJA)

Prva nagrada — pojedinačno, fotografija: "Crno-beli par", Čedomir Bijuković

Treća nagrada — pojedinačno, fotografija: "Buđenje planinskih stogova", Aleksandar Radoš

Pohvala — pojedinačno, DIA: "Stado", Branislav Stanković

Pohvala — pojedinačno, DIA: "Samoća na katunu", Branislav Brkić

Prva nagrada — pojedinačno, DIA: "Zeleno – rumeno", Matej Rupel

ŽISEL 2003 OMOLJICA

Već trideset prvu godinu održava se u Omoljici, selu kraj Pančeva, salon fotografije Žisel. Njegova jedinstvena tematska posvećenost selu i životu na njemu svake godine privlači veliki broj autora koji se posebno spremaju i šalju fotografije koje su snimali baš za ovu priliku. Tako je bilo i ove godine kada je broj pristiglih radova opravdao očekivanja organizatora. Više od 400 fotografija i nešto manje od 300 dijapozitiva predstavljeno je žiriju koji je imao težak zadatak da odabere radove za izložbu, a posebno najbolje radove. Žiri je radio u sastavu: Dragoljub Tošić, MF FSJ, EFIAP, Mitar Trninić, diplomirani fotograf i Rajko Karišić, fotograf. Odabrano je 120 fotografija i isto toliko dijapozitiva koji će predstaviti fotografsko stvaralaštvo na temu život sela

Pohvala — kolekcija, fotografija: "Jesen", Branko Matić

Pohvala — pojedinačno, fotografija: "Uspomene", Čedomir Živanović

Druga nagrada — kolekcija, DIA: "Testije", Raša Milojević

Druga nagrada — kolekcija, fotografija: "Prozor 1928 – Uzveče", Siniša Graovac

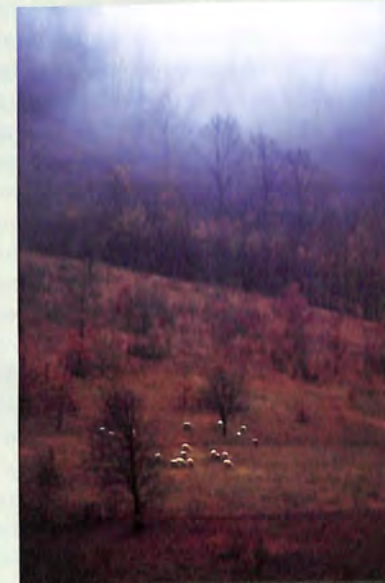
Druga nagrada — pojedinačno, fotografija: "Transport", Aleksandar Ramovš

Prva nagrada — kolekcija, fotografija: "Dragoljub Draga Milosavljević", Stanko Kostić

Pohvala za kolekciju (FOTO): "Kosač", Dragiša Medenica

Treća nagrada — kolekcija, DIA: "Magla i ovce", Milan Živković

Pohvala — pojedinačno, DIA: "Koline", Matija Kosmač

Treća nagrada — kolekcija, fotografija: "Blizanci", Budimir Novaković

Pohvala — pojedinačno, fotografija: "Dame u belom", Raša Milojević

Pohvala — pojedinačno, fotografija: "Dunavac, Zima", Milan Živković

Treća nagrada — pojedinačno, DIA: "Vaška dekleća", Janez Kosmač

Pohvala — kolekcija, DIA: "Radojka", Zoran Pavlović

Pohvala — kolekcija, DIA: "Za žive", Božana Marinček

Druga nagrada — pojedinačno, DIA: "Drljača", Branislav Stanković

Prva nagrada — kolekcija, DIA: "Samoća", Stanko Kostić

KODAK DCS PRO 14N

Jednooki refleksni digitalni fotoaparati sa CMOS senzorom čija je veličina jednaka 35 mm snimku i ima efektivnu rezoluciju od čak 13,7 miliona piksela

Na Fotokini u Kelnu septembra prošle godine Kodak je predstavio svoj novi digitalni fotoaparati s rezolucijom koja je nešto više od duplo veća u odnosu na dotadašnje jednooko refleksne digitalne fotoaparate. Fotoaparati ima CMOS senzor čija je veličina jednaka lajka formatu (24 x 36 mm), što znači da ne postoji faktor uvećanja žižne daljine objektiv. Međutim, trebalo je nešto više od šest meseci da se novi Kodakov digitalni fotoaparati konačno i pojavi na tržištu.

Konstrukcija i dizajn

Konstrukcija Kodakovog jednookog refleksnog digitalnog fotoaparata DCS Pro 14n zasnovana je na Nikonovom klasičnom fotoaparatu F80, koji je takođe poslužio kao osnova za druga dva digitalna fotoaparata: Fujifilm FinePix S2Pro i Nikon D100. Digitalna nadogradnja tela napravljena je od legure magnezijuma. Rukohvat je dovoljno debeo i presvučen gumom, što zajedno s gumiranim delom pored džojstika na zadnjem delu fotoaparata korisnicima s prosečnom veličinom ruke omogućava udobno držanje. Posедуje i vertikalno dugme za okidanje, međutim, vertikalni rukohvat koji je takođe presvučen gumom nije toliko

komforan za držanje jer je razmak između rukohvata i objektiv veoma mali tako da ne ostavlja dovoljno mesta za prste.

Na gornjem delu nalazi se kontrolni displej i najveći broj komandi za upravljanje fotografskim delom fotoaparata, dok se na zadnjem delu pored birača načina meranja, dugmeta za memorisanje ekspozicije i džojstika nalazi najveći deo kontrolnih dugmadi za digitalni deo fotoaparata. Naravno, na zadnjem delu nalazi se i TFT LCD monitor veličine dva inča s rezolucijom od 130.000 piksela. Slika koju vidim u monitoru je čista i jasna, ali bi anti-refleksni sloj na njemu mogao biti bolji. Ispod monitora nalazi se kontrolni displej (slično kao kod Fujifilm FinePix S2Pro) koji pruža sve potrebne informacije o digitalnom delu fotoaparata. Kada se fotografiše, na njemu se vide informacije o balansu belog, osetljivosti, rezoluciji, formatu u kome se fotografiše i broj snimaka koliko može da stane na memorijsku karticu. Kod pregledavanja snimljenih fotografija vide se informacije o nazivu snimka, foldera, rezoluciji i formatu, dok se kod podešavanja u meniju vidi objašnjenje svake opcije. Sva podešavanja vezana za digitalni deo mogu se samo podesiti u meniju koji je podeljen na dva različita korisnička podešavanja. Prvi je nazvan "Basic" i omogućava podešavanje samo osnovnih parametara, dok je drugi nazvan "Advanced", namenjen je iskusnijim korisnicima jer omogućava podešavanje većeg broja parametara. Kodak DCS Pro 14n nema tipičan način pregledavanja snimljenih fotografija. Kada se pritisne dugme "OK", pojavi se snimljena slika, a džojstikom možemo da izaberemo četiri različite opcije koje omogućavaju pojedinačno pregledavanje, da vidimo fotografiju s histogramom i osnovnim podacima, zumiranje ili četiri snimljene slike odjednom. Uz svaku snimljenu fotografiju moguće je dodati i kratak zvučni komentar. Neobično je da se monitor ne isklju-

čuje kada se pritisne okidač, kao što je uobičajeno kod ostalih SLR digitalnih fotoaparata, već se uvek mora isključiti pritiskom na dugme "Cancel". Rukovanje digitalnim delom na prvi pogled izgledalo mi je komplikovanije nego kod ostalih sličnih digitalnih fotoaparata, ali nakon nekoliko sati rada sve je mnogo jednostavnije.

Senzor i rezolucija

Ono po čemu se ovaj digitalni fotoaparati najviše izdvaja od ostalih jeste upravo ugrađeni CMOS senzor od 13,89 miliona piksela s efektivnom rezolucijom od 13,7 miliona piksela, veličine 24 x 36 mm i veličinom piksela od 7,9 x 7,9 µm. Napravila ga je belgijska firma FillFactory i za njegov razvoj bilo im je potrebno oko 18 meseci. Moguće je snimati u rezolucijama od 4.500 x 3.000, 3.000 x 2.000, 2.250 x 1.500 i 1.125 x 750 piksela u dva različita formata RAW i JPEG u tri različita stepena kompresije, a moguće je istovremeno snimanje u oba ova formata. ERI-JPEG (Extended Range Imaging) format koji koristi DCS PRO 14n razlikuje se od standardnih. Ima takođe JPG ekstenziju i u potpunosti je kompatibilan standardnom, ali kod korišćenja Kodakovog dodatka za Photoshop moguće je dodatno podesiti balans boje, korigovati boju i ekspoziciju. Fotografija snimljena u ERI-JPEG formatu u maksimalnom kvalitetu i rezoluciji od 4.000 x 3.000 piksela zauzima 4,4 MB, a da bi se snimila na memorijsku karticu potrebno je oko 12 s, dok fotografija snimljena u RAW formatu zauzima 13 MB i potrebno je oko 8,5 s da bi se snimila na memorijsku karticu. Zbog toga na jednu memorijsku karticu od 512 MB staje svega 27 fotografija snimljenih u RAW ili 66 u JPEG formatu u maksimalnoj rezoluciji. Za bilo koje ozbiljnije fotografisanje potrebno je da posedujemo memorijske kartice s kapacitetima preko 1 GB. Osetljivost se može podesiti samo između ISO 80-400 s korakom od 1/3, dok kod nižih re-

zolucija osetljivost se podešava između ISO 80-800. Reprodukcijska boje i oština odlični su, jedino se šum fotografije znatno povećava s povećanjem osetljivosti, naročito kada se fotografiše s dužim brzinama zatvarača. Od momenta kada se uključi potrebno mu je oko 4,5 sekunde da bi bio spreman za rad, što je suviše dugo za jedan SLR digitalni fotoaparati. Maksimalna brzina fotografisanja ograničena je na samo 1,7 snimaka u sekundi, s pauzom za snimanje na memorijsku karticu posle petog snimka kada fotografišemo u JPEG formatu ili posle sedmog kada se fotografiše u RAW formatu. Takođe predviđeno, je i proširenje postojeće bafer memorije (memorije za privremeni smeštaj podataka) sa 256 MB, koliko iznosi kada kupite fotoaparati na 512 MB. Desno od TFT LCD monitora na donjem delu fotoaparata ispod horizontalnog poklopcika krije se prostor za dva tipa memorijskih kartica. Jedan slot je CompactFlash tipa I i II (podržava MicroDrive), a drugi SD (Secure Digital) / MMC (MultiMediaCard). Interesantno je napomenuti da bi se SD/MMC slot mogao u budućnosti iskoristiti i za povezivanja s bluetooth – bežična veza, mobilnim telefonom, bežičnim internetom itd.

Autofokus i ekspozicijski sistem

Autofokusni sistem sa pet autofokusnih polja, način merenja svetla koji omogućava 3D matriks merenje na čitavoj površini, centralno i spot u pet tačaka identičan je F80, o čemu smo već pisali. Za određivanje ekspozicije koristi četiri ekspozicijska režima rada: P – program koji dozvoljava korisniku promenu automatski izabrane kombinacije otvora blende i brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, S –

prioritet brzine zatvarača i M – manualna kontrola. Ugrađeni blic ima vodeći broj 12 (za ISO100 i m), pokriva polje objektiv od 28 mm i aktivira se malim dugmetom na levoj strani i dobro će doći kod dosvetljavanja. Sinhronizacija pri radu s blicem je 1/125 s, a D-TTL kontrola ekspozicije moguća je samo s blicevima SB-80DX, SB-28DX i SB-50DX.

Prateći programi i baterija

Uz fotoaparati dobijaju se i tri različite Kodakove softverske aplikacije: DSC Camera Manager koji omogućava daljinsku kontrolu fotoaparata kada se on uz pomoć Firewire veze poveže računom, DSC Photo Desk koji omogućava konverziju fotografija snimljenih u Kodakovom DSC RAW formatu i File Format Module koji je dopuna (plugin) za Adobe Photoshop i omogućava automatsko prepoznavanje fotografija snimljenih u JPEG-ERI formatu. Naročito bih istakao više nego odličan DSC Photo Desk program za konverziju fotografija snimljenih u RAW formatu jer možete da utičete na veliki broj parametara kao što su: okretanje i pravljenje isečaka, balans belog, oština, redukcija šuma slike, provera parametara s kojima je fotografija snimljena, korekcija ekspozicije itd. Napaja se energijom koristeći litijum-jonsku punjivu bateriju BB10 od 7,4 V i 1.800 mAh mase 116 g, koja se puni kada je potpuno prazna oko 90 minuta. U osnovnom paketu s ovim digitalnim fotoaparatom dobijaju se: punjiva Li-jon BB10 baterija i punjač sa AC adapterom, kaiš, kaiš za rukohvat, poklopec za objektiv, Firewire kabl i prateći Kodakovi programi.

Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: jednooki refleksni digitalni s izmenjivim objektivima
Priključak za objektiv: Nikon F bajonet
Uvećanje žižne daljine: 1 put
Senzor: CMOS veličine 24 x 36 mm sa 13,89 miliona piksela (efektivno 13,7 miliona piksela)
Veličina slike: 4.500 x 3.000, 3.000 x 2.000, 2.250 x 1.500 i 1.125 x 750 piksela
Način snimanja slika: RAW, RAW + JPEG i JPEG
Tražilo: pokriva 92% vidnog polja, korekcija dioptrije -1,8 do +0,8 m⁻¹
Autofokus: Nikon Multi-CAM900 senzor sa pet AF polja automatski ili ručno birana (osetljivost -1 do 19 EV za ISO 100)
LCD ekran: TFT LCD od dva inča sa 130.000 piksela
Brzina zatvarača: 30 s do 1/4.000 s i B
Sinhronizacija blica: 1/125 s
Osetljivost: ISO 80-400 (ISO 80-800 kod manje rezolucije)
Tipovi ekspozicije: P – program (fleksibilni), S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manualno
Merni sistem: 3D Matrix sa merenjem u 10 segmenata, centralno i spot u svih pet AF polja
Korekcija ekspozicije: +/-2 s korakom 1/2
Kompensacija blic ekspozicije: +/-3 s korakom 1/2
Auto Bracketing: +/-2 EV s korakom 1/2 EV
Balans belog: automatski, četiri manualne opcije, prethodno izmerene
Kontrola dubinske oštine: moguća
Priključci: Firewire (IEEE 1394), video-izlaz (NTSC/PAL) i Nikonov deseto-polni daljinski okidač
Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I i II (podržava MicroDrive) i SD (Secure Digital) / MMC (MultiMediaCard)
Ugrađeni blic: GN 12 (ISO 100) i pokriva polje objektiv do 28 mm
Broj dodatnih funkcija: 13
Samookidač: 2/5/10/20 sekundi
Napajanje: punjiva Li-jon baterija BB10
Dimenzije: 131 x 158 x 89 mm
Masa: 907 g
Cena (MP): oko 5.800 evra
Informacije: BG ELITFOTO, Kneza Miletina 26, Beograd 011/32 20 692

Ergonomski oblikovan i gumom obložen rukohvat s osloncem za palac

Pogled na CMOS senzor veličine 24 x 36 mm od 13,89 miliona piksela

Na gornjem delu nalaze se kontrolni displej i većina komandi

Prostor za dva tipa memorijskih kartica

Prostor za punjivu Li-jon bateriju

HP PHOTOSMART 7550

Ovo je jedan od štampača koji zajedno s digitalnim fotoaparatom predstavlja malu digitalnu laboratoriju jer omogućava štampanje fotografija bez posredstva računara

Na ideju da prestavim ovaj štampač navela su me mnoga pitanja čitalaca o tome kako jednostavno, brzo i bez računara mogu odštampani fotografije snimljene digitalnim fotoaparatom i koja je cena tako odštampanih fotografija. U ovom broju predstaviti vam jedan od inkdžet štampača fotokvaliteta koji ima mogućnost direktnog štampanja, a u narednim brojevima biće reči i o sličnim sistemima ostalih proizvođača.

PhotoSmart 7550 je najbolji HP-ov fotoštampač koji se po izgledu dosta razlikuje od ostalih. Posедуje ugrađeni LCD monitor u boji promenljivog nagiba, s dobro označenim komandnim dugmadima koja omogućavaju jednostavnu kontrolu rada i rukovanje. Ovaj model opremljen je prostorom za pet tipova memorijskih kartica (CompactFlash tipa I i II, SmartMedia, Memory Stick, SD/MMC). Jedino ne poseduje mogućnost direktnog korišćenja nove xD PictureCard memorijske kartice, ali uz pomoć CompactFlash-xD PictureCard adaptera može se koristiti i ona. Na desnoj strani nalazi se poklopac iza kojeg se krije prostor gde se stavljaju tri kertridža (crni, kolor i foto). Inače, ovo je jedini HP-ov štampač koji može da koristi tri kertridža istovremeno. Međutim, ako štampate samo fotografije, dovoljni su vam samo kolor i foto kertridž.

Za štampanje fotografija koristi HP photoret IV tehnologiju koja omogućava dobijanje od 1.200 dpi u glavi, a precizno pomeranje glave obavlja se u rezoluciji 4.800 dpi. Na taj način dobija se visok kvalitet odštampane fotografije, s nešto manje od 24 miliona boja. Reprodukcijska boja koju daje ovaj štampač prilično je dobra, ali je malo prenaplašena za moj ukus. Da bi odštampani fotografiju formata A4 u maksimalnoj rezoluciji, potrebno je oko 7 minuta i 40 sekundi (korišćen je Windows 98 sa USB 1.1).

Cena i trajnost odštampanih fotografija

Cena odštampane fotografije na inkdžet štampačima zavisi od cena kertridža i foto papira.

Da biste odštampani fotografije potrebni su vam dva kolor kertridža i, naravno, papir koji daje kvalitet fotopapira. Cena kolor kertridža c6657ae jeste oko 2.250 dinara a foto kertridža c6658ae oko 1.750 dinara. S njima možete odštampani maksimalno oko 125 fotografija formata 10 x 15 cm. Ako kod većine fotografija koje štampate prevladaju slične boje, može se desiti da vam se neka od boja pre potroši, pa će maksimalni broj odštampanih fotografija biti nešto manji. Znači, troškovi po svakoj odštampanoj fotografiji formata 10 x 15 cm iznose oko 32 dinara i ako dodamo cenu papira koja iznosi oko 18 dinara znači da je cena gotove fotografije biće oko 50 dinara. Moram priznati da je cena kertridža i fotopapira na tržištu veoma šarolika, pa i cena gotove fotografije može da varira nekoliko dinara gore-dole.

Trajnost ovako odštampane fotografije na gubitak obojenosti usled delovanja UV zraka prema tvrđenju proizvođača je oko 80 godina kada se koristi HP Premium Photo Plus papir.

U kombinaciji s digitalnim fotoaparatom postaje mala kućna foto-laboratorija

Prostor gde se stavljaju memorijske kartice

Ovaj štampač koristi tri kertridža (crni, kolor i foto)

TEHNIČKI PODACI

Tehnologija štampanja: HP termalna inkdžet
Rezolucija: 1.200 x 600 dpi (4.800 x 1.200 dpi na HP Premium Photo Plus papiru)

Veličina papira: standardni A4, A5, A6, B5, C6, DL i L nestandardni 76 x 127 mm do 216 x 356 mm

Ugrađena memorija (RAM): 16 MB

Operativni sistemi koje podržava: Windows (95, 98, NT, Me, 2000 Pro, XP), Macintosh OS 8,6 - 9,6 i X

Veza s računarem: USB 2.0 i USB s prednje strane za direktno povezivanje s digitalnim fotoaparatom

Kertridži: crni c6656ae, kolor c6657ae, foto c6658ae

Dimenzije: 514 x 386 x 164 mm

Masa: 5,3 kg

Cena (MP): oko 22.800 din (350 evra)

Informacije: Hewlett-Packard d.o.o., Beograd, Miročka 1, www.hp.com

Komandni deo štampača

HP PHOTOSMART 735

Digitalni fotoaparata jednostavan za korišćenje, s efektivnom rezolucijom od 3,24 miliona piksela, tri puta optičkim zum objektivom, povoljnom cenom, ali i dosta skromnim mogućnostima

Dizajn novog HP Photosmart 735 digitalnog fotoaparata ima čiste linije s dovoljnom širinom tela koja omogućava udobno i čvrsto držanje uprkos nedostatku pravog rukohvata. Na gornjem delu pored kontrolnog displeja i okidača nalazi se dugme namenjeno isključivo snimanju kratkog zvučnog filma, komandni displej koji prikazuje postavljene elemente za fotografisanje. Na zadnjem delu nalazi se TFT LCD monitor od 1,5 inča s rezolucijom od samo 61.380 piksela. Dosta je lošiji u odnosu na slične modele u ovoj klasi, a poseduje optičko tražilo. Upravljački meni slikovito je rešen, što zajedno s dobrim rasporedom komandi omogućava da rukovanje ne predstavlja veliki problem.

Objektiv

Zum objektiv napravio je Pentaks i pokriva žižnu daljinu do 5,8 do 17,4 mm ekvivalentnu vidnom uglu 38 do 114 mm kod fotoaparata od 35 mm sa svetlosnom jačinom f/2,6 - 5. Moguće je koristiti i digitalni zum do četiri puta. Minimalna daljina izoštravanja jeste 46 cm, a kada se aktivira makrorežim rada, može se fotografisati i na udaljenosti od 5 cm. Autofokusni sistem je dosta spor i može da izoštrava samo na centralnom delu kadra koji fotografisemo, a kada se izoštravanje završi, na monitoru iznad označenog autofokusnog polja pojavi se pisano obaveštenje. Ekspozicij-

ski sistem pored merenja svetlosti na čitavoj površini kadra poseduje mogućnost centralnog i spot merenja. Osetljivost se postavlja automatski, ali je moguće i ručno postavljanje na osetljivosti ISO 100, 200 i 400. Balans belog takode pored automatike ima i pet unapred definisanih vrednosti i mogućnost merenja. Od ekspozicijskih režima rada poseduje automatiku, prioritet blende ograničen samo na dva otvora blende f/2,6 i f/4,9 i tri programa sa scenama (sport, pejzaž i portret).

Rezolucija i napajanje

Fotografije je moguće snimati samo u maksimalnoj rezoluciji od 2.088 x 1.550 piksela u tri različita stepena JPEG kompresije, a memorišu se u ugrađenu memoriju od 16 MB, na SD (Secure Digital) ili MMC (MultiMediaCard) memorijske kartice. Fotografije snimljene ovim fotoaparatom imaju dosta dobar prikaz boja, jedino je primetna lagana zamućenost usled loše izoštrivosti. Ali, veoma povoljna cena ovog fotoaparata i bogata oprema koja se isporučuje najveće su prednosti koje će mnogima biti opredeljujući adut. Posebno interesano jeste postolje koje ima višestruku uslugu. Služi kao punjač, postolje za prenos snimljenih fotografija u računar, direktno povezivanje sa štampačem, a kada se poveže s televizorom, moguće je pregledati snimljene fotografije udobno, iz fotelje, jer poseduje daljinski upravljač. Za napajanje koristi dve baterije NiMH ili alkalne formata AA. Punjiva baterija od 1.600 mAh koja se isporučuje uz ovaj fotoaparata ne daje mu mogućnost dugoročnijeg rada, pa je poželjno pri ruci imati re-

Daljinski upravljač za postolje

Postolje za transfer i punjenje baterije

Prostor za dve baterije formata AA

zervne, a puni se u samom fotoaparatu. Isporučuje se sa dve punjive NiMH baterije, postoljem za transfer i punjenje baterije HP 8886, daljinskim upravljačem za postolje, USB, audio/video kablovima i kablovima za direktno povezivanje sa štampačem i CD-ROM-om s pratećim programom.

Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom

Senzor: CCD veličine 1/2,7 inča sa 3,34 miliona piksela - efektivno 3,24 miliona piksela

Veličina slike: 2.088 x 1.550 piksela

Način snimanja slika: JPEG (Best, Better i Good) i kratak film

Objektiv: 5,8 - 17,4 mm f/2,6 - 5,0 (odgovara 38 - 114 mm kod fotoaparata od 35 mm)

Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem s centralnim poljem

Monitor: 1,5 inča (3,8 cm) TFT LCD sa 61.380 piksela

Tražilo: optičko

Tipovi ekspozicije: auto, prioritet otvora blende na f/2,6 i f/4,9 i tri programa sa scenama (sport, pejzaž i portret)

Merenje: procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot

Brzina zatvarača: 1/3 s do 1/1.500 s

Osetljivost: auto i ručno ISO 100/200/400

Balans belog: automatski i četiri manuelne opcije

Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 0,5 EV

Tip memorijske kartice: SD (Secure Digital) ili MMC (MultiMediaCard), ugrađena memorija od 16 MB

Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL) / AC adapter/HP 8886 postolje

Napajanje: dve NiMH ili alkalne formata AA

Dimenzije: 105 x 45 x 70 mm

Masa: 240 g (bez baterija)

Cena (MP): oko 21.000 din (323 evra)

Informacije: Hewlett-Packard d.o.o., Beograd, Miročka 1, tel. 011/322-80-14, www.hp.com

OLYMPUS CAMEDIA C-740 ULTRA ZOOM

Nova verzija prethodnog modela C-730 s poboljšanim optičkim kvalitetom desetostrukog zum objektiva čiji raspon žižne daljine odgovara rasponu od 38 do 380 mm kod fotoaparata od 35 mm

Tržište i proizvodnja digitalnih fotoaparata ima neverovatnu ekspanziju, što se može videti na novom Olympusovom digitalnom fotoaparatu C-740 koji predstavlja zamenu za model C-730, a koji se pojavio na tržištu pre nešto više od šest meseci. Budući da sam u februaru broju predstavio C-730, ukazaću samo na novine koje donosi nova verzija ovog fotoaparata. Dizajn i raspored komandi ne razlikuju se mnogo od prethodnog modela, jedino je zamenjen položaj dugmeta za podizanje blica. Novi model ne poseduje priključak za eksterni blic, kao ni mogućnost snimanja zvučnog zapisa, ni prijemnik za daljinski okidač.

Objektiv i izoštravanje

Najveće poboljšanje kod novog modela jeste u konstrukciji objektiva. Ona se sastoji od jedanaest sočiva raspoređenih u sedam grupa, od kojih su dva asferična i jedno ED sočivo, čime je smanjena hromatska aberacija. Objektiv pokriva raspon žižne daljine od 6,3 do 63 mm, što kod klasičnih fotoaparata od 35 mm odgovara vidnom uglu od 38 do 380 mm, sa svetlosnom jačinom f/2,8 – 3,7. Uz korišćenje adaptera CLA-4 može se upotrebljavati širokougaoni konverter WCON-08 kojim se 0,7 puta smanjuje žižna daljina, telekonverter TCON-17 kojim se povećava žižna daljina za 1,7 puta i makrokonverter MCON-40. Sistem za zumiranje bolje reaguje, što omogućava nešto preciznije kadriranje u odnosu na prethodni model. Sistem za izoštravanje ESP dobro funkcioniše i u slabijim svetlosnim uslovima, jedino je pri maksimalnoj žižnoj daljini malo otežan, međutim nedostatak osvetljivača za izoštravanje može se nadomestiti korišćenjem manuelnog izoštravanja koje ovaj fotoaparatus poseduje. Pored automatskog izbora jednog od devet autofokusnih polja gde fotoaparatus sam određuje polje za izoštravanje, moguć je i manuelni izbor ali to zahteva prethodno podešavanje u meniju koje se, nažalost, poništi nakon što se fotoaparatus isključuje.

Ekspozicijski sistem i napajanje

Zadržao je isti sistem za merenje svetla i režime rada koji pored potpune automatike poseduju: P – program, S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manuelno, šest programa sa scenama (portret, sport, pejzaž, portret s pejzažom u pozadini, noćne scene i autoportret) i "My mode" koji omogućava da sami postavimo željene parametre prema sopstvenom ukusu i potrebama.

Fotografije se memorišu isključivo na xD-Picture Card memorijsku karticu, koja se sada proizvodi u veličinama do 512 MB. Za napajanje koristi četiri alkalne baterije formata AA ili punjive NiMH ili NiCd, može da koristi i dve litijumske LB-01 (CR-V3), a poseduje i priključak za spoljno napajanje preko AC adaptera C-6AC. S obzirom na to da se punjive baterije ne isporučuju uz ovaj digitalni fotoaparatus, dodatni trošak pored veće memorijske kartice predstavljaju punjač i punjive baterije. Fotografije snimljene ovim fotoaparatom na visokom su nivou i s dobrom oštrinom, ali bih preporučio da se koristi manuelno postavljena osetljivost jer kada su loši svetlosni uslovi i osetljivost se određuje automatski i povećana je zrnatost slike jer se osetljivost može povećati do ISO 800. Fotografisanje s većim žižnim daljinama zahteva mirnu ruku ili oslonac jer usled trešenja ruku fotografije mogu biti neoštre.

Pored ovog modela s efektivnom rezolucijom od 3,2 miliona piksela Olympus nudi i verziju ovog digitalnog fotoaparatus s efektivnom rezolucijom od četiri miliona piksela, koja poseduje priključak za eksterni blic i mogućnost zvučnog zapisa, a nosi oznaku C-750. U osnovnom paketu uz Olympus C-740 dobijaju se: dve litijumske baterije CR-V3, xD-Picture Card od 16 MB, kaiš, poklopac za objektiv, USB kabl, video-kabl i program CAMEDIA Master 4.1.

B. B.

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/2,5 inča sa 3,34 miliona piksela (efektivno 3,2 miliona piksela)
Veličina slike: 3.200 x 2.400 (interpolirana), 2.480 x 1.536, 2.480 x 1.360 (3:2), 1.600 x 1.200, 1.280 x 960, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela
Način snimanja: JPEG, TIFF i kratak film
Objektiv: 6,3 – 63 mm f/2,8 – 3,7 (odgovara 38 – 380 mm kod fotoaparatus od 35 mm) i digitalni zum od 1 do 3 puta
Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa devet polja automatski ili ručno biranih (ESP), centralno i manuelno izoštravanje
Monitor: 1,5 inča (3,8 cm) TFT LCD sa 114.000 piksela
Tražilo: elektronsko (EVF) od 0,44 inča (1,1 cm) sa 180.000 piksela
Tipovi ekspozicije: P – program, S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manuelno i šest programa sa scenama (portret, sport, pejzaž, portret s pejzažom u pozadini, noćne scene i autoportret)
Merenje: ESP zonsko merenje i spot
Brzina zatvarača: 16 s do 1/1.000 s
Osetljivost: automatska (ISO 100–800), ISO 100/200/400
Balans belog: automatski, šest manuelnih opcija s mogućnošću korekcije i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Korekcija blic ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Bracketing: 3 ili 5 ekspozicija s korakom +/- 1/3 do 1 EV
Tip kartice za pohranjivanje: xD-Picture Card
Priključci: USB, audio izlaz (NTSC/PAL), AC adapter
Napajanje: 4 x AA alkalna ili NiMH ili NiCd ili 2 x litijumska LB-01
Dimenzije: 107,5 x 66 x 68,5 mm
Masa: 295 g (bez baterija)
Cena (MP): oko 44.000 din (980 evra)
Informacije: Olympus, Mekenzijska 57, tel 011/ 34-04-138, www.olympus.co.yu

CANON POWERSHOT A60

Digitalni fotoaparatus s neobičajeno velikim brojem opcija za podešavanje za modele u ovoj klasi, tri puta optičkim zumom i efektivnom rezolucijom od dva miliona piksela

PowerShot A60 jeste uspešno redizajnirana verzija A-serije Canonovih digitalnih fotoaparatus. Iako je najvećim delom napravljen od plastike, izgleda veoma elegantno i funkcionalno.

Rukovanje

Na gornjem delu nalazi se dugme za uključivanje fotoaparatus, okidač oko koga se nalazi prsten za zumiranje i točkić za izbor režima rada. Od momenta kada se uključi fotoaparatus, potrebno mu je svega dve sekunde da bi bio spreman za rad. Točkić za izbor režima rada podeljen je u dve zone i omogućava jednostavno postavljanje 12 različitih režima rada. Kreativna zona koja se sastoji od P – programa, Tv – prioriteta brzine zatvarača, Av – prioriteta otvora blende i M – ručnog podešavanja namenjena je iskusnijim korisnicima i omogućava podešavanje velikog broja parametara. Druga zona sa scenama namenjena je onima koji nemaju neko predznanje o fotografiji, a sastoji se od AUTO – potpune automatike i programa za snimanje portreta, pejzaža, noćnih scena, sporta, programa s malim brzinama zatvarača, programa za snimanje panorama i kratkog zvučnog filma. Na zadnjem delu nalazi se monitor od 1,5 inča sa 118.000 piksela i druga veoma dobro označena kontrolna dugmad, koja su gotovo identična ostalim Canonovim modelima. Ono što ga odvaja od ostalih digitalnih fotoaparatus u ovoj klasi jeste mogućnost podešavanja velikog broja elemenata koji su do sada bili karakteristični za skuplje modele.

Objektiv

Zum objektiv s uvećanjem od tri puta pokriva žižnu daljinu do 5,4 do 16,2 ekvivalentnu vidnom uglu od 35 do 105 mm kod fotoaparatus od 35 mm sa svetlosnom jačinom f/2,8 – 4,8. Moguće je koristiti i digitalni zum do 2,5 puta. Minimalna daljina izoštravanja jeste 46 cm, a kada se aktivira makrorežim rada, može se fotografisati i na udaljenosti od 5 cm. Neobičajeno za ovu klasu jeste mogućnost korišćenja širokougaonog konvertera WC-DC52, telekonvertera TC-

DC52 i svih ostalih filtera čiji je prečnik 52 mm kada se skine prsten koji se nalazi oko objektiva i postavi adapter LA-DC52C. Sistem za izoštravanje, koji automatski bira jedno od pet autofokusnih polja, i merni sistem za određivanje ekspozicije identični su modelu IXUS 400, o kome smo pisali u prošlom broju. Fotografije se mogu snimati pored maksimalne rezolucije od 1.600 x 1.200 i u 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela u tri različita stepena JPEG kompresije i podržava EXIF 2.2 standard, a memorišu se na CompactFlash memorijsku karticu tip I.

Baterije

Za napajanje energijom ovaj fotoaparatus koristi četiri alkalne ili NiMH baterije, ali, nažalost, za punjač i punjive NiMH baterije koji daju ovom fotoaparatus veću autonomiju i racionalnije korišćenje morate izdvojiti dodatni novac jer se oni ne isporučuju s fotoaparatom. Isporučuje se sa četiri alkalne baterije, CompactFlash memorijskom karticom od 16 MB, USB i audio / video kablom, CD-ROM s pratećim programima. Kvalitet snimljenih fotografija je odličan, s realnim prikazom boja i dobrom oš-

trinom. Primetna je mala distorzija kada se fotografiše s najmanjom žižnom daljinom, a koja se gubi kod većih žižnih daljina. Kao i kod većine ostalih digitalnih fotoaparatus, najbolji rezultati postižu se s osetljivostima između ISO 50 – 100 jer je tada šum slike najmanji, pa samim tim i kvalitet snimljenih fotografija jeste najbolji. Ako vam je mala rezolucija od dva miliona piksela, možete se opredeliti za verziju ovog digitalnog fotoaparatus od 3,2 miliona piksela, koji nosi oznaku A70.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/2,7 inča sa 2,1 milionom piksela – efektivno 2 miliona piksela
Veličina slike: 1.600 x 1.200, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela
Način snimanja slike: JPEG (Super Fine, Fine i Normal) i kratak film
Objektiv: 5,4 – 16,2 mm f/2,8 – 4,8 (odgovara 35–105 mm kod fotoaparatus od 35 mm)
Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa pet automatski biranih autofokusnih polja
Monitor: 1,5 inča (3,8 cm) TFT LCD sa 118.000 piksela
Tražilo: optičko
Tipovi ekspozicije: Auto, P – program (fleksibilni), S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manuelno i pet programa sa scenama
Merenje: procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot
Brzina zatvarača: 15 s do 1/2.000 s
Osetljivost: auto i ručno ISO 50/100/200/400
Balans belog: automatski, pet manuelnih opcija i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I
Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL)
Napajanje: alkalna formata AA ili 4x NiMH
Dimenzije: 101 x 64 x 31,5 mm
Masa: 215 g (bez baterija)
Cena (MP): 25.974 din (oko 400 evra)
Informacije: PROFIFOTO, Beograd, tel 011/ 655-100, 655-257

NIKKOR

AF-S VR 70-200 mm

F/2,8G IF-ED D

Profesionalni telezum objektiv visoke klase sa stabilizatorom slike

Novi Nikonov objektiv Nikkor AF-S VR 70-200 mm f/2,8G IF-ED D jeste prirodni naslednik veoma popularnog objektivu AF-S 80-200 mm f/2,8 D, koji u sebi osim ugrađenog "Silent wave", motora za izoštravanje koji omogućava brzo i tiho izoštravanje što mu označava slovo "S" u nazivu, poseduje još jednu tehnologiju nazvanu VR (eng. Vibration Reduction - smanjenje vibracija), koja omogućava stabilizaciju slike. Sistem za stabilizaciju slike omogućava da fotografiramo i u lošijim svetlosnim uslovima s brzinama zatvarača koje su za tri stepena duže (detaljnije o ovim objektivima pisao sam u broju 5).

Konstrukcija

Optička konstrukcija objektivu sastoji se od 21 elementa, raspoređenog u 15 grupa, od kojih je pet ED sočiva (eng. Extra-Low disperzija - vrlo niska disperzija), koja omogućavaju smanjenje hromatske aberacije. Ovaj visok kvalitet sa smanjenom hromatskom aberacijom potreban je danas za SLR digitalne fotoaparate kako bi fotografije bile čistije i bez šuma boje. Poseduje skalu udaljenosti, ali na prozorčiću nema IR oznake, kao ni skale za dubinsku oštrinu. Na prednjem delu nalaze se i tri dugmeta za zaključavanje fokusa. Prstenovi za zumiranje i izoštravanje dovoljno su široki i lagani za korišćenje, a priključak za stativ koji poseduje ovaj objektiv skida se jednostavno i to samo njegov donji deo, tako da se ne mora skidati

čitav prsten. Kontrolni deo objektivu poseduje četiri prekidača za izbor automatskog ili ručnog izoštravanja, limitator za skraćenje opsega izoštravanja od beskonačno do 2,5 m, uključivanje stabilizatora slike i izbor režima rada sa stabilizatorom slike.

Ovaj objektiv ne poseduje prsten za blendu, što mu označava slovo "G" u nazivu, i može se koristiti samo na onim fotoaparatima kod kojih se blenda bira na samom fotoaparatu. Stabilizator slike funkcioniše samo na F5, F100, F80, F75, F65, D1 i D100. Koristi filter prečnika 77 mm, što je standard za profesionalne zum objektivu. Poklopac za objektiv ima novi dizajn, identičan onom koji ima AF-S 24-85, samo je veći, a senilo HB-29 sad poseduje kočnicu koja onemogućava spadanje.

Optičke karakteristike

Oštrina je tradicionalno jedan od najvažnijih kriterijuma za kvalitet objektivu. Generalno rečeno, rezolucija ovog objektivu prilično je ujednačena, što možete videti na priloženim dijagramima. Distorzija je uobičajena za ovu klasu objektivu i kreće se od +0,5 do 0,7, dok je za žižnu daljinu od 105 mm ravna nuli. Minimalna daljina izoštravanja jeste 1,5 m, a kada se ručno izoštrava - daljina je 1,4 m.

S ovim objektivom predviđeno je i korišćenje telekonvertera TC14E II koji povećava žižnu daljinu za 1,4 puta, a maksimalni otvor blende

smanjuje se na f/4 i TC20E II koji povećava žižnu daljinu za 2 puta, a maksimalni otvor blende smanjuje se na f/5,6.

Uz ovaj objektiv isporučuje se, pored senila HB-29, i veoma praktična torba koja omogućava nošenje objektivu na ramenu, a može se zakačiti i na kaiš. Nikon je zaista napravio odličan objektiv i svi oni koji će moći sebi da priušte ovaj veoma skup objektiv, uživace u radu s njim.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

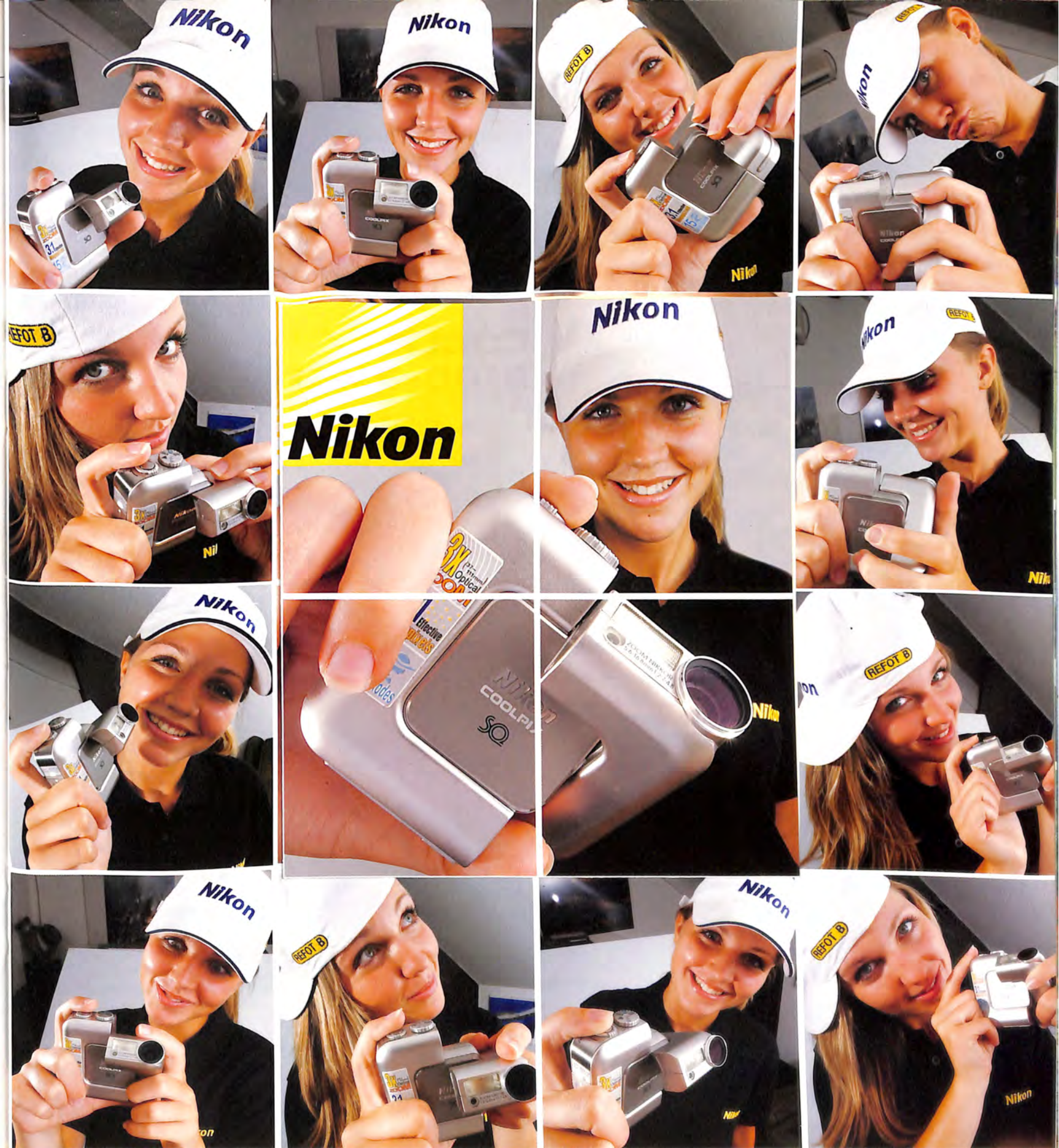
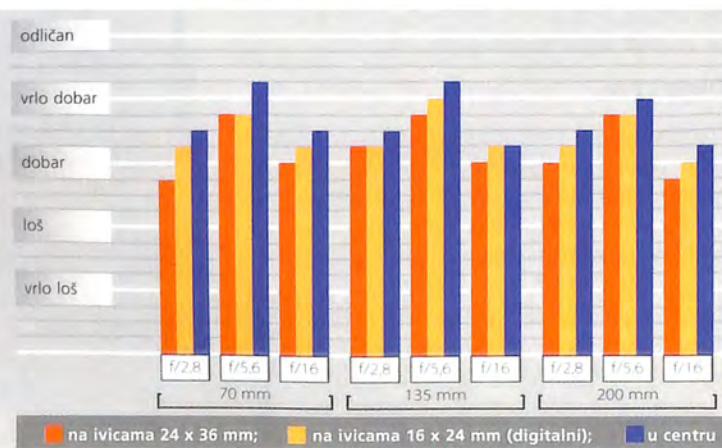
- Bajonet:** Nikon F
- Žižna daljina:** 70-200 mm (105-300 mm kod digitalnih fotoaparata)
- Vidni ugao:** 34° 20' - 12° 20' (dijagonalni)
- Maksimalni otvor blende:** f/2,8
- Minimalni otvor blende:** f/22
- Konstrukcija** (br. sočiva / grupa soč.): 21/15
- Sistem za izoštravanje:** unutrašnji sistem (IF) sa SWM motorom
- Sistem za zumiranje:** rotacioni
- Minimalna daljina izoštravanja:** 1,5 m sa AF i 1,4 kod manualnog
- Prečnik filtra:** 77 mm
- Dimenzije / masa:** 87 x 216 mm / 1.550 g
- Cena (MP):** 147.798 din. (2.290 evra)
- Informacije:** REFOT B, Beograd, Pčinjska 17, tel: 011/ 2456-151, www.refot.com

Fotografija levo snimljena je bez stabilizatora slike, a fotografija desno sa stabilizatorom

Kontrolni deo objektivu sa prekidačima

Ekskluzivni uvoznik i distributer NIKON foto opreme za Srbiju i Crnu Goru, Makedoniju, Republiku Srpsku i BiH

11000 Beograd, Pčinjska 17
tel: 011 2456 151, 244 7958, 244 8662, 244 8652
fax: 011 446 0234, email: refotb@EUnet.yu

www.refot.com

NOVI KODAK SYSTEM 89 DLS

Kodak System 89 DLS digitalna mini-laboratorija s najnovijom tehnologijom primenjenom u sistemu osvetljavanja papira MSB (Microlens Sharpened Beam) izrađuje fotografije vrhunskog kvaliteta na fotografskom papiru do formata 25,4 x 30 cm sa svih digitalnih medija, negativa i slajda

Novi Kodak System 89 DLS dobitnik je DIMA nagrade (Digital Imaging Marketing Association) za najbolji digitalni fotoštampeć u širini do 8 inča. Koristi ista tehnološka rešenja kao i u dosadašnjem Kodak Systemu 89 DLS. Nagradu je dobio Kodakov dobavljač KIS Photo Me Group na sajmu Photo Marketing Associationa 2003 u Las Vegasu. Za nagradu je konkurisalo 37 kompanija sa 138 različitih štampača. Svaka prijava ocenjena je na osnovu kvaliteta izlaznog printa iz fajla koji je izradio Photomation Commercial Imaging & Graphics, Anaheim, CA, SAD. Učesnici su bili u obavezi da daju informacije u vezi s opremom, potrošnim materijalom i vremenom izrade.

Najveće prednosti nove Kodakove digitalne mini-laboratorije nad sličnim mini-laboratorijama drugih proizvođača jesu: pet godina garancije na sistem za osvetljavanje MSB; tri godine garancije na skener (Kodak 660 Film Scanner, format 135 i 120, visoka rezolucija do 24-ba-se); stvarni kapacitet od 1.000 fotografija na sat formata 10 x 15 cm, kako s filma, tako i s digitalnih medija; potrošni materijal standardne RA4 fotohemikalije i papir; dva papir magacina (dupli sa dve rolne širine 9 cm ili 10 cm) i (standardni sa jednom); Kodak DLS System Management and Enhanced Services Software 2.0 LX koji omogućava automatsko uklanjanje prašine i prljavštine s filma (ADDR) i automatsko detektovanje i redukciju efekta crvenih očiju (AREDR). Zahvaljujući Kodak DLS softveru nova Kodak digitalna mini-laboratorija kao izlazni medij ima

jedinstven format na tržištu – Kodak Picture CD i diskete sa softverom koji omogućava jednostavniju kompjutersku manipulaciju fotografijama i slanje elektronskom poštom.

Kodak System 89 DLS može se povezati s Kodakovom stanicom za primanje porudžbina s digitalnih medija (Kodak Picture Maker G3 Order Station), koja svakom korisniku digitalnih foto-usluga, u savremenoj digitalnoj foto-laboratoriji, omogućava da sam pregleda svoje fotografije na monitoru, uradi jednostavnu kompjutersku manipulaciju i naruči izradu fotografija. Korisćenje je sasvim pojednostavljeno zahvaljujući Touchscreen monitoru. PMG3 prihvata sve digitalne medije.

D-CARRIER

D-Carrier digitalni dodatak za analogne fotoštampeće, proizvod firme GPE, Italija, zasnovan na patentiranoj LCD tehnologiji i revolucionarnom "Micromovement" sistemu štampe, izrađuje digitalne fotografije koje po kvalitetu konkurisu laserskom printu. Standardni D-Carrier koristi 1.280 x 1.024 LCD s izlaznom rezolucijom od 300 dpi na fotografijama do 20 x 25 cm. Verzija D-Carrier Pro koristi 1.600 x 1.200 LCD, koji omogućava izradu fotografija do 30 x 40 cm u rezoluciji od 300 dpi. D-Carrier proizvodi se za najpopularnije tipove fotoštampeća Noritsu, Fuji, Agfa, Gretag i Konica. Ulazni i izlazni mediji isti su kao i kod digitalnih mini-laboratorija, što obuhvata sve digitalne medije, kao i negative i slajdove, a softver koji je vrlo lak za korišćenje omogućava izradu indeks printa, vizitkarti, foto-čestitki i kalendara.

PAKON

Pakon F235 High Speed Film Scanner skenira 35 mm i APS filmove u višestrukoj rezoluciji do 2.000 x 3.000 tako da zadovoljava potrebe i najzahtevnijih korisnika. Jednom skeniran snimak daje neograničen broj izlaza. Pakon F235 prihvata filmove u rolni do 40 snimaka i slajfne od minimum dva snimka. Skener automatski očitava DX kod filma. Jednostavan je za održavanje jer ima ugrađenu automatsku

kalibraciju i dijagnostiku, kao i Kodakovu DLS opciju za automatsko uklanjanje prašine, prljavštine i ogrebotina.

Zahvaljujući izuzetnoj brzini (1.250 snimaka na sat, 35 mm filma u rezoluciji 1.000 x 1.500 dpi i 400 snimaka na sat u rezoluciji 2.000 x 3.000 dpi), kvalitetu, softveru koji omogućava jednostavno i efikasno rukovanje i konkurentnoj ceni, film skener F235 idealan je za sledeće primene: kao desktop film skener za univerzalnu primenu, ulazni film skener u digitalnim mini-laboratorijama (u kombinaciji s D-Carrierom) i kao ulazni skener za foto-kiosk.

S dodatnom opcijom za Pakon F235 film skener dobija se jedinstveni Impak Sleeving sistem za arhiviranje filmova. Nakon skeniranja, negativ se pakuje u specijalne folije, a kontak kopija s brojem snimka odštampana je sa druge strane. Ova specijalna "konfekcija" za arhiviranje negativa ima perforaciju tako da se može uredno spakovati u folder ili album zajedno s fotografijama. Pored arhiviranja negativa, Pakon se pobrinuo i za pregledno arhiviranje fotografija na CD-u. Naime, Pakon je proizveo CD sa softverom koji omogućava štampanje indeks printa fotografija na nalepnici CD-a. Nije potrebno da učitavate CD da biste videli njegov sadržaj – samo bacite jedan pogled na indeks print na samom CD-u.

Za više informacija i kupovinu novog Kodak Systema 89 DLS, D-Carriera i Pakon F235 High Speed Scannera pozovite Kodak i GPE distributera i Pakon diler – Bg Elite Foto d.o.o., Beograd, 011/ 32 22 912.

Zaštite Vaše najvrednije.

Najotpornije zaštitne torbe za Vašu foto i elektronsku opremu.

REFOTB

Pčinska 17, 11000 Beograd
011 2456 151, 244 7958, 244 8662
email: refotb@eunet.yu

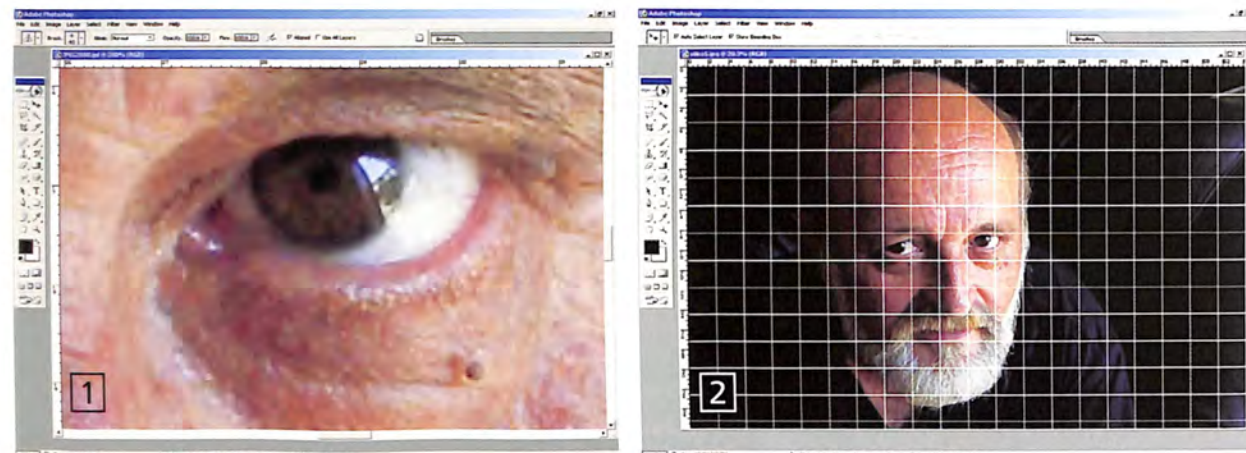
Lowepro

Go with the Pro
www.lowepro.com

ADOBE CAMERA RAW I JPEG 2000

Na ovogodišnjem PMA sajmu u Americi prikazan je novi dodatak za Adobe Photoshop, Adobe Camera RAW & JPEG 2000 plug-in. To je program koji omogućava direktnu obradu fotografija snimljenih u RAW formatu

- 1) Kod povećanja fotografije snimljene u JPEG200 formatu u kvalitetu 2 pojavili su se jasno izraženi kvadratići
- 2) Na fotografiji smo izvukli mrežu po ivicama polja u okviru kojih se po novom algoritmu formira digitalni opis slike

Ovaj format digitalnog zapisa, mogao bi se nazvati i "sirovi digitalni negativ" pošto se u njemu pamti slika u izvornoj formi, bez ikakvog programskog preračunavanja i obrade kakve se događaju kada se posle snimanja slike memorišu u TIFF ili JPEG formatu. S ovim dodatkom mogu se korigovati: balans belog, temperatura svetla, ekspozicije, senke, kontrasti, nijanse boja, zasićenost boja, uoštravanje i umekšavanje, a može se uraditi i povećavanje veličine fotografije interpolacijom koja je, čini nam se, bolja od one koju uradi sâm Photoshop. U isti dodatak ugrađena je i podrška za novi vid komprimovanja slike – JPEG 2000. Ovaj vid kompresije razvila je ista grupa koja je izradila i danas već svuda primenljiv JPEG for-

mat (naziv je uzet od imena tima programera koji su ujedno i fotografi – Joint Photographers Experts Group). Ovim novim formatom pokušano je izbegavanje osnovnih mana prethodnog formata koji je zasnovan na uzimanju podataka s površine slike 8 x 8 piksela, koji je posle dekompresije često davao loš rezultat, naročito ako je stepen kompresije bio veći. Kod novog formata podaci se sa slike smeštaju u 256 informacionih kanala, koji mogu da sačuvaju i takozvane Metadata podatke koji sadrže i kolorni profil u kojem je rađena fotografija, što je kasnije od presudnog značaja kod bilo kog vida štampe iste fotografije. Krajnji rezultat jeste bolji kvalitet i kod veće kompresije, odnosno veličina komprimovane foto-

grafije znatno je manja, a to je, opet, od velikog značaja, naročito ako se uzme u obzir veća primena fotografije na Internetu.

Ceo dodatak košta 99 USD i može se preuzeti s Adobove internet stranice: <http://www.adobe.com/products/photoshop/camera-raw.html> i mogu ga koristiti svi koji rade s legalnim Photoshop 7.1 programom. Oni koji imaju legalan Photoshop 7.0 s istog sajta mogu besplatno preuzeti nadogradnju za verziju 7.1. Na istoj stranici može se videti i spisak proizvođača fotoaparata čije "sirove" formate podržava ovaj dodatak.

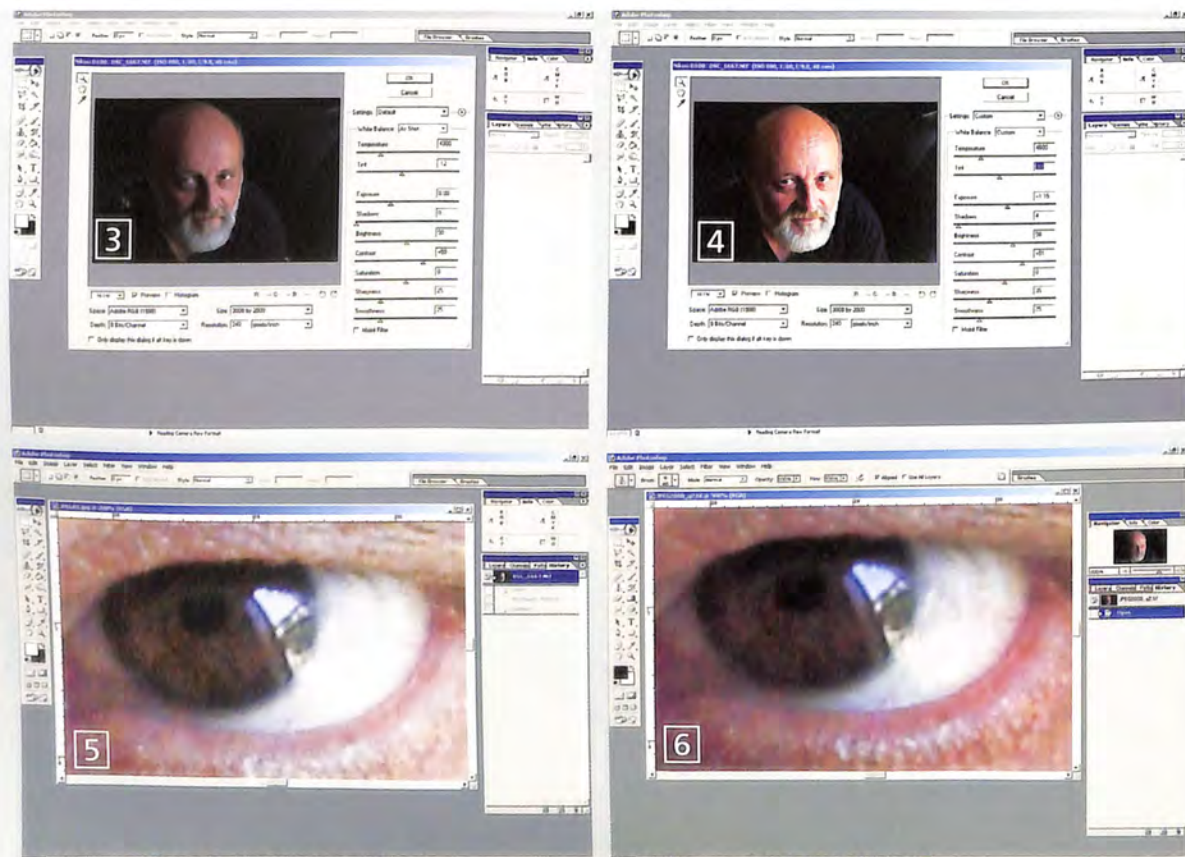
Imre Szabó

3) Fotografija snimljena u ikonovom RAW formatu (NEF) fotoaparatom Nikon D100 po otvaranju u Photoshopu

4) Ista fotografija na kojoj su blago korigovane ekspozicija, svetline i zadato je blago uoštravanje, kao i povećavanje rezolucije fotografije sa 2.000 x 3.008 piksela na 3.404 x 5.120 piksela, što je dalo fotografiju od 49,8 MB umesto prvobitnih 17 MB. Tu smo fotografiju potom komprimirali u starom JPEG formatu na kvalitet 2 i dobili smo sliku od 652 K i u novom JPEG 2000 formatu na isti kvalitet gde je slika bila svega 228 K

5) Detalj oka na ekranom prikazu od 300 % snimljen u JPEG formatu

6) Detalj oka na ekranom prikazu od 300 % snimljen u JPEG 2000 formatu

OD
15. 07
2003.

Kodak

DO
15. 09
2003.

GOLD 100

... SVAKOG KUPCA KVALITETOM NAGRAĐUJE

KAČKETI

LEŽALJKE

RANCI

TORBE

MAJICE

SVAKOM TREĆEM KUPCU SAT !!!

PLUS

I JOŠ
687
NAGRADA

BESSA T BESSA R2

U broju četiri (april 2001) pisali smo o izvanrednoj ideji stare i dobro poznate evropske fabrike Voigtländer da se izvuče iz čorsokaka i oživi proizvodnju kreirajući dva neobična, ali vrlo praktična fotografska aparata, Bessu L i Bessu R.

Dve godine kasnije, evo opet dva nova aparata: Bessa T i Bessa R2. To, u stvari, i nisu novi aparati – Bessa T je derivat Bessa L, a R2 je naslednik modela R

Novi Voigtländerovi fotoaparati

Šta je novo?

Da odmah objasnimo ono najbitnije. Umesto navoja za izmenu objektivu prečnika 39 mm ova dva fotoaparata imaju Leica M bajonet. Objektivu su ostali isti, uz još pet novih (svi takođe s navojem 39 mm), koji se jednostavno "uvrnu" u M-bajonet adapter i evo još veće konkurencije Leica fotoaparata M serije. Ali, kako svaka batina ima dva kraja, sada se i originalni Leica objektivu mogu koristiti i na Bessa fotoaparata. Ko voli (a može i da plati), neka izvoli. Pored pet novih objektivu i nešto malo dodatnog pribora, vredi pomenuti T-Vajnder, o kome će nešto kasnije biti reči.

Bessa T

Izuzet dva okrugla prozorčića ugrađenog daljinara (koji na Bessa L ne postoji) i M-bajoneta umesto navoja 39 mm, modeli L i T se u tehničkom smislu ne razlikuju. Vizuelno, Bessa T na prvi pogled podseća na stari Leica fotoaparat, jedino joj nedostaje pravougaoni prozor tražila između dva okrugla prozorčića daljinara. Razlika je i u masi:

Bessa T ima 385 g umesto 320 kod prethodnog modela. Budući da je pokretanje poluge s donje strane aparata, prilikom ove operacije nije potrebno skidati oko s tražila.

Bessa R2

Još je manja razlika između modela Bessa R i R2. Razlika je samo u M-bajonetu umesto navoja od 39 mm. Evidentna je i razlika u masi: 425 g umesto 395 za Bessu R. I, na kraju, poslednji novitet, Bessa R2 može se dobiti i u maslinastozelenoj (kod nas SMB) završnoj obradi.

Novi objektivu

Pet novih objektivu između 21 i 90 mm žižne daljine dopunjuju gamu Voigtländerovih objektivu za ove, ali i ostale kamere koje koriste navoj 39 mm i M-4 bajonet. Poređenjem cena ovih i Leica objektivu izgleda da će Voigtländer više zaraditi prodajom svojih izvanrednih objektivu po povoljnim cenama, koji će se koristiti na mnogo skupljim aparatima. Osobine novih objektivu prikazane su u tabeli. Puštanjem na tržište teleobjektivu od 90 mm i

ostala četiri širokougaona objektivu uz osam već ranije poznatih, Voigtländer sada proizvodi ukupno trinaest izvanrednih objektivu, što će uz njihovu relativno popularnu cenu imati veliki značaj za uspeh Bessa fotografskih aparata na tržištu.

Pribor

Od pribora treba naglasiti pomenuti T-Vajnder, kao i tri modela M-adaptera za žižne daljine 35/135, 50/75, 28/90 mm, koji automatski podešavaju graničnike odgovarajućih žižnih daljina u tražilu Bessa R2, a mogu da se koriste i za objektivu od 15 i 25 mm s odgovarajućim tražilima.

Da zaključimo: Voigtländer je opet ubacio "buvu" onima kojima vole fotografiju. Objektivu, pre svega, dizajn i cena privuče fotografe kojima digitalna fotografija još nije pojele mozak. A dokle će to trajati, videćemo.

Miroslav Nikoljačić

Ime objektivu	Svetlosna jač./ žar. daljina	Vidni ugao	Konstrukcija elem./ grupa	Masa g	Prečnik filtra (mm)
Color Skopar	4/21	91°	8/6	109	39
Ultron ASPH	1,9/28	75°	9/7	265	46
Color Skopar	3,5/28	75°	8/6	163	39
Color Skopar	2,5/50	46°	7/6	208	39
APO Lanthar	3,5/90	27°	6/5	260	39

AGFA ULTRA COLOUR 100

Novi Agfa Colour 100 film, s povećanom zasićenošću boja zadovoljiće sve one korisnike koji vole boje, čak i ako svetlosni uslovi nisu idealni

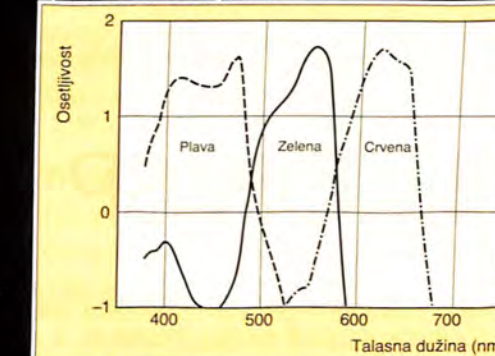
Većina ljubitelja fotografije, kao i ja, voli boje, polarizovano plavo nebo, svetlonarandžaste zalaske sunca i sočne zelene biljke, ali scene koje fotografišemo i koje se nalaze ispred nas nisu uvek takve jer nekada nam vremenski uslovi ne dozvoljavaju da dobijemo "žive" boje na fotografiji. Naravno, slajd filmovi kao što su Fuji Velvia i Kodak Ektachrome Extra Colour 100 daju sve od sebe da se zabeleži sve što se u tom momentu vidi, tačno onako kako je u stvarnosti, pa se na osnovu popularnosti ovih filmova vidi da većina ljudi pravi fotografije na kojima su boje jače izražene od stvarnih boja. To je navelo Agfu da napravi negativ film u boji koji će realno predstaviti boje iz prirode na papiru.

Ovaj film ne može se nazvati samo suptilnim, u stvari, boje koje se dobijaju pomoću njega jesu iznad svih očekivanja i pri najčudnijim vremenskim uslovima. Ako želite film koji će tačno naslikati, tj. opisati scenu, onda izbegavajte ovu emulziju, ali ako su loši uslovi za snimanje, ovaj film će istaći stvarne boje. Svejedno, ovo je idealan način da se naprave najneverovatnije boje koje postoje.

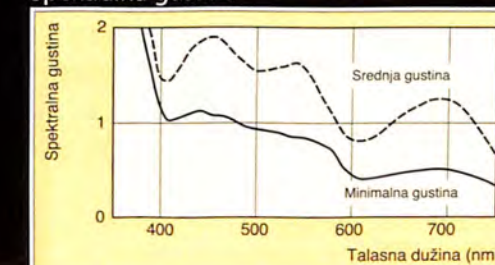
Kada sam potrošio prvu rolnu ovog filma, dok sam snimao neke pejzaže jednog prolećnog dana kada se vreme neverovatno menjalo i prošlo skoro sva godišnja doba, i kada sam pogledao urađene fotografije, moji prvi utisci bili su iznad očekivanih. Drveće, nebo, trava izgledali su kao da ih je neko "propustio" kroz Photoshop. Posle prvobitnog šoka, naravno u pozitivnom smislu reči, pokazalo se da ovaj film može doneti takve boje i u lošijim svetlosnim situacijama, a koje bi sa drugim filmovima izgledale nekako ublažene, mekane i manje "žive". Sledećih dana ponovo sam testirao svoju teoriju snimajući kada je sunce bilo iza oblaka i opet su se na fotografijama reprodukovale jaka zelena i žuta boja, što je potvrdilo moju teoriju. Na datim fotografijama jasno se pokazuju i senke i svetli tonovi, a ovaj film s pojačanom saturacijom, tj. zasićenjem boje daje fotografijama živost i bliskost realnosti. Ovo nije film za malodušne i rezultati koji se postizu uz pomoć njega zaista će vam zaustaviti dah.

B. B.

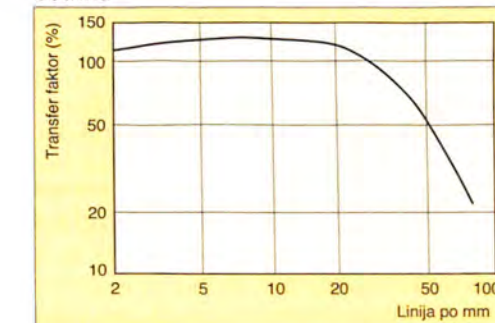
Spektralna osetljivost

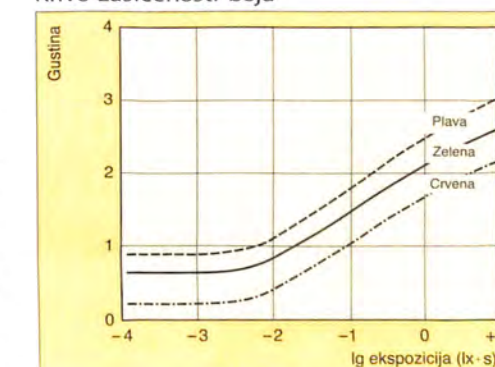
Spektralna gustina

Oštrina

Krive zasićenosti boja

Osetljivost: ISO 100/21*

Tip filma: negativ film u boji za dnevno svetlo

Format: 135/36

Rezolucija: kontrast 1000 : 1 – 140 linija/mm
kontrast 1,6 : 1 – 60 linija/mm

Veličina zrna (x1000): RMS 3,8

Spektralna osetljivost: 5.500 K

Ekspozicijska tolerancija: -2 do +3 f-koraka

Proces razvijanja: AP70/C-41

Korisnici: amateri

Cena (MP): 150 din

NIKON SP i S3

Nikon SP bio je najprofesionalniji fotografski aparat svoga vremena, s osobinama koje su obezbeđivale jednostavnost i brzinu snimanja, kao i visok kvalitet dobijenih fotografija. Nešto mlađi (mart 1958), ali s kraćim vekom proizvodnje (do marta 1963), S3 naslednik je modela SP

Nikon SP

Slovo "P" u oznaci modela ovog aparata znači Professional, što je on u vreme kada je napravljen zaista i bio. Čak je ova tvrdnja isuviše blaga. Prava reč jeste da je Nikon SP bio najprofesionalniji fotografski aparat svoga vremena, s osobinama koje su obezbeđivale jednostavnost i brzinu snimanja, kao i visok kvalitet dobijenih fotografija.

Ali, da se vratimo malo unazad, na drugi kraj sveta – u Nemačku. Sasvim je sigurno da je ova zemlja između dva svetska rata prošlog veka, a i izvesno vreme posle toga, bila vodeća sila svetske fotografske industrije. Posle poraza u ratu sva prava pripala su pobednicima i evo, ubrzo su se pojavili sovjetski Kiev, kopija Zeissovog Contaxa, kao i nešto lošije verzije Zorkiji i Fedovi, u kojima se Leica ipak mogla prepoznati. Treba reći da su Rusi počeli da kopiraju fotoaparate Leica još pre Drugog svetskog rata, pojavom prvog tipa Fedu.

Nije prošlo mnogo vremena od završetka rata, a razrušena Nemačka je lećeci rane zadobijene u njemu polako obnavljala svoju industriju fotografskih aparata zadržavši, ovoga puta privremeno, vodeću poziciju. A sada, ponovo na put. Daleki istok – da vidimo šta se dešavalo u Japanu. Isto kao i u Nemačkoj, situacija baš nije sjajna. Živelo se pod Američkom okupacijom, narod je bio siromašan i ne baš tehnički obrazovan kao što je to u Nemačkoj. Ali, siromaštvo i beznađe ujedno su i stimulacija za stvaranje sposobnosti. Da treba isplivati svima je bilo jasno i tehnički sposobni kadrovi već ranije delimično razvijene fotografske industrije u ovoj zemlji odlučili su: praviti ili imitirati samo ono što je najbolje. U fotografiji je to najbolje već postojalo, dolazilo je iz Nemačke.

Dve veoma poznate japanske fabrike, Hansa Canon i Nipon Kogaku, nešto manje slobodno od "stvaralaca" iz SSSR-a, zasnovala su svoju

proizvodnju novih aparata na proizvodima firme Leica i Contax. O tome šta je radio Canon pisaćemo drugom prilikom, a sada ćemo o firmi Nipon Kogaku. Već 1948. izlazi Nikon I. Format je interesantan – 24 x 32. Godine 1950. stiže Nikon S s istim formatom, i konačno Nikon SP.

Zamislite daleku 1957. godinu (Nikon F pojavio se 1959) kada je Zeissov Contax imao samo jedno ugrađeno tražilo (s daljinarom) i to za objektiv od 50 mm. Jeste da su u to vreme Contax IIa i IIIa bili pomalo prevaziđeni, Zeiss ih nije dalje razvijao, ali je zato Nipon Kogaku to uradio sa svojim modelima Nikona stvarivši model SP.

Konstrukcija

Na prvi pogled Nikon SP podseća na Contax II ili IIIa. Ugaone ivice pod uglom od 45°, prozorčić daljinara, dobro poznati nazubljeni toččić za uoštravanje i bajonet za izmenu objektivu identični su kao kod Contaxa. Tu je kraj sličnostima. Sve ostalo što Nikon SP poseduje daleko prevazilazi uzor prema kome je koncipiran. Prvo, unutrašnjost aparata, u kojem se nalazi potpuno nov tip zatvarača s horizontalnim kretanjem. Daleko jednostavniji, manje podložan kvarovima i ima sinhronizaciju za elek-

tronski blic pri 1/60. Zatvarač se izrađivao u verziji s gumiranim platnom ili od titanijumske folije. Leđa aparata skidaju se slično kao i kod Contaxa, ali sada više nije potrebno okrenuti dva sklopljiva ključa da bi se leđa oslobodila. Postoji samo jedan sklopljivi ključ koji pomoću dugačke poluge s kratkim hodom blokira i drugu stranu poklopcu tako da se leđa aparata zatvaraju i skidaju upola brže, samo jednim pokretom.

Film se premotava polugom za brzi transport u jednom dužem pokretu ili više kraćih pokreta. Ova poluga je tako dobro smišljena da je nju nasledio Nikon F, a s malo promenjenim dizajnom i Nikon F2, a to su dva ubedljivo najjača profesionalna aparata svoje generacije. Na dugmetu iznad ove poluge nalazi se pokazatelj dužine filma u aparatu (20 ili 36 snimaka).

Regulator ekspozicija je na levoj prednjoj gornjoj strani aparata. Pomoću njega se regulišu i tip bljeskalice ili blica kojim će se snimati.

Najatraktivniji detalji na telu aparata jesu dva ugrađena tražila koja pokrivaju ukupno šest žarišnih daljina objektivu, između 28 i 135 mm. Unutrašnje tražilo (bliže sredini) ima pomerljive graničnike za objektivu žarišnih daljina 35, 50, 85, 105 i 135 mm. Potrebni graničnici regulišu se okretanjem prstena smeštenog oko dugmeta za povratak filma u kasetu sa sklopljivom polugom. Pored ovoga tražila, prema spoljašnjem delu aparata postoji još jedno dodatno tražilo za objektivu žarišne daljine 28 i 35 mm, koje nije spojeno s daljinarom. To praktično znači da za šest žarišnih daljina između 28 i 135 mm Nikonu SP nisu potrebna dodatna tražila.

Nipon Kogaku je po tradiciji pravio izvanredne objektivu. Nekoliko veoma atraktivnih prika-

zaćemo u sledećem broju. Kada dobrom izboru objektivu dodamo da je fabrika proizvela i električni motor za premotavanja od tri snimka u sekundi, svakome će biti jasno zbog čega je ovaj aparat postao legenda još u vreme kada se proizvodio, i zašto je to ostalo i danas.

Informacije za kolekcionare: hromirani Nikon SP (sa 1,4/50 ili 2/50) vredi 800 – 1.200 evra. Za aparat u savršenom stanju i s originalnim pakovanjem ova cena se duplira. Crni SP ide i do 3.200 evra, a za onaj "kao iz radnje" i ako ima originalnu kutiju, može da se doda još toliko. Ako neko ima i sreću da poseduje i motor, on sam vredi do 1.500 evra.

TEHNIČKI PODACI

Tip: Aparat za format snimka 24 x 36 mm s daljinarom

Ekspozicije: 1 – 1/1.000, B+T, auto

Zatvarač: zavesni, izrađen od gumiranog platna ili titanijumske folije, s horizontalnim kretanjem, sinhronizacija za blic 1/60

Masa: 720 g

Period proizvodnje: od septembra 1957. do juna 1965.

Ukupno proizvedenih komada: 22.348

Završna obrada: hromirana ili crna verzija

Nikon S3

Nešto mlađi (mart 1958), ali s kraćim vekom proizvodnje (do marta 1963), S3 je naslednik modela SP, ali bez posebnih graničnika u tražilu za objektiv od 135 mm. Kao kompenzacija za ove nedostatke tražilo ima graničnike za "popularne" žarišne daljine objektivu od 35, 50 i 105 mm, s daleko svetlijom i prijatnijom slikom u tražilu u odnosu na Nikon SP.

Nikon S3 se, isto kao i SP, proizvodio sa zavesnim zatvaračem izrađenim od gumiranog platna ili titanijumske folije, i isto tako u hromiranoj ili crnoj završnoj obradi. Tehnički podaci su, sem onih vezanih za tražilo, praktično isti

kao i za SP, zbog toga ih nećemo posebno navoditi. Pomenućemo još i da se ovaj aparat može koristiti za snimanje i premotavanje filma s Nikonovim električnim motorom za 36 i 250 snimaka.

Nikon S3X Special Olympic

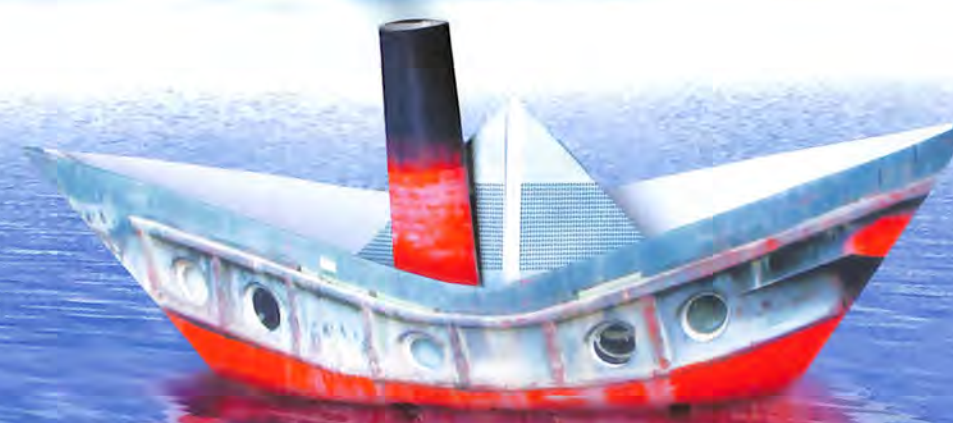
Iako je proizvodnja Nikona S3 prestala 1961. godine, za Olimpijske igre održane 1964. u Tokiju napravljena je verzija S3 Special Olympic. To znači da je pravljen isključivo s titanijumskim zavesnim zatvaračem. Prvi primerak ove verzije Nikona S3 imao je i fabrički broj 6320001, a poslednji 6322561. Postojale su i hromirana i crna verzija.

Informacije za kolekcionare: kolekcionarske vrednosti Nikona S3 i S3 Special Olympic nisu nimalo naivne. Ako se naziv "Olympic" pored aparata nalazi i na objektivu, onda se za njega može dobiti između 3.000 i 5.500 evra. Običan, hromirani S3 ide između 800 i 1.200 evra, crni 1.000 – 1.500, a primerci u savršenom stanju i čitavih 3.000 evra.

Miroslav Nikoljačić

Ispravka iz broja 17: Fotografija fotoaparata Pupille greškom je potpisana kao Retina I

Dozvolite mašti da zaplovi!

Vodootporni papiri za ink-džet štampače!

REFOTB

Pčinska 17, 11000 Beograd
011 2456 151, 244 7958
email refotb@eunet.yu

foto-amater

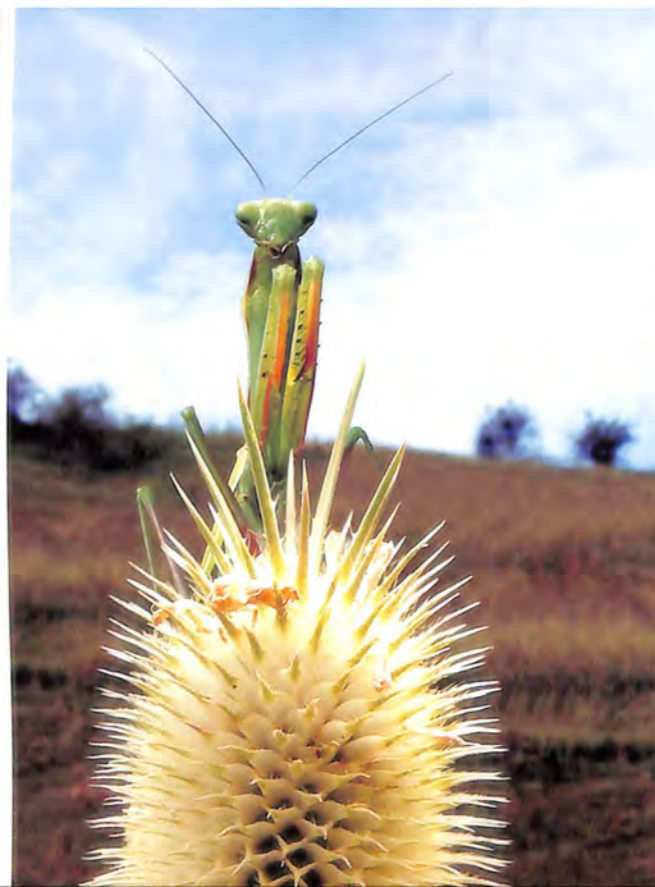

POGLED IZ TRAVE

Dragiše Savića

Neobični i, za mnoge od nas, nevidljivi svet šume, livade, jezera i potoka Fruške gore predstavlja za Dragišu Savića uzbudljivu pozornicu života prirode koju on neumorno posmatra, istražuje i dočarava kroz jedan pogled veoma blizak tom svetu, pogled – kao iz trave!

Dragiša Savić rodio se u Banatu, živi u Bačkoj, a radi u Sremu! To jest, rodio se 1968. godine u malom mestu pored Zrenjanina, studirao je u Novom Sadu gde i živi, a radi u Nacionalnom parku Fruška gora. Ovaj pravi Vojvodanin magistrirao je s temom "Ekologija orhideja Fruške gore"! Da li ste uopšte znali da na Fruškoj gori ima orhideja?! Verovatno većina vas ne, jer da biste ih videli, morate tačno znati njihova staništa i vreme kada cvetaju. S obzirom na to da je po struci biolog, Dragiša Savić poznaje veoma dobro sve biljke, razne bube i ostale životinje na Fruškoj gori, što mu omogućava da snimi ove fantastične fotografije flore i faune, male, ali prepune života, gore iznad vojvodanske nizine.

Iako se fotografijom bavi još od srednje škole, sve fotografije (prikazane u časopisu i na njegovom sajtu) nastale su u poslednje dve godine. Kako sâm kaže, kao da se sve ove godine pripremao za to. Razlog delimično leži u činjenici da nikad nije bio u mogućnosti da sam sebi kupi foto-opremu. I dan-danas radi fotoaparatom iz svoje firme. Prvo je fotografisao digitalnim fotoaparatom Fuji FinePix 2600 Zoom od samo dva miliona piksela, dok trenutno fotografiše Fuji FinePix S-602 od pet miliona piksela. Kaže da je najveća prednost digitalnog fotoaparata što mu omogućava da nesmetano radi, skoro bez troškova, a sudeći po fotografijama, Dragiša je odlično savladao i upoznao mogućnosti digitalnog fotoaparata.

Da bi snimio život prirode na što verniji i neposredniji način, on ga fotografiše iz "njihovog" ugla, kao da je on insekt koji se odmara na nekom cvetu, skriva u gustini trave ili pluta po mirnoj površini vode. Zanimljivo je da biljke snima pogledom insekta koji merka purpurni cvet bogat zlatnim polenom, a insekte, opet, u potpunoj simbiozi s biljkama, koji liče na prelepe broševe što ukrašavaju raznobojne latice i somotsko lišće hiljade različitih biljaka. Za Dragišu svet prirode bezgranično je maštovit i interesantan i zbog toga najčešće ne re-

meti ono što fotografiše. Ipak, ponekad voli da organizuje svoje male "glumce" u njihovoj prirodnoj scenografiji da bi snimio lepšu i zanimljiviju fotografiju. S obzirom na to da isključivo radi digitalnom tehnologijom, nije odoleo ni čarima kompjuterske montaže koja mu omogućava da spoji momente koji su u prirodi nespojivi kao, na primer, pospani gušter zelembač pored drveta koji u Dragišinoj smeljoj montaži liči na prašumsku iguanu!

Mnogi bi verovatno rekli kako je Dragiša najsrećniji čovek na svetu jer njegovo radno mesto predstavlja nepresušni izvor tema i inspiracije za fotografiju koja je njegova velika ljubav i zadovoljstvo. I zaista, posao mu omogućava da fotografiše ono što ga interesuje kad god poželi jer sâm sebi određuje vreme i mesto rada. Na svoje radne i fotografske šetnje uvek ide sam, van staza, bez nekog određenog cilja i u stanju je da satima luta po šumi ili "juri" pauka. Kaže da mu izuzetno pomaže što zna gde i šta da traži u bilo koje doba godine, što mu omogućava da svaki dan snimi nešto zanimljivo. Jedinu neprijatnost

predstavljaju krpelji i komarci, ali za sada se uspešno bori protiv njih.

Iako ne učestvuje na fotografskim izložbama, igrom slučaja njegove fotografije mogle su se videti u skoro svim većim mestima Vojvodine, na putujućoj izložbi o Fruškoj gori, u organizaciji Narodnog muzeja iz Zrenjanina. Dragišine fotografije možete pogledati na sajtu (koji je sâm izradio) www.naturefg.com, na kom je napravio prostor za sve fotografe koji fotografišu Frušku goru. Ovo je ujedno i poziv svim zainteresovanima da se prijave na sajt na kome će dobiti jednu stranicu s prostorom za dve fotografije i kratak pregled informacija o autoru.

Mada je izrazito skroman, Dragiša se odazvao našem pozivu i poslao CD sa svojim fotografijama koje mi predstavljamo vama. Kao što on u fotografiji ima veliku podršku svoje porodice, tako smo i mi, časopis REFOTO, podrška vašem radu i našoj zajedničkoj ljubavi – fotografiji.

I. Brezovac

Radiša Stanojević, Beograd – "Drvo"

Brane Milidragović – "Most u selu Pločica kod Kovina"

Slavenko Vukasović, Podgorica – "China girl"

Analiza radova naših čitalaca

fotografskih

Dragoljub Tošić, EFIAP, profesor fotografije u Grafičkoj školi u Beogradu

Često sam u situaciji da me ljudi pitaju da li su njihove fotografije dobre. Da bih odgovorio na to pitanje, pitam: čemu treba da služi fotografija koju ste uradili i s kojom namerom ste koristili vaš fotoaparata?

Naime, tek kada znam u koju svrhu je fotografija snimljena, mogu da odgovorim da li je ona "dobra", odnosno da li odgovara svojoj nameni.

Poštovani čitaoci, komentar vaših fotografija počinjem ovim pitanjem da bih vas posavetovao da uvek kada snimate imate u vidu šta želite da postignete i čemu fotografija treba da posluži. Ovo utoliko pre što snimanje savremenim fotoaparatom uprošćava tehnički postupak. Svetloмери daju podatke o eksponometriji, uostravanje je automatsko ili pojednostavljeno i fotografije su, uglavnom, tehnički pristojne, odnosno, na njima se vidi ono što je snimljeno. U tim okolnostima akcent se pomera na snimateljski deo, pri čemu je značajno da naučite da gledate onako kako to vaš aparat "vidi" i tada je prioritet vaša ideja.

U tom pogledu korisno je da vas podsetim koji su sve moduli fotografije, odnosno koja je njena osnovna podela prema funkciji koju može da obavlja: **1.** fotografija kao informacija jeste značajan i rasprostranjen vid u sistemu komunikacija i daje osnovne podatke o snimanom motivu: događaju, objektu ili pojavi. Ovde treba razlikovati objektivno informisanje i manipulisanje; **2.** fotografija kao kognitivni izvor – izvor saznanja veoma je korisna jer se njom mogu saopštiti mnoge činjenice koje bogate naše znanje. U oba slučaja fotografija može biti istorijski izvor i dokumenat ako je realizovana uz poštovanje izvornog značenja motiva snimanja; **3.** fotografija kao mogućnost kreativnog izražavanja označava da se fotografijom možemo umetnički ispoljavati, pri čemu se polazi od kreativnog postupka koji svako može primeniti, a kreativni domet je, kao i u svim umetnostima, individualna kategorija.

Moguće je da jedna fotografija istovremeno ima sva tri obeležja, odnosno da pruža informaciju, služi kao izvor saznanja i da je kreativna. Za komentar u našem časopisu fotografije možete slati bez ikakvih ograničenja, ali ćemo, sa zadovoljstvom, podržavati vaša kreativna nastojanja.

Za fotografiju "DRVO" **RADIŠE STANOJEVIĆA** predlažem novi izrez da bi se odsecanjem delova fotografije sa obe strane postigla kompoziciona ravnoteža zbog toga što je leva strana "teža" od desne. Kod ove fotografije to je značajno jer je estetika osnova na kojoj počivaju njeni kvaliteti. Nesumljivo je da je splet grana ovog drveta zanimljiv i njegovi oblici i tekstura ističu se na svetlom tonu neba. Naziv "Kalemegdan" koji je Radiša prvobitno dao ovoj fotografiji isforsiran je jer to što se drvo nalazi na Kalemegdanu nije dovoljno da bi fotografija mogla da nosi taj naziv.

Osim toga, spomenik koji bi mogao poslužiti za identifikaciju nedovoljno se vidi. Predlažem Radiši da što više posmatra fotografije u našem časopisu i na izložbama, kojih u Beogradu gde on živi ima dosta, što se može povoljno odraziti na njegov postupak.

Fotografija "MOST U SELU PLOČICA KOD KOVINA" koju je u selu Pločica nedaleko od Kovina snimio **BRANE MILIDRAGOVIĆ** jeste dobar prikaz ovog zanimljivog objekta, utoliko pre što je reka Ponjavica koja je ispod njega tekla presušila, pa je most sada, praktično, na njivi. Snimljen u januaru 2003. godine, ovaj kadar dobro dočarava atmosferu usamljenosti. Kao da je most "izgubljen" negde u belini snega i neba. Preporučio bih Branetu da snimi foto-esej o ovom mostu na sledeći način: kao prvo, neka s iste stajne tačke načini snimke u sva četiri godišnja doba. Zatim, neka snima

most iz raznih uglova i pri tome može da radi i srednje planove, pa i detalje. Takođe, neka obrati pažnju na situacije kada preko mosta prolaze ljudi, ili su u blizini, zatim domaće životinje na paši i slično. Tačno je da je ovo zahtevna "zabava" i može da traje godinu dana, ali zato i rezultat može biti lep i koristan. Možda bi ovaj foto-esej mogli zajedno da realizuju Brane i Momčilo, koji nam je fotografiju poslao.

SLAVENKO VUKASOVIĆ iz Podgorice poslao je pet fotografija na kojima se vidi da uspešno koristi svoj Zenit II s objektivom Hellos 58 mm 1:2. Fotografija "CHINA GIRL" koju objavljujemo dopadljiva je fotografija lepe devojke koja će Slavenku sigurno biti zahvalna. Dobro je korišćeno prozorsko osvetljenje, kao i Phillipsova spot sijalica kao glavno svetlo i reflektovano osvetljenje ogledala koje je sa druge strane rasvetljavalo senke. Dobro bi bilo da je svetlost na grlu i u desnoj ključnoj kosti nešto manje kontrastna, i da je uho malo tamnije jer je, kao najsvetlija partija fotografije, previše naglašeno. Takođe, preporučujem da se fotografija u gornjem delu skрати tako da ostane otprilike jedan centimetar iznad kišobrana. Smatram, međutim, da je pokušavajući da oponaša dalekoistočni štimung (kineska slova nacrtana na devojci i kineski kišobran, pošto je devojka malo kosooka), tako je to imalo izvesnu logiku,

napravio lošu uslugu autoru jer je i njega i model odvuкао previše na manir poziranja. Naime, model je sâm po sebi vrlo zanimljiv i Slavenko će, ako se skoncentriše na njenu ličnost, biti u situaciji da napravi dobar portret gde će pokazati i svoje autorske sposobnosti, a ne samo lepotu devojke koju snima i tehničko znanje.

Vera Vujošević – "Zrenjanin"

Aleksandar Petković, Svrljig – "Crkva, Međurov kod Niša"

Emilija Andreevska, Resen – "Slojevi leda"

Zorica Supla, Kragujevac – "Zimsko jutro"

Saša Manjulov – "Lazarica"

VERA VUJOŠEVIĆ poslala je nekoliko fotografskih zapisa sa svojih putovanja koji mogu lepo poslužiti kao ilustracija njenih novinskih tekstova. Na fotografiji "ZRENJANIN" snimateljski postupak u svemu je dobro sproveden ako bi pretpostavili da nam je zadatak da uradimo razglednicu. Motiv je dobro izabran, stajna tačka je znalački odabrana, osvetljenje je izvanredno, linija obale koja polazi iz levog donjeg ugla dobro ukomponovana, kao što je to slučaj i s ostalim elementima kompozicije. Pa, i to što je most u desnom delu fotografije odsečen ne smeta jer je taj deo

tamniji i ne odvlači pažnju. Atmosferu upotpunjuju i paperjasti oblaci na plavetnilu neba umerenog intenziteta. Preporučujem Veri da fotoaparat ne koristi samo na putovanjima, nego da odabere neku sociološku ili drugu temu i obrađuje je u Beogradu gde živi i radi. Tim pre što kombinacija njene osnovne struke, a znam da je sociolog, može dovesti do zanimljivog rezultata.

MANJULOV SAŠA iz Kikinde poslao je deset fotografija, od kojih je svaka dovoljno dobra da bismo je mogli objaviti. Opremio sam se za snimak "LAZARICA" jer je situacija dosta zanimljiva, a Saša je "uhvatio" pravi trenutak kada se dobro vide i vatra i dečak koji je preskače. Saša nije poslao podatke o tehnici koju je koristio prilikom snimanja, pa ja dajem uopšteni komentar koji može poslužiti drugima kada žele da snimaju u sličnim situacijama. Dakle, titraji plamena vatre ukazuju na nešto dužu ekspoziciju (možda 1/30 s), a oštar lik dečaka u skoku na dosvetljavanje blicem jer njegov kratak bljesak omogućava dobijanje "zamrznutog" pokreta. Dakle, u pitanju je dobra kombinacija obe svetlosti, vatre i blica. Snimak se može napraviti i bez blica, ali je onda potreban visokoosetljiv film zbog mogućnosti korišćenja kratke ekspozicije da bi pokret dečaka u skoku bio oštar. Ugao snimanja izabran je dobro jer donji rakus pogoduje efektnom prikazu skoka. Kada bi snimatelj mogao da bira garderobu modela, dobro bi bilo da je dečak koji skače u svetloj bluzi jer bi se tada više isticao u odnosu na tamni ton noći.

ZORICA SUPLA, studentkinja fizike i foto-amater iz Kragujevca poslala nam je više fotografija, od kojih objavljujemo "ZIMSKO JUTRO". Vidljivo je da Zorica uspešno reaguje na motive prirode koje dobro uočava i prihvatljivo ih estetski artikuliše. Nemamo podatke o tome kojim je aparatom snimala i koje materijale koristila, međutim, bilo bi korisno da poboljša tehničku realizaciju, naročito kod snimaka u kontrastu koje često fotografije. To je u redu jer takvo osvetljenje jeste zanimljivo, ali se može javiti problem određivanja eksponometrijskih elemenata. Preporučujemo da svetlost meri prema srednjim i tamnim partijama da ne bi ostale bez detalja, a svetle partije mogu se nadosvetliti kod izrade fotografije. Na fotografiji koju objavljujemo osvetljenje koje dolazi koso i sa strane re-ljefno osvetljava percipiranu scenu, senke daju utisak prostora i dobru materijalizaciju, a smenivanje svetlih i tamnih partija kreira zanimljiv ritam. Kosa linija koja polazi iz sredine fotografije ka desnom uglu dobro se završava sa dva tamna drveta, a čitavu fotografiju kompoziciono s gornje strane uokviruje linija obale. Preporučujemo Zorici da se obrati Predragu Mihajloviću Ciletu, majstoru fotografije FSJ, koji radi u Narodnom muzeju u Kragujevcu i može joj dati korisne savete jer je dobar poznavalac fotografije i član Umetničkog saveza Foto-kino saveza Srbije.

Fotografiju crkve koja se nalazi u Međurovu kod Niša poslao nam je **ALEKSANDAR PETKOVIĆ** iz Svrljiga i navodi da ju je snimio fotoaparatom Canon EOS 300, bez blica. Njegova fotografija jeste korektna registracija motiva snimanja. Sunčeva svetlost koja dolazi s desne strane daje plastične senke tako da se dobija utisak prostornosti, odnosno treće dimenzije, što je pri snimanju arhitekture veoma važno. Crkva je nova, atraktivno ofarbana i ističe se u zelenilu krajolika Međurova. Zamerka je što na fotografiji nema atmosfere i da nema drveta s desne strane, izgledala bi kao maketa. Preporučujem Aleksandru da ovu, ili neku drugu crkvu, snimi u vreme kada oko nje ima ljudi, pa će videti da takav snimak ima drugačije značenje. Ako Aleksandra interesuju sakralni motivi, predlažem mu da poseti izložbu Dragana Tanasijevića "Ukrštanje", koja će u Galeriji Singidunum u Knez Mihajlovoj 40, u Beogradu, biti otvorena 9. septembra 2003. godine u 19 časova.

A što se tiče Aleksandrove napomene da je snimao bez potrebe blica, i da ga je koristio, nikakav efekat ne bi postigao. Naime, u ovakvim situacijama blic se ne koristi iz dva razloga. Prvi, što je svetlosti bilo dovoljno i pri lepom sunčanom danu dodatna rasveta nije potrebna. Drugi, što blic nema tu snagu da osvetli veliki objekat kao što je ova crkva.

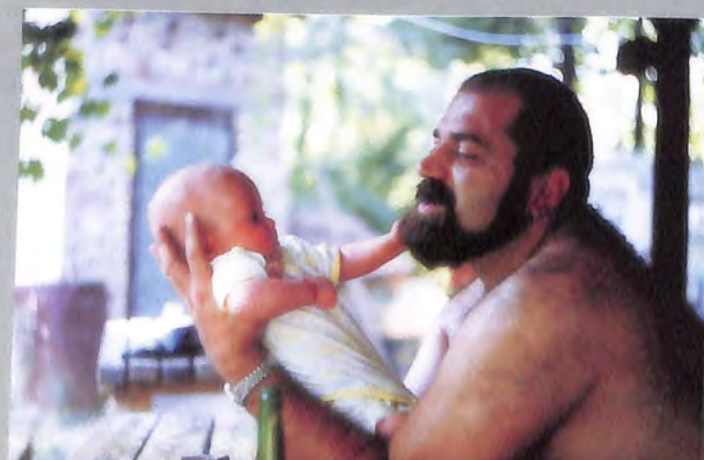
EMILIJA ANDREEVSKA iz Resena (Makedonija) poslala je više veoma zanimljivih fotografija koje pokazuju da ona svoje aparate Zenit TTL i Canon EOS 300 vrlo korisno upotrebljava za beleženja raznih sadržaja svoga života. Pri tome, ispoljava raznovrsna interesovanja i stiče se utisak da ume svoj život duhovno da obogati. Prilikom snimanja ona se ne zadržava na nivou registracije, nego ispoljava svoj doživljaj motiva snimanja, specifičan senzibilitet i kreativnost. Pri tome, fotografska realizacija jeste korektna i njom postiže komunikaciju s posmatračem. Fotografija "SLOJEVI LEDA", koju objavljujemo, jeste zanimljiva impresija koja ima višeznačnu konotaciju. To objektivno jesu slojevi leda, ali svetlosno i selektivnom oštrinom naglašen deo fotografije i funkcionalna neoštrina i zatamljenost ostalog dela mogu u subjektivnom doživljaju asociirati na prasak, eksploziju, raspad vasiona ili njeno radanje, i ko zna šta još. Navođenjem mogućih asocijacija koje ova fotografija izaziva ne želim da konkretizujem njeno značenje, nego da skrenem pažnju na mogućnost višeznačnog tumačenja. Emilijina kreativnost jeste u tome što je zapazila interesantnu situaciju i tako je fotografski realizovala da kod posmatrača izaziva emocije. Emilija ima osećaj za fotografiju i ona je sigurno jedan od lepih i korisnih sadržaja njenog života. Savetovao bih joj da razmisli o tome da neki sadržaj koji je interesuje obrađuje sistematski i na duži period. Tada njene fotografije ne bi bile samo pojedinačno zanimljive, nego bi i kao celina mogle biti interesantne i imati veći značaj.

KONKURS

LJUBAV

DRUGA NAGRADA: Isidora Bojović, Beograd, "Priznaj-neću", Minolta X300, 28 mm, Fuji 100

Dušica Kandić, Beograd, "Sve za tebe", Zenit ET, Profi color

Moramo priznati da smo začuđeni slabim odzivom na naš konkurs – LJUBAV. Za ovaj broj pristiglo je samo 56 fotografija. Pretpostavljamo da je period godišnjih odmora najviše uticao na to, ali nam se čini da vam ova tema "ne leži"! Mnogi od vas zovu i pitaju kakve fotografije treba da pošalju. Još u decemarskom broju iz 2002. godine kada smo najavili konkurs, pokušali smo da vam nagovestimo na koji način ljubav može da se predstavi. Ipak, u velikoj meri, nadali smo se da ćete nam vi dati jasnu sliku o tome kako vidite ljubav. Možda ovo jeste široka tema ali je ona, pre svega, inspirativna i zahteva vaše puno angažovanje, što nam je i bio cilj. Ne zaboravite, ljubav su emocije i dobre fotografije uglavnom su "ispunjene" emocijama i to ne samo kada je u pitanju ovakva tema. Emocije predstavljaju komunikaciju među ljudima, a ljubav je najuzvišeniji vid komunikacije. Fotografija kao najčešći vid masovne komunikacije idealan je medij da to prikaže.

Pobednička fotografija Mihajla Arandelovića "U vrtlogu strasti" veoma je jednostavna ali, pre svega, spontana. Ljubav dvoje mladih iskazana je na najjednostavniji mogući način – strasnim poljubcem. Lica dvoje zaljubljenih ne vide se i zbog toga ova fotografija ima univerzalni karakter. Svi možemo da se poistovetimo s njihovim emocijama jer smo se svi mi, makar jednom u životu osećali i ponašali na ovaj način.

Još jednom vam skrećemo pažnju da sve fotografije pristigle tokom cele godine učestvuju na završnom konkursu bez obzira na to da li su već dobile neku nagradu. Zato, ne čekajte decemarski broj, nego krenite već sada da nas "zatrpavate" vašim fotografijama.

PRVA NAGRADA: Mihajlo Arandelović, Kruševac – "U vrtlogu strasti", Mamiya 1:2, 50 mm DSX 1000 B, Fuji 100

TREĆA NAGRADA: Bojan Bonifačić, Puna, Hrvatska – "Trio", Olympus E-20, digital

Milota Dubovska-Poslon, Novi Sad, "Neraskidiv lanac", HP PHOTOSMART 850

Ivan Stanić, Beograd, "Piramida sreće", Fuji FinePix S602 Zoom

Senka Trivunac, Beograd, "I glavati se vole...", Nikon F3, Fuji 200

Naš časopis ponovo pokreće stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa "REFOTO", čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen s tim da jedan kupon važi za jednu fotografiju. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

Tema ovogodišnjeg konkursa

Verovatno ne postoji reč koja izaziva tako intenzivna, duboka i sveobuhvatna osećanja kao što je reč "ljubav". Smatra se da je ljubav najsnažnije osećanje koje čovek ima, njoj su posvećeni časovi svakodnevice svakog čoveka, a ljubav je i najzastupljenija tema svih umetnosti. Zbog toga smo odredili LJUBAV kao temu našeg foto-konkursa za 2003. godinu i očekujemo da naši čitaoci najšire shvate pojam ljubavi i da im naš konkurs bude podsticaj da obrate pažnju na lepu stranu života, na svu radost koju čovek u ljubavi može da doživi i da se i sami dobro osećaju kada snimaju najraznovrsnije situacije kojima se vizuelno može predstaviti ljubav. I jedno upozorenje: ljubav jeste lepa tema, ali je istovremeno i tema u kojoj se lako može pogrešiti. Zato preporučujemo da snimate prave situacije, one u kojima zaista ima ljubavi i verujemo da će se to videti na vašim fotografijama.

Formati i tehnologija radova

- Učesnici mogu poslati:
  - crno-bele fotografije i fotografije u boji formata od 13 x 18 cm do 18 x 24 cm;
  - dijapozitive u boji 24 x 36 mm;
  - fotografije snimljene na CD u rezoluciji 300 DPI veličine do 18 x 24 cm.

Slanje radova

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodična konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decemarski koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u uži izbor i određuju nagrade.

Rokovi :

- ZA OKTOBARSKI BROJ DO 1. OKTOBRA;
- ZA FINALNI, DECEMBARSKI BROJ DO 20. NOVEMBRA.

Za decemarski broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decemarski broj, kao i svi oni koji su ušli u uži izbor u prethodnim brojevima časopisa.

Nagrade konkursa

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine.

Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodeliće se po tri nagrade:

1. GODIŠNJA PRETPLATA ZA ČASOPIS;
2. KNJIGA "ELEMENTARNA TEHNIKA FOTOGRAFIJE" DRAGOLJUBA KAŽIČA;
3. DESET CRNO-BELIH FILMOVA FORTE – FOTOTEHNA.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT;
2. METZ BLIC – FOTOTEHNA;
3. LOWEPRO FOTO-TORBA.

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u uži izbor, nagrade tog broja i reprodukcije 7-8 izabranih fotografija. U decemarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije najboljih fotografija konkursa.

Završne odredbe:

- radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se;
- organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- odluke žirija su konačne;
- pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

Nekoliko pitanja

Ja sam Jugoslav Radojević iz Šapca, ljubitelj dokumentarne fotografije. Iskristio bih priliku da pohvalim vaš časopis, poželim mnogo uspeha, lepih tekstova, još lepših fotografija i zahvalim vam što postojite. Posebno bih pohvalio rubriku "Fotonovinarstvo". Imam i nekoliko pitanja za vas.

- Kako bih mogao da nabavim knjige "Fotografizam" i "Fotografija" od Keneta Kobrea i da li će se, možda, pojaviti verzija na srpskom?

- Interesuje me da li u Beogradu postoji škola, ne kurs, za fotoreportere i ako ima, gde se nalazi i na koji telefon mogu dobiti bliže informacije?

- Kada će se održavati foto-berze u narednom periodu?

- Gde bih mogao da kupim stativ za fotoaparatus i žičani okidač za Canon EOS seriju?

- Molim vas da mi preporučite konfiguraciju za PC a za potrebe obrade fotografije (mikroprocesor, grafička kartica, koliko memorije, monitor, rezač i dr.), skener i univerzalni čitač memorijskih kartica. Napominjem da mi je potrebno za malo ozbiljniju amatersku primenu. U očekivanju vašeg odgovora, unapred zahvalan
Jugoslav

Jugoslav smo na neka pitanja odgovorili mejlom i obećali da će ostale odgovore dobiti u ovom broju časopisa.

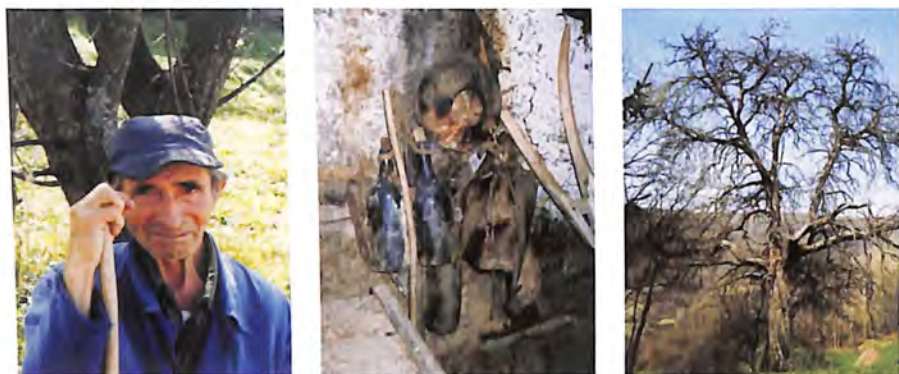
Specijalizovana škola za fotoreportere, na žalost, ne postoji. Između 1980. i 1990. godine pri Jugoslovenskom institutu za novinarstvo Tomislav Peternek držao je školu za fotoreportere. Za tih deset godina školovalo se oko 360 polaznika! Danas je situacija sasvim drugačija i, moramo reći, veoma loša, na šta i skrećemo pažnju u tekstu posvećenom školama koje izučavaju fotografiju u rubrici OSVRT. Od sledećeg broja u rubrici TEHNIKA davaćemo prikaz "kućne digitalne laboratorije", od kućišta, monitora, skenera, štampača, čitača... Ovaj prikaz trebalo bi da pomogne svim čitaocima pri kupovini kompjuterske opreme koja postaje nezaobilazni deo u radu fotografa

Kratka priča s putovanja

Objavljivanje moje fotografije "Portret" u junskom broju časopisa i uvodna reč urednice o novoj rubrici za fotografe amatere podstaklo me je da vam pošaljem ove fotografije kao kratku priču s putovanja po Staroj planini u selu Jelovica. U Jelovici je rođena moja mama, a u tom selu meni su prolazili letnji raspusti. Lepa sećanja iz detinjstva i ljubav prema fotografiji podstakli su me da posle pauze od pet godina ponovo odem tamo i načinim ove fotografije. Tamo se nije mnogo toga promenilo. Ognjišta s verigama, pojate, stare šupe i podrumi koje su svi zaboravili. Tako je, nažalost, ne samo sa stvarima već i s ljudima. Skoro da više nikoga nema. Pešačenje kamenim putanjama do pojate gde su nekada živeli moji baba i deda bilo je naporno, ali i izazovno. Nažalost, trajalo je samo jedan dan, kada su ove fotografije i snimljene. Pre polaska kući saslušala sam dedinu priču o tome kako je nekada, u njegovo vreme, "sve bilo drugačije", nakon čega je on otišao da napasa ovce i jaganjce iako mu je 85 godina, a ja sam, osim ovih divnih fotografija, ponela i dilemu: šta nam je novo vreme donelo, a šta lepog odnelo? Ovih nekoliko fotografija kao priču sa Stare planine nazvala sam "DAN SA STARINAMA". Imam 26 godina. Pravni fakultet završila sam u Novom Sadu. Fotografijom se bavim nepunu godinu dana, ali je postala prava strast, i želja da postane moj jedini posao.

Uz najlepše želje za dalji život časopisa, najiskrenije vas pozdravljam.

Suzana Panić

Zahvaljujemo se na lepim željama i nadamo se da ćemo objavljivanjem njenih fotografija podstaći Suzanu na dalji rad i da nam se opet javi.

Najlepše se zahvaljujem g. Tošiću na fotografiji objavljenoj u prošlom broju, na lepim rečima podrške i svemu drugom. Velika je satisfakcija sve što radim. Snimam i dalje, pripremam izložbe u Lajkovcu, Valjevu, možda Beogradu... (u međuvremenu imao sam izložbu na Ubu).
Hvala još jednom i pozdrav,
Tomislav Petrović, Ub

Nešto o drugim konkursima!

Zovem se Ivana, imam 18 godina i amaterski se bavim fotografijom dve godine. Pročitala sam sedam vaših časopisa i sviđa mi se to što o svakoj temi pišete detaljno. Posebno mi se sviđeo članak o Hanri Kartije - Bresonu, kao i članak o fotonovinarstvu. Veoma me zanima crno-bela fotografija. Pišem vam prvi put i šaljem jednu fotografiju za konkurs "Ljubav", a ostale tri profesoru Tošiću na analizu. Volela bih da mi profesor kaže nešto o ove tri fotografije što bi me usmerilo za dalje fotografisanje. Sledeće godine završavam četvrtu godinu i molim vas da mi napišete nešto o upisu na Fakultet primenjenih umetnosti, Odssek fotografija, kao i nešto o samom fakultetu.

Sviđa mi se što ste organizovali konkurs fotografija, ali žalosno je što se o drugim konkursima vrlo malo zna, pa bih vas zamolila da nam u nekom od narednih brojeva napišete nešto o drugim konkursima.
Unapred zahvalna,
Ivana Milanković, Čačak

Mnogi od vas obraćaju nam se s molbom da im damo informacije o studijama fotografije kod nas. U broju 5 iz 2001. godine profesor Tošić dao je jedan opšti pregled srednjih i visokih škola koje izučavaju fotografiju. Podstaknuti vašim molbama, ponovo smo se osvrnuli na situaciju kod nas, ovoga puta kritički jer je situacija, kao i u visokom obrazovanju uopšte, veoma loša.

Što se tiče konkursa, u svakom broju dajemo propozicije za nekoliko konkursa kod nas i u inostranstvu, a nadamo se da će pregled konkursa u ovom broju zadovoljiti vašu interesovanja. Nažalost, nismo u mogućnosti da vas obavestavamo o svim konkursima jer časopis, kao što znate, izlazi dvomesečno i u tom periodu neki od konkursa izgube na svojoj aktuelnosti.

P.S. Jedna od vaših fotografija sigurno će se naći u sledećem broju u rubrici Foto-komentar.

DIGITALNE FOTOGRAFIJE NA DOHVAT RUKE

KOMPAKT DISKOVI, PC CARD, COMPACT FLASH, SMART MEDIA, DISKETE, ZIP, MULTIMEDIA CARD, MEMORY STICK, SKENIRANE FOTOGRAFIJE, DIGITALNI FOTOPARATI...

...od sada Carrier i za MSC 100, 101, 200, 300, 2 i 3

SPECIJALNA PONUDA POLOVNIH MINILABOVA: MSC 100 DPU, 101, 200, 300 D u izvrsnom stanju (na lageru)

D I S T R I B U T E R

IZDAVAČKA **mali** KUĆICA **princ**

Školska 91, 21203 Veternik
Tel./fax: 021/503-918
E-mail: m.princ@eunet.yu
www.maliprincns.co.yu

DISTRIBUTER U MAKEDONIJI:

FOTO TRADE KIRČE DOEL
Skopje, Londonska 2, lokal 19
Tel./fax: +389 2 3076-210
Tel.: +389 2 3065-813

Proizvodnja poklon foto albuma i foto kesa